Litauisches Lesebuch

von

Prof. Alexander Kurschat.

II. Teil.

[Ein dritter Teil, das Wörterverzeichnis enthaltend, ist für das Osterprogramm 1913 in Aussicht genommen.]

Beilage zum Jahresbericht

des

Kgl. Gymnasiums zu Tilsit.

Programm-Nr. 17.

Tilsit 1912.
Buchdruckerei J. Reylaender & Sohn.

Die nächsten Seiten bringen eine *Fortsetzung* des letzten Abschnitts aus Teil I: „*Historisches aus Friedrich Kurschats Keleivis*“ s. S. 56.

Pagal Keleĩvį 1852 Nr. 6. Francũzų prėzideñtas, arbà geriaũs ſākant praſidedantỹſis ciẽcorius Louis Napoleon Bonaparte išréiškia daugeriópu budù, kad jis dabar̃ ſavo naujojè macėjè nei viẽno n'atbódams ir ſu didžiù ažtrumù valdýdams padùrmai lìpa ant ſtraĩpſnių ciėcorỹſtės krãſės, kuriõs jis jau ſeneĩ trókšta. Jiſaĩ šioſè diėnoſè 468 diputiẽrtų, kuriẽ kamãrai dar be ẽſant vìs priė́š jį̃ ſtãtėſi, o ir daugùmą kitų̃ dãvęs per nevãlę iš jų tẽviškės ir nů̃ ſavų̃jų išplė̃šti ir šiẽpimis į Cayenne nugabénti. Bet daugỹbe kitų̃, kuriẽ pirmtõ garbìngi gendrõlei ar šeĩp aukštì põnai bùvę, tãpe ar į Englantą ar į Belgìję ar šeĩp kurnórs išvarýti.

Prìncas Napoleons jau dabar̃ ir tõj pilyjè ſavo gyvẽnymą įſitaĩſęs, kur pirmà karãlei gyvéndavo. Ant francũziškųjų piningų̃, naujeĩ kalamų̃jų, jis dabar̃ ſavo ãbrozą ſtatýdin, ogi jiſaĩ jau dabar̃ ir nè rãšos ſu ſavo prãvarde, bet pagal karãlių ir viẽšpačių bũdą tikt ſavo vardaĩs, bùtent viẽn „Louis Napoleon“. Nacionálgardai per vìſą Francuzìją išar̃domi; kõžnas tur ſavo ginklùs atadū́ti, ſtulpaĩ, šen ir tẽn valnỹbei ant garbẽs attiėſtiẽji parverčiamì, o ùžrašai: valnỹbe, lygùmas bei brolỹſte, kuriẽ rėpublìkės čėſè bevéik ant kõžno bùto randamì bùvo, dabar̃ viſur̃ išgeſìnami. Drùkoriams dabar̃ nè valė, nei jokiõs žiniõs išplãtinti, kurì prėzideñtui ne mẽgſta, kad ji ir kažìn kaĩp tiėſà bútu. — Taĩpo dabar̃ prėzideñtas Francũzų valnỹbės balvonùs macniaũs drẽſa išpũſtyti, ne kaip viſì karãlei pir̃m jo bandýti drį̃ſo. —

Kad po ſutikìmo ſeniẽji vaidaĩ iš naũjo paſìkel, tai žénklas, kad neſándora dar ne ſu šaknimìs iš širdžių̃ išrautà. Taĩp dabar̃ ſtów ir ſu múſų Vókės viėnybè. Eſterreikei iš n'apýkantos bei pavỹdo priė́š múſų viẽšpatiės karãliaus mãcį ir gar̃bę kárdą tráukę rods pakãjų padãre, alè jų širdìs dar vis nepriẽteliškumù priė́š mus papìldyta, koktaĩ dabar̃ vėl dvejů̃ſè dalỹků̃ſe iſſiródo.

Didžiáuſia Vókės dalìs yrà ſu mumìs į muĩto-draugỹſtę įſtójuſi, kuriõs draugỹſtės galvà ir apgìntojis múſų karãlius yrà. Alè Eſterreikei bañdo, kiėk tikt įmãno, ſu gerù ir piktù, pažadė̃dami ir grum̃zdami, kitùs kunigáikščius pérkalbėti, kad jiė nů̃ múſų atſiſkìrtu ir priė jų̃ priſidraugavótu. Dėl šìto dalỹko Eſterreikių ciẽcorius dabar̃ paſiuntinių̃ viſų̃ Vókės kunigáikščių į miẽſtą Wien ſuſikviẽtęs, idánt ſu jeĩs naũją ſuſidraugavójimą,

kuriamè jis pàts vyriáuſiaſis galẽtu búti, ſukalbẽtu. Múſų karãlius nei jókį pãſiuntinį į anã ſurinkìmą ne nùſiunte, ogi ródos, kad Eſterreikei nè be įſténgs, múſų muĩto-draugỹſtę išardýti.

Antràſis dalỹkas, kuriamè Eſterreikei ſavo n'apýkantą priẽš mùs išréiškia, yrà Vókės kãriškaſis žaginỹs. Kaip metè 1848 kãras Vókės ſu Dénemarkiu bùvo pakìlęs, kurį̃ múſų karãlius vardan viſõs Vókės vẽde, tai pajùtom, koks tai pìkts dalỹks ẽſąs, kad Vókė kãriškų šiẽpjų ne tùrinti. (Nės Dėnų vaĩſkas, matýdams, kad jis galẽtu apſpeĩſtas arbà išpũſtytas búti, ant ſavo kãriškųjų šiẽpjų užbẽgęs umaĩ į kìtą kam̃pą nusikéldino, kur múſų zialniẽrei jį ne galẽjo paſèkti, o Dẽnų žaginỹs ne priléido kupčỹſtės šiẽpjų priė Vókės kraštų̃.) Todẽl pakìlo viſõj Vókėj dìdis šaũkſmas, kad reĩkę kãro šiẽpjų įſitaiſýti. Frankfurte tų̃čės ſuſiriñkuſiėji Vókės diputiẽrtai, žmonių̃ ſkirtiẽji, prìtare tam šaũkſmui, o eſterreikìškis Ercercikis Johann, kurſaĩ anų̃ kaip Vókės valdõnas pavadìntas bùvo, ſakýdino Vókės viẽšpačiams, kad jiė ant įtaĩſymo kãro šiẽpjų piningų̃ ſudẽtu. Tai múſų viẽšpats karãlius, kurs viſamè geramè dalykè vis pirmàſis yrà, ne tiktaĩ ſavo piningų̃ dãlį tų̃jaũ įmokẽjo o ir dar už daug kitų̃ kunigáikščių jų dãlį uždẽjo, bet priėgtám dar ir pàts kãriškų šiẽpjų ar pabudavódinęs ar nupir̃kęs, tàſes į Vókės žãginį pàdave.

Alè kaip Frankfurto ſaĩmas išìręs ir ſu Dėnemarkiu pakãjus padarýtas bùvo, kaip vìskas į ſẽnąjį davãdą parẽjo, tai atſirãdo tarp Vókės viẽšpačių tas kláuſymas, ką̃ dabar̃ ſu Vókės kãriškų̃ju žãginiu reĩks veĩkti. Vókės kunigáikščių diputiẽrtams Frankfurte apiė tą dalỹką ſušnekẽjimą be laĩkant, taĩ bejè norẽjo Eſterreikìškis, kad vìſos naujeĩ įtaiſýtoſios Vókės šiẽpys ir Vókei paſilìktu ir po viſõs Vókės paliėpimù ſtovẽtu. Alè čè múſų karãliaus paſiuntinỹs prìmine, kad Eſterreikei, o ir kelì kitì kunigáikščei ant įtaĩſymo Vókės kãriškojo žãginio dar nei grãšį n'įmokẽję ir múſų karãliui dar n'atlìkę ką jis už jų̃s uždẽjęs, o kol ne viſì kunigáikščei búſę, kaip pų̃las, ſavo dãlį tamè dalykè atlìkę, tõl ir múſų karãlius ant išlaĩkymo anõ žãginio poviſám niẽko ne mokẽſęs. Sẽnojo mẽto pabaigõj tãpe ſušnekẽta, kad Vókė ne nórinti nei jokių̃ kãriškų šiẽpjų turẽti, o gãtavaſes šiẽpis tiė galį̃ atſiim̃tis, kurių̃ piningaĩs šìtas žaginỹs ẽſąs įtaiſýtas.

Tům ištarimù bùvo bejè múſų viẽšpats karãlius pakajìngs, nẽs tůmì Prúſų karalỹſte bútu ir ant vandeniũ kiė̃k tiẽk mãciės įgìjuſi, kurę̃ ji ikšiõl ne turẽjuſi. Alè tai nepamẽgo Eſterreikiams, kuriẽ vis žnairì ir pilnì nerimaſtiẽs ant Prúſų áugančios mãciės žvelgia. Todẽl jiė priė̃š aną̃ ištarìmą priẽšydamiės taĩp ſãko: Eſterreikių kãriškas žaginỹs adriãtiškoſe júrėſe laĩkomaſis, iš tìkro ẽſąs Vókės žaginỹs, kurſaĩ Vókę iš piė̃tų̃ pùſės apgìnti turį̃s, o tą̃jį taiſýdami Eſterreikei ganà piningų̃ išléidę ir todẽl ſavo dãlį ant Vókės žãginio įtaĩſymo jau ſeneĩ atlìkę, bet naujeĩ įtaiſýtaſis arbà dar įtaiſýtinaſis žaginỹs ant aušrìnių bei šiaurìnių júrių turį̃s kitų̃ kunigáikščių ant ſavo kaštų̃ parúpintas ir gatavumè laikýtas búti.

Bet tai yrà viẽn ſukìmas. Eſterreikei ſavo šiẽpis vìs tikt po ſãvo valdžià ir paliėpimù laĩke ir laikýs, ir tàſes nei į jókio kìto Vókės kunigáikščio vãlę ne padũs; todẽl anõs šiẽpys ne per Vókės šiẽpis, bet viėniñtelei per ẽſterreikiškas laikýtinos. Todẽl paſiliẽkt múſų viẽšpats karãlius ant tõ, kas jau ſušnekė̃ta, ir nór, kad jam pů̃lantyji dalìs naujeĩ įtaiſýtojo žãginio véikei padũta bútu. Tam priẽš Eſterreikei užmãne, kad reĩkę ant išlaĩkymo šitų̃ šiẽpjų ant viſõs Vókės var̃do piningų̃ žỹčyti, ir šiẽpis žỹčyjantiėmſiėms į ùžſtatą ſtatýti. Alè ant tõ gãvo múſų paſiuntinỹs Frankfurte atſiliẽpti: šùkštu! Kadángi jau ištar̃ta, kad anſaĩ žaginỹs Vókei nè priklaũſąs, tai ir Vókei ne gálinti valè búti, ant tõ piningų̃ žỹčyti neĩgi tą praſtatýti.

Pagal Keleĩvį 1852 Nr. 11 ir 12. Brangỹbe múſų žẽmėje, kaip ir viſõj Vókėje diė̃n iš diė̃nõs didỹn eit, ir tojè ýpačei vargdiė̃neĩ dideĩ apgailẽtini, o taĩ ne tikt viẽn tõdėlei, kad jiė tùr ſkaũdžei badẽti, ir võs be įſténgia ſavo gývaſtį išlaikýti, bet ir tõdėl, kadángi tulàſis tų̃jų per bẽdą jů giliaũs į griẽką dũdas įſibradìntis. Jau taĩ yrà dìde bėdà, kad per šìtą brangỹbę ùbagãvimas dáugſinas, ir kad ubagų̃ dabar̃ vis didì pulkaĩ ir per Liė̃tuvõs kiė̃mùs dũnos prašinẽdami tráukia. Ubagaĩ Liė̃tuvõj jau pradẽję ſuſipulkavódami plėšìkų remẽſtą varýti taĩpo, jog vyriauſỹbe šẽn ir tẽn per Liẽtuvą priė̃š šitùs ùbagaujančius plėšìkus turẽjuſi, ant apgýnimo paſitùrinčiųjų, zialniẽrių pulkùs išſiųſti. Šitókiu budù ištráukęs iš Tilžės viėns pułks Dragũnų į Gaſtùs, antràſis į Kaukiẽnus, tretỹſis ant Šilokarčiamõs, o ketvirtàſis turẽſęs triumpam̃ čė̃ſè ant Įſrutiės linkaĩ, ýpačei į

Žilių̃ parapìją, tráukti. Kaip labaĩ zialniẽrių apgýnimas če reikalìngas, tai iš ſẽkančių nuſidãvimų regimà.

Priė́š Kaukiẽnų dvãro põną bùvo daugiaũs ne kaip trìsdešimt ubagų̃ ſuſibuntavóję ir jį apnìkę, javų̃ iš jo prašýdami; jis jiėms atſiliẽpe, kad jis bejè var̃gdiėnius šełpęs o ir šełpſęs, alè tókius pulkùs aprúpinti jìs n'įſténgiąs. Tůjaũs viẽns iš pułko išmýnęs ſtójos priė́š aną̃ põną ſakýdams, jei jiſaĩ javų̃ ſu gerù ne dů̃ſęs, tai jiė jam tů̃ſius ſu gvoltù išplė̃šę; alè tas pons labaĩ draſùs búdams nutvẽre tą plėšìką priė krutìnės ir laĩke jį taip iłgai, kõl jo výrai ſuſibẽgę tą gvõltininką ſurìšę vyriauſýbei pàdave.

Lyg taipojaũ pãſakojama, kad 37 ubagaĩ ſuſibuntavóję priė gaſpadõriaus Bernoto Moſtaičiůſè, Lapynų̃ parapìjoj, nuẽję ſakýdamiės, kad jiė nů jo norį̃ javų̃ pir̃kti. Taſaĩ jų bėdõs paſigailẽdams padalìjo jiėms ne tiktaĩ dů̃nos, bet pàdave jiėms ir tą vałgį ant ſuvartójimo, kurſaĩ jo patiẽs šeimỹnai išvìrtas bùvo. Šitaĩpo paſiválgę ſuderẽjo jiė ſu anũm gaſpadõriumi po 2 dóleriu 22 trečiokù 6 Féningius ant šẽpelio. Bernótui ant aũkšto eĩnant norẽjo vìſas pułkas draugè uſſibriáuti, alè kaip jis jůs ne norẽjo če viſùs užléiſti, tai jiė užpů̃lę ſùmuše šìtą žmõgų, kurſaĩ tačiaũ jůs bùvo pavalgydìnęs. Jie išdaũže aũkšto durìs ir ẽmės tiẽk javų̃, kiėk kõžnas nèšti galẽjo. Lýgiu budù tokiẽ ubagaĩ ir kełmerį Höllger Moſtaičiůſè apnìkę; alè kelì anų̃ plėšìkų yrà ſugáuti ir į Raũtenburgkio kalẽjimą įſodį́ti. Plàškių parapìjoje, ſãkoma, bùvo kokiẽ 50 ubagũ ſuſibuntavóję ir lýgiu budù paſiełgę.

Ant ſuvałdymo tų ubagų̃ iš Karaliáučiaus nů trẽčiojo lýnijes regimeñto kamandà deviñtąjį mércą ant Gaſtų̃ į Tiłžės pakałnę gãvo ištráukti. Didžiáuſia dalìs šitų̃ ùbagaujančių bei plėšančių pułkų̃ yrà girtů̃klei, paſiléidėlei, valkũnai ir koravóti vãgys bei piktadẽjei. Bet vyriauſýbe rúpin ir kiėk galimà, kad tikraĩ vargìngiėji galẽtu iš bėdõs iſſirìſtis. Priė Vẽluvos šaſìje budavójama, o priė Braũnsbergkio gélžkelis, kur vargdiėneĩ gál ſáv ir ſaviẽmſiėms důnẽlės uſſipelnýti.

Pagal Keleĩvį 1852 Nr. 17. Nů Vókės kãriškojo žãginio jau múſų viẽšpats karãlius dvi šiẽpi, kurių̃ viėnà vardù „Barbaroſſa“, o antrója „Gefion“, atſiim̃ti gãvęs, ir taĩpo šìtas žaginỹs pradẽjęs išìrti.

Francūzų prėzideñtas, prìncas Napoleons, dar vìs niėrà ciẽcoriaus vañdą priẽmęs, alè jiſaĩ poviſám ełgias kaip ciẽcorius. Viſì aukštiẽji urẽdininkai turẽjo priſiẽkti, kad jiė jam vis viėrnì búſę. O šitůſè priſaikìnimůſe jis ir kañtą ištãręs, kad jis jau pagal ſavo gimìmo teiſỹbę, kaip artymjáuſias gentìs nabãštininko ciẽcoriaus Napolėono turį̃s Francūzų ciẽcorius búti. Ogi šviėžeĩ ſuſiriñkuſiėji diputiẽrtai turẽjo jam 12 milijõnų frankų ant mẽto algõs priſkìrti. Tikraĩ Napolėons Francūzams daug kaštůja.

Keleĩvis 1852 Nr. 42. Kóleros ligà yrà šìčion Karaliáučiuje nů pradžiõs ikì dešim̃tojo októberio iš vìſo, kiėk priė vyriauſỹbės primaldůta yrà, 310 žmonių̃ nužavìnuſi. Liėtuvõj šità ligà priė didžiõſios grãbės, nů Labguvõs ant Nemunỹno eĩnančios, šẽn ir tẽn taipjaũ ſavo ſmarkùmą paródžiuſi, bet ne tolì nů miẽſto Ortelsburg triſè kiėmůſè yrà daugiaũs ne kaip 400 žmonių̃ per kóleros lìgą kelių̃ diėnų̃ tárpe paſimìrę, jog tẽnai viẽns vefkſmas bei raudójimas.

Pagal Keleĩvį 1852 Nr. 50. 53. 1853 Nr. 2. Francuzìja jau dabañ iš tìkro ciėcorỹſte paſtójuſi, ir ko prėzideñtas prìncas Louis Napoleons Bonaparte taip iłgai geĩdęs ir tróškęs, bútent ciẽcoriškos šlovẽs, tõ jis dabañ ir įgãvęs. Diėnoſè 20. bei 21. novem̃berio viſì Francūzai turẽjo atſiliẽpti, ar jiė norį̃ Napolėoną per ciẽcorių turẽti, ar ne. Bet ant šìto kláuſymo atſiliẽpe daugiáuſiėji, kad jiė to miėlaĩ norį̃, ir nè daug iſſidrį̃ſo, ženklẽlį ſu žodeliù „né“ priė ſkýrimo pridůti. Bet antrójì kamarà tãpe ſuvadìnta, kad tóji ſkìrſtymo ženkleliùs pérſkaitýtu. O če iſſirãdo, kad ženklẽlių ſu „jé“ bùvo konè 8 milijõnai, o ſu „né“ tikt vos bértainis milijõno. Iš šìto ſkýrimo ištãre dabañ antróji kamarà, kad Napolėons ẽſąs Francūzų ciẽcorius, o šiſaĩ tą ištarìmą ir prìėme. Napolėons šį̃ rùdenį laĩkėſi nekuriõj pilyjè laukè Parỹzo miẽſto; alè 2. decem̃berį, tai èſti toj pačiõj diėnõj, kuriõj jis pirm viẽno mẽto diputiẽrtų kamãrą išbogìno ir vìſą mãcį į ſavo rankàs ẽmės, tojè jiſaĩ įtráuke ſu pilnà ciẽcoriška šlovè, ir lydẽtas zialniẽrių pulkų̃ ſu karũnomis ir ſkámbančeis žaiſlaĩs ir žmonių̃ krykštãvimu į Parỹzą ir vadìnaſi dabañ ciẽcorius Napolėons trečiàſis. Nėſà jo avýns, ſenàſis arbà pirmàſis Napolėons, kaip jiſaĩ ſuſpeĩſtas, ilgiaũs ant ſavo krãſės iſſilaikýtis ne galẽjo, tai pràmine jis ſavo jáunąjį

ſúnų Napolėoną ciĕcoriumi; o nórint taſaĩ ant valdžiõs poviſám niėrà parẽjęs, tai tas tačiaũ vadìnams Napolėons antràſis.

Su dabar̃ naujeĩ paſtójuſiu ciĕcoriumi yrà dỹvnas pérſikeitìms nuſidãvęs. Pirm penkiũ mẽtų jis trijũ mẽtų ſam̃dą už ſavo ſamdýtůſius namùs ſkelẽjo, o ir šeĩp bùvo jis daug remeſtininħkams, kùpčiams ir kitiĕms kažin kaĩp daug praſkìlęs, bet dabar̃ jiſaĩ áukštas viĕšpats, o per naũdą, kurę̃ jiſaĩ ſẽnaijei Francũzų karãliškai gìminei Orleans išplẽšęs, dabar̃ jau ir pralõbęs.

Rõds mes ſviĕto nuſidãvimus pérjėškódami bejè rañdam, kad jau ir šeĩp šen ir tẽn kokſaĩ výrs iš ſavo žemõs viẽtos ant viėšpatỹſtės krãſės užſiſẽdęs, alè tokſaĩ výras turẽjęs vis ir pirmà ſavo macnùmą išródyti ir ſav krãſę ſavo macnumù ar uſſipelnýti ar priſiplẽšti. Alè šis Napolėons ciĕcoriumi paſidãre bè didžiũ karũ, bè pełnymo ir be jókio macnùmo išreiškìmo; o kas dyvniáuſia, viſà Francuzìja jam pilnaĩ pripũluſi, viſũ Francũzų širdys jam prilinkuſios, kačeĩg jis pirmtõ niẽko ne dãręs, kas ar garbẽs ar méilės vertà bútu. Francũzai yrà Napolėoną viẽšpatimi paſidãrę, jo pažadẽjimais nuſitikẽdami, kad jiſaĩ Francuzìją į paláimą ir gar̃bę iškélſęs. Turtìngiėji tìkis jũmì, kad jis tur̃tų dalýtojus ſuvaldýſęs; vargdiėniáms jis pažadẽjęs, kad vìslab taĩp įtaiſýſęs, jog jiė galẽſę dũnos ir pełno ganà turẽti; pópiėžiui jis tą mìſlį pridãvęs, kad jis katilìkiškają viẽrą vėl attaiſýſęs; zialniẽriams jiſaĩ viſókiu budù numanýti dãvęs, kad jiſaĩ jũſius tais pačiaĩs keleĩs ant pérgalẽjimų ir garbìngų laimẽjimų vadžióſęs, kaip jo didỹſis avýnas tai dãręs.

Pagal Keleĩvį 1853 Nr. 16. Neſeneĩ nùſiunte Rùſų ciĕcorius ſavo pãſiuntinį kunigáikštį Mènčikof pas Tur̃kų ciĕcorių į miẽſtą Konstantinópel. Tas tenaĩ įtráuke ſu dìde garbè ir šlovè; ſãkoma, kad kelì šimtaĩ žmoniũ jį kaip jo tarnaĩ če pàſeke. Potám jis viĕną diẽną Tur̃kų viẽšpačiui apſiſakýdino, kad jis jį aplankýſęs. Statýtame čẽſè bùvo viſì Tur̃kų aukščiáuſiėji viſõj ſavo grožỹbėj priė ſavo viẽšpatiėš ſuſiriñkę, Rùſų pãſiuntinį garbìngai priim̃ti ir paſvéikinti, o ir Tur̃kų zialniẽrių eĩlės bùvo ſuſtójuſios ſu bũbnyjimais, trimitãvimais ir kitókiomis muzìkėmis šitám ſvẽčiui gar̃bę padarýti, ir viſì ſtovẽdami láuke, kad Rùſų paſiuntinỹs ſavo šlovẽj ſu daũg kariẽtomis ir ſu daugỹbe rùſiškų aukštũjų põnų če paſiródyſęs. Alè štaĩ, tas atẽjo

pė̃ſčias, ſu powiſám praſtà ſermėgà apſivilkęs, lãzdą ſavo rañkoje nuſitvĕręs ir tikt póra tarnų̃ lydĕtas. Iš tõ iſſigañdo viſì Tuȓkų aukštiĕji, nės tůmì Rùſų paſiuntinỹs Tuȓkų viėšpatỹſtę lyg per niẽką palaĩke ir poviſám apgĕdino. Alè Tuȓkai Rùſų mãciės priſibijódami ne be drį̃ſo šitám pãſiuntiniui dėl tókio paniẽkinimo jų viėšpatỹſtės ſavo ãpmaudą išródyti.

Bet kunigáikštis Mènčikofs tokiamè paſididžiãvime ełgėſi, taȓſi jis Tuȓkų viẽšpats ẽſąs, o į tą Tuȓkų minìſterį, kurſaĩ ſu ſvetimaĩſeis viẽšpačeis dárbo turĕjo, vardù Fuad, nei žiurĕte ne pažiurĕjo, o jam nei žõdį ne kalbĕjo. Iš tõ Tuȓkų ciĕcorius gãvo numanýti, kad Rùſų paſiuntinỹs tą n'àpkenčiąs, ir todẽl tãpe šìtas minìſteris iš ſavo urẽdo ſtatýtas. Kałbama, Rùſų viẽšpats nů Tuȓkų norį̃s ant pìrmo, kad Jůkalnìškei (Montenegrìškei) poviſám valnì bútu; ant añtro, kad viſì krikščiónys Turkìjoje viėrõs dalỹkůſe turį̃ pìlną valnỹbę turĕti; ant trẽčio, kad Rùſų ciĕcorius kaip vyriáuſiaſis viſų̃ grỹkiškai katilìkiškų žmonių̃ turį̃s tą teiſỹbę gáuti, grỹkiškąjį vyriáuſiąjį výſkupą Konſtantinópelyj pagal ſavo paſimėgìmą į̃ſtatýti ir vėl nùſtatýti; ant ketviȓto, kad Jerúzalėj vìſos šveñtoſios viẽtos bei bažnýčios, čejaũ pabudavótoſios, ýpačei Gùlgatos kalnẽlis taipojaũ ir danguñžengìmo viėtà ant alỹvų kálno, priėgtám Bètlėėmėj Krìſtaus gimìmo viėtà grỹkiškiėmſiėms katilìkams padũta bútu; ant peñkto, kad Rùſų ciĕcorius Dardanẽlių ſaurùmą po ſavo macè gáutu. Bet če tùrim žinóti, jog, kurſaĩ šìtą júrių rankóvę tùr, kad tàs ir vìſą Turkìją ſavo mãcėje tùr.

Taĩgi Rùſai nor Tuȓkų viėšpatỹſtę tókę ſìlpną padarýti, kad galiáuſei Rùſų viẽšpats anõj žẽmėj galĕtu veĩkti, kàs ir kaĩp jam mĕgſta.

Keleĩvis 1853 Nr. 23. Viſì Tuȓkų minìſterei atſidẽkavojo nů ſavo urẽdų, ir į tų viẽtą kitì įſtójo, kuriẽ jau ir šeĩp yrà kaip Rùſų priẽšininkai iſſiródę. O kaip anà Rùſų pãſiuntinio ſtatýtoji diėnà atẽjo, taĩ bejè kunigáikštis Mènčikofs atſãkymą gãvo, alè ne tókį, kókio jis norĕjo. Nėſà Tuȓkų viẽšpats atſiliẽpe vìslab darýſęs, kas tikt galimà, idánt Grykõnai jo ciėcorỹſtėje ne tàptu neteĩſei apſuñkinti ir bėdavóti, alè Rùſų ciėcoriui jis, nè galį̃s tą teiſỹbę dũti, į Tuȓkų valdžiõs dalykùs kìštis. — O Francũzų bei Englenderių minìſterei yrà atviraĩ ištãrę, jog jiė

niėkù budù ne pérleiſę, kad Rùſų ciẽcorius Tuȓkui jo viėšpatỹſtę pamãžintu arbà išplẽštu.

Pagal Keleĩvį 1853 Nr. 27. Ródos, buk kãras tarp Rùſų beĩ Tuȓkų jau norį̃s praſidė̃ti. Tuȓkų ciẽcoriui bùvo 16. diėnà júnyjaus mė̃neſio kaip paſkučių̃ paſkučiáuſia ſtatýta, kuriõj jis tùrįs ſakýti, ar jis norį̃s Rùſų ciẽcoriaus vãlę išpìldyti ar nè. Bet Tuȓkų viẽšpats bañde, kitókiu budù Rùſų ciẽcoriui įtìkti, kačeĩg ſu jů̃mì derė̃jimą nè padãręs. Bútent jis išléido paliėpìmą, kad viſì krikščiónys Turkìjoje galį̃ ir turį̃ ſavo ſenáſes teiſybės apturė̃ti ir pakãjuje ſavám diẽvui pagal ſãvo budùs šlũžyti, o jis ir ištãre, kad tiė urẽdininkai, kuriẽ krikščionìms ir mažiáuſę añtkaklę darýſę, turį̃ aštreĩ pakoravóti búti.

Apiẽ šìtą paliėpìmą dãve jiſaĩ ir Rùſų viẽšpačiui žìnę, jam ſakýdindams, kad jo aukštàſis kaimýns tůmì begù galė̃tu pakajìngs búti. Alè taſaĩ tůmì niėrà pakajìngas; ogi Rùſų vaiſkaĩ jau taĩſoſi, per rubẽžių į Mùldavos bei Valakìjos kunigaikštyſtės eĩti. Rõds dar tům įtraukimù kãras iš tìkro ne pradė̃tas; nėſà kačeĩg šitiẽdvi kunigaikštỹſti Turkìjai priroků̃jamos, o ir Tuȓkų ciẽcoriui tur mõkeſnius atlìkti, tai tačiaũ jiẽdvi tur ſavo ýpatiškus kunigáikščius, o Rùſai po ilgų̃ karų̃ ſu Tuȓkais per derė̃jimus yrà šitų̃ kunigaikštỹſčių apgìntojeis paſtóję. Šitaĩpo ſtóv aniẽdvi kunigaikštỹſti iš daliẽs ir po Rùſais; o Rùſų ciẽcorius yrà ir apſãkymą išléidęs, kad jis ſavo vaiſkùs į anàs žemės įſių̃ſdams ne norį̃s kãrą pradė̃ti, bet tiktaĩ Tuȓkų ciẽcorių priveȓſti, ſu jů̃mì derė̃jimą padarýti.

Keleĩvis 1853 Nr. 29. Rùſų vaiſkaĩ į Mùldavą bei Valakìją įtráukę če dabaȓ tebſtóv; Tuȓkai taĩſos ant kãro, kiėk jiė tikt įſténgia; Englenderei bei Francũzai priėš Ruſùs pỹkindamiėſi laĩko ſavo žãginius ne tolì Turkìjos, bet múſų viẽšpats karãlius bei Eſterreikių ciẽcorius bañdo ſuſipỹkuſiůſius ſutáikinti.

Pagal Keleĩvį 1853 Nr. 40. Iš Turkìjos parẽjo žìne, kad Egìptų pùskaralis, kurſaĩ po Tuȓkų ciẽcoriumi ſtóv, ſavo viẽšpačiui dìdę dãlį ſavo vaĩſko kaip ir kãriškųjų šiẽpjų ant pagálbos priſiuñtęs. Tuȓkų žmónes yrà priėš Ruſùs baĩſei įniȓtę, ir viſuȓ Turkìjoje šaũkſmas giȓdims, kad Tuȓkų ciẽcorius turį̃s ſavo nèkviėſtůſius ſvečiùs iš Mùldavos bei Valakìjos išmùšti; o Ulèmai (tai vyriauſỹbiška draugỹſte tuȓkiškůſe zokãnůſe mo-

kįtų) kiáur iſſidrįſo, ſavo ciẽcoriui rãštą nuſių̃ſti, jei jis tiẽk draſõs ne turį̃s, šveñtą kãrą priėš nepriẽtelius kélti, tai jis turį̃s nů ſavo ſóſto nužeñgti ir kitám, kurs uš jį draſẽſnis, ſavo áukštąję viẽtą įvẽlyti.

Tačiaũ ſviẽts vėl kiėk tiẽk pakãjumi nor iſſitikẽtis, o tai tõdėl, kad Rùſų bei Eſterreikių ciẽcoriei priė ẽſterreikiškų manẽverių miėſtė Olmütz ſuſiẽjo. Ant šitų̃ manẽverių ir Prúſų Prìncas kaip nů viſõs Vókės kunigáikščių ſtatýtaſis vaiſkų̃ péržiurẽtojis nukeliãvo.

Pagal Keleĩvį 1853 Nr. 42. Zùltons ẽſąs Rùſų viẽšpačiui ſakýdinęs, jei Rùſų vaiſkaĩ dviẽjų nedẽlių tárpe iš Mùldavos bei Valakìjos nė búſę ištráukę, tai jis kãrą pradẽdams jůs ſu ſavo macė išvarýſęs.

Keleĩvis 1853 Nr. 45. Kãras tarp Rùſų bei Tuřkų jau dabař iš tiėſõs praſidẽjęs. Tuřkai bañdo Ruſùs iš Valakìjos laũkan išmùšti, ir kraũjo praliėjìmai jau praſidẽję. Alė kitì Európos viẽšpačei vìs dar procevójas, išỹrantįjį pakãjų attaiſýti.

Pagal Keleĩvį 1853 Nr. 48. Englenderei dėl ſavo kupčỹſtės Rùſų ciẽcoriui ne vẽlyj, kad jo macìs ant Turkìjos iſſiſplẽſtu, o ir Napolėons meĩlytu priėš Ruſùs į kãrą tráukti; vaĩſkas yrà jį ciẽcoriumi padãręs tamė nuſitikẽjime, kad šviėžùſis ciẽcorius Francũzų vaĩſką tais pačeĩs garbẽs keleĩs vadžióſęs, kureĩs jo avýns tą vadžiójęs. Francũzų minìſterei ſãko ſavo laiškůſė, kad bejė viſì Európos viẽšpačei bañdę, Rùſų bei Tuřkų viẽšpačius ſudẽrinti, bet viſì matýdami, kad Rùſų viẽšpats perdaũg norį̃s, ne norẽję ir ne galẽję Zùltoną rãginti, kad tas Rùſų vãlę išpìldyti apſiimtu. Pagal jų mìſlį Tuřkai derẽjimus ne láužę, bet jiė tikt ne norį̃ Rùſų viẽšpačiui ſavo žẽmėje perdaũg mãciės ant grỹkiškųjų Turkìjos padõnų dũti, kadángi tůmì Tuřkų ciẽcoriaus viėšpatỹſte bútu mãžinama. —

Pìrmąjį noveñberį bañde Tuřkai ant trijų̃ viẽtų per Dõnavos ùpę į Valakìją pérſigauti. Ant viėnõs viẽtos, bútent priė miẽſto Giurgėvo (ištařk Džiurdžėvo), Rùſai jůs per ùpę ne pérleido, alė ant dviẽjų viẽtų Tuřkams paſìſeke péreiti. Jų gendrõlius Omer-Paša ſutráuke per ùpę perſigãvuſęję dãlį ſavo vaĩſko priė miėſtẽlio Oltenìca ir apſišancãvo čion añtrąjį bei trẽčiąjį noveñberį. Tam tárpe nůſiunte Rùſų vyriau-

ſỹſis Gorčiakofs gendrõlių Dannenberg, tenaĩ Tur̃kus iš jų apſišancãvimų išvarýti, o taſaĩ toktaĩ ir bañde 4. novem̃berį, tű́ſius ſu bagnìtu apnìkdams, alè tai jam neſìſeke. Rùſai daug výrų prapùldę turḗjo atgãl tráuktis. Nů 5. ikì 8. novem̃berio ſuſitráuke Rùſų vaiſkaĩ jů tirščiaũs apliñk Oltenicą ir apnìko nů 9. ikì 12. Turkùs iš naũjo. Rõds ir tiẽ bañdymai Turkùs ne pérveike, tačiaũ šiẽ matýdami, kad jų nepriẽtelių vis didẽſne daugỹbe apliñk jůs ſuſitráukianti, ir išpažìndami, kad jiė ilgai atſigìntis n'įſténgſę, ſavo apſišancãvimus uždẽgę per Dõnavos ùpę ant ſavo pùſės atgaliõn pargrį̃žo, ir Tur̃kų dabar̃ tikt mãžas pułkas ant Valakìjos pùſės paſilìkęs.

Keleĩvis 1853 Nr. 50. Ant jůdų̃jų júrių tarp Rùſų bei Tur̃kų kãriškų šiẽpjų ſuſimušìms nuſìdave, kuriamè Rùſai laimḗjo. (Jų admirõls Nachimof užpű́le 30. novem̃berį nů Sebaſtopol išbḗgęs tir̃štai mỹglei be ẽſant Tur̃kų šiẽpis miẽſto Sinope įbėgyj ir viſàs ſušóve ir nugramzdìno. Toktaĩ ýpačei Englenderius érzino, kuriẽ Besika vìngyje netolì Dardanẽlių be gulḗdami tai nè buvo galḗję užgìnti.)

Keleĩvis 1854 Nr. 5. Englenderių bei Francũzų kãriškųjų šiẽpjų žaginỹs yrà trẽtįjį Januáryjų į jůdáſes júres išbḗgęs. Tamè tárpe jau vẽl priė Dõnavos ſkaũdus ſuſimušìmai nuſitìko, kuriůſè daũg kraũjo praliẽta ir daũg dũšių nužùvuſių.

Pagal Keleĩvį 1854 Nr. 7. Iksiõl mùšėſi vis tikt Rùſai bei Tur̃kai, alè jau dabar̃ ródos, kad Englenderei bei Francũzai véik taipojaũ į aną̃ kãrą įſtós ir Tur̃kams ant pagálbos ginklùs priė̃š Rùſus nuſitvérs. Rùſų ciẽcorius per ſavo pãſiuntinius Londone bei Parỹze pakláuſdino, kaĩp iš tìkro įbėgìmas anų̃ kãriškųjų šiẽpjų į jůdáſes júres išmanýtins. Atſiliėpìms Rùſų ciẽcoriui taip menkaĩ pamẽgo, kad jiſaĩ aniẽmdviėm ſavo paſiuntiniám paliėpìmą prìſiunte, tůjaũs iš Londono kaip ir iš Parỹzo atſtóti. Toktaĩ nuſìdave 6. februáryjų, o todẽl tãpe ir Englenderių bei Francũzų pãſiuntiniudu iš Pẽtersburgkio namų̃n paršaũktu.

Dabar̃ Englenderei bei Francũzai taip ſkubreĩ, kaip jiėms tikt galimà, ant kãro taĩſos.

O Rùſų ciẽcorius ſavo minìſterį gróvą Orlof į Vókę atſiuñte, kad jis ſu Prúſų bei Eſterreikių viẽšpatiẽmdviėm tìkrą derḗjimą ſušnekẽtu. Šitám gróvui vos į miẽſtą Wien atkeliãvus priſiuñte

múſų karãlius jam tą žìnę, kad nè galį̃s ſu ſavo miẽlu ir garbìngu gentimì tókį derẽjimą padarýti, kókį ans norį̃s. O Eſtereikių ciẽcorius patýręs, kaip múſų karãlius norį̃s ſavo válną vãlę palaikýti, dãve rùſiškamjam pãſuntiniui lyg tokįjaũ atſãkymą; o taſaĩ matýdams, niẽko ištaiſýti ne galį̃s, atſtójo iš Wieno miẽſto ir pargrį̃žo tiẽſiõg į Pẽtersburgkį, Berlýne poviſám n'apſilañkęs.

Iš múſų Prúſų kãriškųjų šiẽpjų dabar̃ trỹs rañdaſi Turkìjos vandenyſè. Viėnà, vadìnama „Danzig“ yrà priė miẽſto Konſtantinopel, o dvì, „Gėfion“ bei „Merkur,“ rañdaſi šalè Smyrnos.

Pagal Keleĩvį 1854 Nr. 9. Rùſų paſiuntiniáms iš Parỹzo bei Londono atſtójus rãše Francūzų ciẽcorius grõmiatą į Pẽtersburgkį, Rùſų ciẽcoriui priė širdiẽs dẽdams, bau jis ne norẽtu pakãjų išlaikýti. O Napolėons ýpačei tůmì Rùſų viẽšpatį ſkaũdžei įártino, ſavo grõmiatą per laiškùs į vìſą ſviẽtą paléiſdams, pirmkõl dar Rùſų ciẽcorius bùvo ãtrašą dãvęs.

Napolėons ſavo grõmiatoje ſãko, kad ràſi bútu galimà bùvę pakãjų išlaikýti ir tarp Rùſų bei Tur̃kų ſutikìmą padarýti, jei ans ne bútu lyg iš netýčių ſavo vaiſkùs į tùrkiškaſes kunigaikštyſtès įſiuñtęs. Ogi ir taĩp dar bañdę kitì Európos viẽšpačei kãrą nuleñkti, kadángi Rùſų ciẽcorius paſižadẽjęs, kad jis tam tárpe ne norį̃s Turkùs užpùlti. Toktaĩ jis bejè paſižadẽjęs, alè tačiaũ jis Tur̃kų kãriškąjį žãginį, jůdoſè júrėſe priė Tur̃kų krãšto ir priė Tur̃kų miẽſto Sinope gùlintį apnìkdinęs ir į pleñtą išpū̃ſtydinęs, kačeĩg Francūzų bei Englenderių šiẽpys ant Turkìjos apſérgėjimo šalè Konſtantinopelės miẽſto gulẽjuſios. Todẽl anſaĩ užpůlìmas ẽſąs lyg kókios patýčios ir ãpjůkas priėš Englenderius bei Francuzùs. O toktaĩ ẽſanti ir priẽžaſtis, kad tų̃jų žaginỹs į jůdáſes júres įbẽgęs ir Rùſų žãginiui bėginẽjimą ant anų̃ júrių uždraũdęs; nės lyg kaip Rùſų ciẽcorius Mùldavą bei Valakìją ſav per ùžſtatą ẽmęſi, taĩp dabar̃ Francūzai bei Englenderei anàs júres lyg taipojaũ per ùžſtatą norį̃ palaikýti. Tačiaũ ir dabar̃ dar ẽſą galimà, kãrą išvéngti, jei Rùſų ciẽcorius apſiim̃ſęs, ſavo vaĩſką iš Mùldavos bei Valakìjos ištráukti; tadà Francūzų bei Englenderių žagineĩ tolỹdžiaus ir jůdáſes júres praſtóſę. O tadà galimà búſę, vìslab ſándoroje ir pakãjuje ſuderẽti. —

Englenderei bei Francũzai prigatãvyja kãrą priė̃š Rufìją ne tiktaĩ Turkìjoje, bet ir ant múſų baltũjų arbà aušrìniųjų júrių; o ant Turkìjos linkaĩ jau viẽns regimeñtas po kìto éngliškų bei francũziškų zialniẽrių į šiẽpis įgabénamas. Taipojaũ gáuname ir žìnę, kad tarp Klaĩpėdos bei Rýgos Rùſų zialniẽrei ſutraukiamì, anàs žemès priė̃š ušpůlìmą Englenderių bei Francũzų apgìnti.

Tur̃kai pagal didžiáuſęję dãlį Rùſų iš Valakìjos vėl išmuštì. Tìkt apliñk miẽſtą Kalafat dalỹks Tur̃kų dar laĩkoſi. Rùſai jau kelìs kartùs bañde, jůs ir iš čiõn išvarýti, alè ikšiõl jiėms tai vìs dar neſiſeke.

Francũzų minìſterei pãſakoj po viſũ ſviẽto auſiũ, kad jiėms ẽſą pirm šitũ ſuſipáiniavimų pamérkta, kad jiė ſu Rùſais iš viẽno eĩdami galĩ dalỹką múſų karãliaus žẽmių priė Reĩno ùpės gáuti; ogi ir viėns Englenderių minìſteris yrà atviraĩ anõs žẽmės kamãroje ištãręs, kad metè 1850, kaip tarp múſų bei Eſterreikių bùvo kãras be kýląs, tai Rùſų paſiuntinỹs Englenderių minìſterius paprãšęs, kad jiė múſų žẽmę ant múſų júrių ſavo šiẽpimis apgułtu; alè Englenderei tai ne norẽję apſiim̃ti. (Jau ir Grykõnų žmónės, kuriũ dìdele daugỹbe Turkìjoje gyvéna, pràdeda priė̃š Turkùs, kaip ſavo várgintojus kéltis, o Grykõnų karalỹſtės gyvãtininkai prãšo nů ſavo karãliaus Otto, kurs Baĩerų karãliaus brólis yrà, kad jis nevéngtu, prieš Turkùs kãrą kélti.)

Pagal Keleĩvį 1854 Nr. 10. Ant Napolėono grõmiatos yrà jau ir Rùſų ciẽcorius Nikolaus atſiliẽpęs. Jis ſãko, vìs jėškójęs meilìngus paſilaĩkymus priė̃š Francuzìją išlaikýti. Kad Turkìjos valdžià bútu ſav viėnà paliktà tãpuſi, tai tas neſutikìmas bútu ſeneĩ attaiſýtas; kad tai dar nè nuſìdave, to ẽſąs kitũ įſimaĩšyms kałtas. Pirmneñg jis pàts anàs Dõnavos kunigaikštyſtès apſtãtęs, jau engliškai-francũziškas žaginỹs priė Dardanẽlių atſirãdęs. Tai bùvęs grumzdìmas priė̃š Ruſùs ir paródęs, kaip menkaĩ Englenderei bei Francũzai jůmì iſſitikį. Derẽjimas nů mẽto 1841 uždraũdžiąs pakãjaus čėſè ſu kãriškomìs šiẽpimis pro Dardanẽlius bẽgti, o tačiaũ Francũzai bei Englenderei tai dãrę, kãrui dar ne priſakýtam ẽſant. Kad jis Tur̃kų žãginį dãvęs priė Sinópės išpũſtyti, tai dėl tõ, kad aniẽ Rùſų žẽmę Azijoj bùvę apnìkę, o añs jų žaginỹs ant lyg tókio miẽrio tẽnai nubẽgti norẽjęs. Kad Napolėons pàts ſu giñklais

priė̃š Ruſùs ſtótis norė̃jęs, tai jam geriaũs bútu pritìkę, toktaĩ tůjaũs iš pradžiõs ſakýti. Kad Tur̃kų žaginỹs išpũſtytas, tai juk Francũzams nei jóki gė̃da, rõds alè Rùſams anũ̧ grumzdìmas. Alè dėl grumzdìmo jis niė̃kadõs ne atſitráukſęs. Tačiaũ jis vìslab taĩ, ką praẽjęſis čė̃ſas įártinimo jam pranė̃šęs, užmir̃šęs, jei Napolėons dar dabar̃ Tur̃kams privė̃lyſęs į Rùſų vãlę paſidů́ti.

Francũzai bei Englenderei šitõs grõmiatos n'atbódami prãše, kad Nikolaus šešiũ̧ diėnũ̧ tárpe ſakýtu, ar jis norį̃s ſavo zialnië̃rius iš Dõnavos kunigaikštỹſčių ikì 30. Aprìlio atgãl tráukti, ar nè.

Keleĩvis 1854 Nr. 11. Francũzų bei Englenderių žaginỹs iš jůdũ̧jų júrių vėl pas Konſtantinopel pargrį̃žęs, ir iš čè tikt vis kar̃tais kė̃lios tų' šiė̃pjų išbė̃g, Tur̃kų šiė̃pis ſu viſokeĩs vaiſkũ̧ aprúpinimais bė̃gančes palydė̃damos, jeib Rùſai tàſes ne užkabìntu. Bet Napolėons yrà ſavo vaiſkùs iš naũjo 160 túkſtančių zialnië̃rių padáugſinęs ir dabar̃ jis piningũ̧ daugỹbę žỹčyſis, bútent 250 milijõnų frankų.

Pagal Keleĩvį 1854 Nr. 12. Englenderių žaginỹs į múſų júres išſiųſtàſis yrà pakeliuĩ priė̃ Švė̃dų krãšto apſiſtójęs. Sãkoma, kad tas ant keliũ̧ šiė̃pjų láukiąs, kuriõs dar ne poviſám priſireñgiuſios. Skaĩtlius viſũ̧ šitũ̧ šiė̃pjų ant múſų júrių búſęs, kaip rokůjama, 44 dìdis, ſu 22000 ziaĩnië̃rių ir 2000 kanúlių; kiė̃k Francũzų šiė̃pjų priė̃ tũ̧ dar priſidraugavós, dar ne ſakýta.

Pagal Keleĩvį 1854 Nr. 14. Englenderių bei Francũzų paſlaĩ, kurië̃ į Pė̃tersburgkį nuſiųſtì bùvo, Rùſų ciė̃coriaus atſiliė̃pìmo prašýti, ar jis norį̃s ikì 30. Aprìlio ſavo vaiſkùs iš Dõnavos kunigaikštỹſčių išim̃ti ar nè, jau dabar̃ pargrį̃žę par̃neše tą žìnę, kad ciė̃corius Nikolaus poviſám nei jókį atſiliė̃pìmą ne dãvęs.

Todė̃lei dabar̃ yrà Englenderių karaliė̃ne kaip ir Francũzų ciė̃corius priė̃š Ruſùs kãrą jau iš tìkro priſãkiuſiu, o Englenderių kãriškoſios šiė̃pys juk jau yrà į múſų júres įbė̃guſios. Bet Ruſìjoje dabar̃ pajúrėmis ant tũ̧ vië̃tų, kur kraštaĩ šiė̃pjų prieinamì, viſur̃ šañcai ſumetamì ir ſu kanúlėmis apſtãtomi, viſì pa žeñklinimai ant vandeniũ̧, kur ſeklì, kur gilì, kaip ir viſì krañtų pažeñklinimai ir apšviė̃tìmai atimamì.

Rùſų vaiſkaĩ, kuriẽ taip iłgai Valakìjoje bùvo, jau dabar̃ pradė̃jo per Dõnavos ùpę toliaũs į Turkìją ver̃štis, o ant trijũ viẽtų Rùſai jau per ùpę pérſigãvę toliaũs į žẽmę tvį̃ſta.

Tam tárpe yrà Londone ſuſirãšymai tarp Rùſų bei Englenderių minìſterių, jau pirm keliũ mẽtų nuſidãvuſiėji išdrukavóti, kuriẽ išliùdyja, kad Rùſų ciẽcorius jau ſeneĩ miſlỹj turė̃jęs, Turkìjai gãlą padarýti, ir iš tõs kelės kunigaikštyſtės po jo apgýnimu o ir po jõ macè ſtovė̃ſenčes įtaiſýti, o tamè anſaĩ tikt vis Englenderių pritarìmo bei prýſtovos jėškójęs laimė̃ti; bet kaip tiẽ ant tõ ne paſidãvę, ir jam ne pritãrę, tai ciẽcorius Nikolaus Francuzùs ant ſavo pùſės norė̃jęs gáuti.

Iš Englenderių kãriškųjų šiẽpjų bùvo viėnà júrėmis ikì ne tolì miẽſto Rẽval nubė̃guſi, išjėškóti bandýdama, kaip če galimà bútu priė krãšto priſigáuti. Alè tóji ten dar daũg ledũ rãdo ir tarp tų̃jų įſtrìguſi pórą diėnũ dárbo turė̃jo, kol ji vẽl išſiválnyjo. Bet šità šiẽpis ledũ taip paiškãdyta, kad ji namũn į Englantą ant pataĩſymo pargrį̃šti turė̃jo.

Pagal Keleĩvį 1854 Nr. 17. Septynióliktąjį Aprìlį kẽturios rùſiškos šiẽpys Englenderių ant júrių ſugáutos ir į Klaĩpėdą įgabéntos yrà. Tos bùvo iš tólo ſu tavõrais į Lýbavą bei Rýgą be bė̃gančios, alè šiaurìni vė̃jei bei ledaĩ jes bùvo ant keliõnės atlaĩkę. Galiáuſei jos dėl vė̃trų į Klaĩpėdos įbėgį atſitráukti turė̃jo. Kaip vė̃tros ródės nutỹkuſios, tai šìporei bañde iš Klaĩpėdos išbė̃gdami namũn parſigáuti; alè jiė įpũle Englenderiams į rankàs, o tiẽ, rùſiškůſius výrus ſugãvę, apſtãte šitàs laimė̃taſes šiẽpis ſu ſavìškeis ir pargabė̃no jėſes vėl į Klaĩpėdą. Čè jos paſiliẽkt Englenderių vãlėje, iki kõl vyriauſýbės ištar̃s, kàs ſu tomìs tur nuſidũtis. Bet kaip tas Englenderių kapteĩnis, kurs ſugáutaſes šiẽpis į Klaĩpėdą atgabénęs bùvo, vakarè 18. Aprìlio váltimi ant ſavo šiẽpiės ſugrį̃šti norė̃jo, viłnys váltį àpverte, ir kapteĩnis ſu ketureĩs matrózais nuſkeñdo.

Pagal Keleĩvį 1854 Nr. 19. Odèſſos apšáudymas. Englenderių šiẽpis bùvo pas rùſiškąjį miẽſtą Odeſſą nubė̃guſi, derė̃ti norė̃dama, kad Englenderių bei Francũzų kùpčei ten ẽſantiėji vãlę gáutu, jei jiė norį̃, iš miẽſto ir iš Ruſìjos iškeliáuti. Alè kačeĩg šità šiẽpis bùvo parlamentiẽrų karũną užtráukuſi, tai tačiaũ Rùſai priėš tą šiẽpį šáudyti pradė̃jo ràſi dumódami, kad ta nórinti špėgavóti. Anà šiẽpis atſtójuſi atſigabéno kelès kitàs

ant pagálbos, o tõs dabar̃ ſušáude bei ſudẽgino šalė miẽſto dìdį ſkaĩtlių šiẽpjų o ir viẽną magazýną. Miėſčiónys bùvo didimė ìšgąſtyjė, mìſlydami, kad dabar̃ jų miẽſtas búſęs į pleñtą išpũſtyts; alė tai ne nuſìdave, ant patiẽs miẽſto Englenderei nė šáude, bet palìko jį pakãjuje, ir po keliũ ſtùndų atſtójo jiė nů miẽſto ir nubẽgo tolŷn į júres.

Pagal Keleĩvį 1854 Nr. 21. 23. Rùſai àpgul ir apšáudo dabar̃ tur̃kiškąję fẽſtungą Siliſtrią priė Dõnavos ùpės gùlinčę.

Dabar̃ jau ir Francũzų kãriškoſios šiẽpys pradẽjusios į múſų júres įbẽgti; o ir Eſterreikių ciẽcorius padìdin ſavo vaiſkùs. Taſaĩ šioſė diėnoſė priſãkęs, kad 95 túkſtančei výrų tur tůjaũ šviėžeĩ į vaĩſką įſtóti. Múſų žẽmėj bejė vìſkas taipjaũ ant kãro prigatãvyjama, alė dar nei daugiaũs žmoniũ n'imamì po zialniẽreis, o ir vaiſkaĩ niẽkur ne ſutraukiamì.

Grykõnų karãlius Otto, kurſaĩ ikišiõl grŷkiškůſius maĩštininkus Turkìjoje šełpe, dabar̃ Englenderių bei Francũzų šiẽpjų bei vaiſkũ į ſvečiùs gãvęs jau apſiẽme į pakãjų dũtis.

Pagal Keleĩvį 1854 Nr. 24. Klaĩpėdoj ne tikt nů ėngliškųjų kupčŷſtės šiẽpjų, bèt ir nů jų kãriškųjų tánkei matrózų pulkaĩ apſilañko, kur jiė ſŷkį ir dìdę rùję kẽle. Viėnà iš kãriškųjų šiẽpjų vis ẽſanti artì Klaĩpėdos ant júrių, kadángi vis reikalìnga, kitóms šiẽpims nů krãšto ar maĩſto ar kitũ priẽvolių prigabénti. Kar̃tais gáun matrózai nů tokiõs šiẽpiės vãlės ant válčių į miẽſtą nuſiìrtis. Če daũg kar̃tų yrà matýti, kaip jiė priſigẽrę per ũlyčias válkiojas, o viẽną šventõs diėnõs vãkarą ſuſitvẽre šitiẽ ėngliškiėji ſvečeĩ tarp ſavę̃s, bútent matrózai nů kãriškųjų šiẽpjų ſu matrózais nů kupčŷſtiškų, o tos peštùvės bùvo tókios dìdelės, kad policìja turẽjo tarp jų pakãjų padarýti. Kãriškųjų šiẽpjų matrózai klaũſe, alė tiẽ nů kupčŷſtės šiẽpjų ſténgėſi, o viẽns tũjų urẽdininkui į krutìnę tvẽręs mùše jam į véidą. Viſì šiė matrózai tãpe nutvérti ir per nãktį ant iſſiblaivìmo pakavóti. Rytmetŷj kitùs paléido, alė tàs, kurs vyriauſŷbės tar̃ną bùvo ištìkęs, turẽjo apkalimė paſilìkti, kur jam dabar̃ karalŷſtės ùšſtova prõvą padarýs.

Pagal Keleĩvį 1854 Nr. 25. Rùſai féſtungą Siliſtrią dar vis n'apveĩke, kadángi Tur̃kai, kačeĩg dar vis be Francũzų bei Englenderių pagálbos búdami macniaũs ſténgias, ne kaip tai iš pradžiõs mìſlyta bùvo. Alė ne tikt viėn taĩ, bet Tur̃kų vaĩſkas,

kurſaĩ ant kairẽs Dõnavos ùpės Valakìjoje féſtungoj Kalafat paſilìkdams priėš Rùſų vaiſkùs atſigýnęs bùvo, tàs dabar̃ pradě́jęs Ruſùs iš šóno apnìkti ir jau gerókã dalỹką tũjų yrà pérgalě́jęs ir gẽrą gãlą atgãl vãręs.

Viėnà Englenderių kãriška šiẽpis, vadìnama „Tiger“, bùvo mygliũtoj diėnõj per artì priė Odèſſos miẽſto priſiártindama ant ſeklumõs užbě́guſi, kur ji ne galě́jo paſijùdinti. Mỹglei nukrìtus Rùſai tą paũkštį pamatýdami pradě́jo ant jo kanúlėmis šáudyti, jog éngliškiėji šiẽpininkai turě́jo jiėms į apkalìmą paſidũti. Bet kaip daugiaũs éngliškųjų šiẽpjų če atſirãdo, kuriõs šáudydamos Rùſams užgýne, anã̜ įſtrìguſęję šiẽpį nuviłkti ir ſav parſigabénti, tai Rùſai nů krañto anã̜ šiẽpį poviſám šũveis ſutrùškino.

Klaĩpėdoj paſidãro iš ſuſivaĩdyjimo Englenderių ſu Rùſais daugiẽms dìdele naudà. Kadángi Rùſai dabar̃ júrėmis nei jókę kupčỹſtę ne gál varýti nei šiẽpimis ſavo prývoles parſigabénti, taĩ dabar̃ toktaĩ nuſidũd žẽmės keleĩs, ir tavõrai eit dabar̃ per múſų žẽmę iš Ruſìjos į kitàs žemès ir iš kitũ žẽmių į Ruſìją, o tai ýpačei ir per Klaĩpėdą, jog dabar̃ tẽnai vis tõks triũſas ẽſąs lyg ant jómarko.

Pagal Keleĩvį 1854 Nr. 26. Rùſai féſtungą Siliſtrią bañde ſu didžiáuſiu ſylõs priſtãtymu įveĩkti, alè ikišiõl vìſas jų dárbas bùvo nůprõſnas; jiė prapùlde daug žmoniũ, o ir jų vyriáuſiėji gendrõlei Paſkièvičas, Orlofs, Šìlderis, Lỹders, Gòrčiakofs yrà ſužeiſtì. Jau ródos, kad jiė nór pamažù atgãl tráuktis.

Dalỹkas Englenderių bei Francũzų vaĩſko ſtóv jau Konſtantinopelyj, ir vis iš viẽn šviẽžus vaiſkaĩ tẽnai nuſiunčiamì. Bet viėnà tokià éngliška šiẽpis, vardù „Europa“, raĩtelių į Turkìją nugabénanti, ant pat júrių uſſìdege, ir viſì arkleĩ, o ir daũg žmoniũ turě́jo bėdnìngai ar ſudègti ar nuſkę̃ſti. Tikt mažà dalìs žmoniũ ištrùko ant válčių ſmer̃čiui iš naſrũ jau iſſižiójuſiųjų.

Pagal Keleĩvį 1854 Nr. 27—29. Rùſai Silìſtrijos féſtungą įveĩkti ne galě́dami, yrà nů tõs atſtóję, taipojaũ tráukias jiė per Dõnavos ùpę iš Turkìjos laũkan, ogi ſãkoma, kad jiė kẽta ir iš Mùldavos bei Valakìjos atſtóti. O Eſterreikių ciẽcorius, kurs kãrui 300 milijõnų dólerių žỹčyjęs yrà, didžiùs vaiſkũ pulkùs artì priė Tur̃kų rubẽžiaus ſutráukia. Nės taſaĩ yrà ſu Zùl-

tonu derė̃jimą padãręs, kad Rùſų vie͂toje Eſterreikei Dõnavos kunigaikštyſtès apſtatýti tùr.

Ant múſų júrių Englenderei mãžą Rùſų féſtungą Bomarſund Aland-ſalýnůſe gùlinčę apšáudo.

Priė šitũ kãro bėdũ rañdaſi jau vėl ir kóleros ligà ir žavìna taip Amẽrikoj kaip ir Francuzìjoje, Pẽtersburgkyj o ir ant Englenderių bei Francũzų žãginio múſų júrėſe ẽſančiojo daũg žmoniũ.

Keleĩvis 1854 Nr. 30 (26. júlyjų). Englenderių bei Francũzų vaiſkaĩ Turkìjoj jau dabar̃ ſu Tur̃kų vaiſkaĩs ſuſiviẽnyję tráukia Rùſams, namũn atſikreĩpuſiẽmſiėms, pãſkui.

Pagal Keleivį 1854 Nr. 34. Napolėons yra ſavo brolãvaikį prìncą Napolėoną pas francũziškůſius vaiſkùs kaip ir pas Zùltoną į Turkìją nuſiuñtęs; o šìtas prìncas tẽnai ir labaĩ garbìngai yrà priìmtas. Alè tarp jõ bei Francũzų vyriáuſiojo gendrõliaus, Turkìjoje kamandiėrũjančiojo, kurs vardù Saint-Arnaud, yrà neſutikìmas įſišlie͂jęs. Nei viẽns tũdviėjų ne nór per añtrąjį nei dalykẽlį ſavo garbė͂s pamèſti, bet ant añtrojo aukštẽſnis búti.

Iš Keleĩvio 1854 Nr. 35 (30. augùſtą). Suſidraugavójuſųjų žaginỹs*) taĩſos dabar̃, pùs-ſalę Krim, o ýpačei ant tõs gùlinčęję féſtungą Sebaſtopol apnìkti, ir tám dabar̃ dìde dalìs Francũzų vaĩſko Turkìjoje ẽſančiojo ant šiẽpjų gabénama.

Englenderei bei Francũzai féſtungą Bomarſund, o ſu táje ir viſùs Aland-ſalýnus jau tikraĩ įveĩke ir apſtãte. O Eſterreikių vaiſkaĩ jau pradė̃jo pagal derė̃jimą tarp jũ bei Zùltono padarýtąjį, į Mùldavą bei Valakìją įtráukti (iš kuriũ Rùſai jau poviſám atſtójo).

Iš Keleĩvio 1854 Nr. 39 (nů 27. Septem̃berio). Priė̃š Sebaſtopol 25000 Englenderių, lýg tiėk Francũzų ir 8000 Tur̃kų šiẽpimis išbė̃gę. Šitiẽ 58000 zialniẽrių ant pùs-ſalės Krim šalè mie͂ſto Eupatoria, kokį 10 mỹlių nů Sebaſtopol atſtù priė krãšto priſiléide ir iš šiẽpjų ant ſauſõs žẽmės užſtójo. Rùſų vaĩſko čè poviſám ne bùvo matýti, ir todė̃l apſilañkantiėji ſvečeĩ

*) Neben der Form žaginỹs iſt auch žagìnis gebräuchlich. Dann bleibt der Ton in allen Caſus wie im Nominativ S. außer dem Inſtrumental S., der žaginiù lautet.

ne privãle nei kárdą tráukti. Bet dabar̃ ſuſidraugavójęſis vaĩſkas tráukiaſi priėš Sebaſ̃topol.

Francũzai bei Englenderei yrà féſtungą Bomarſund, išpažìndami, kad tojiẽ jiėms per menkà ir ne tiñkanti, tẽn žiẽmą praléiſti, pãraku paplaišìnę, o dabar̃ jie taĩſos iš múſų júrių namũn parſikãkinti.

Iš Keleĩvio 1854 Nr. 41 Klaĩpėdos miẽſtas nudẽgęs. Seredõj 4. októberį vakarè praſidẽjo išgąſtìnga ugnìs viėnam̃ galè ir jau konè viſaĩ laukè prýmiėſčio, ir nei viẽns ne be mìſlyjo, kadto jiẽ tokè dìdele galẽſenti paſtóti, alè ſkaudìngoji vẽtra, kurì anam̃ čėſè ſiaũte, pràneše liėpſnàs ſtaigà nů viẽno bùto ant kìto, vis toliaũs į miẽſtą, lyg koks tvãnas, kurs ſavo pýlimus prapliẽšęs. Vìſas geſìnimo dárbas ródeſi per niẽką, kadángi ugnìs ne paeĩliumis ſavo išpũſtyjimo dárbą vãre, bet lyg šókte šóko, ir pryšakỹj geſìnant jau kókį dẽšimt trobų̃ toliaũs vėl viėnà arbà kità arbà ir viſà eilẽ trobų̃ dègti pagãvo. Ikì pẽtnyčios vãkaro veržėſi šìtas ugniẽs tvãnas šitaĩpo vìs toliaũs, kõl ſu ſykiù apſiſtójo. Ir šitaĩpo paſilìko dar nors viẽns, kad ir meñkas dalỹks Klaĩpėdos miẽſto beſtovį̃s, taĩpo, kad anſaĩ gražùſis ir bagótaſis miẽſtas dar ne abelnaĩ į pẽlenus pavir̃tęs. Tačiaũ ſeniáuſioji ir gražiáuſioji Klaĩpėdos dalìs šaliñ. Póra diėnų̃ čėſè koks dìdis išpũſtyjims! Vìſas tas išgąſtìngaſis nuſitikìmas taĩp ſtaigà nuſidãvęſis yr lyg koks ſãpnas, ir n'išmãnoma, kaip tai vìskas nuſidũti galẽjo, kaip ugnìs ìlgas bùtų eilès arbà ir tikt viėniñteles triobàs apleñkdama veik čiõn veik tẽn iſſimùšuſi ir ſavo dárbą vãriuſi, taĩpo, jog žmónės geſýti norẽdami n'įmãne nei kur šókti. Bet žmonẽms pripũle tà miſlìs, jog gaujà nelabų̃ razbáininkų ſuſitãriuſi, Klaĩpėdą ugnimì išpũſtyti, ir kalbà pakìlo, buk čiõn arbà tẽn žmónės ſtiklų̃ rãdę, ſu greĩtai užſidẽgančeis daiktaĩs papìldytų, iš kurių̃, tũs tikt mãžumą padìrginant, ugnìs išvir̃ſtanti. Alè taĩ ródos viėnì pramãnymai, kaip tiẽ viſur̃ pakỹl, kur tókios išgaſtìngos bẽdos paſidãro, kurių̃ paſtójimas dỹvnas ir n'išmãnomas. —

Iš praceñtnerio Kelch dũtoſios žiniõs apiẽ Klaĩpėdos nudegìmą.

„Vakarè ketvir̃tojo októberio labaĩ dìde vẽtra pũte, ir tai ant ſeptynių̃ rãdoſi Klaĩpėdoj ugnìs, ir išgąſtìngai dẽge per vìſą nãktį ir per vìſą diẽną potám, ir mažnè dvì dalì miẽſto ſùdege,

o tai geriáuſi bùtai, o tarp tũ̧ didžióji bei puikióji Vókiėčių liutẽriškoji bažnýčia, ir kalvýniškoji bažnýčia, ir didžióji Liėtùvininkų bažnýčia, vìſos miẽſto šiùilės, didỹſis ſũdo bùts ir ſvar̃bus rãštai tamè, daug malũnų, daug špýkėrių ſu didè daugybè viſókio tavõro, javũ̧, linũ̧, kanãpjų, drùſkos ir taip toliaũs, ir kẽlios šiẽpys ir reĩzwaltės. Pagal mano nuſprendìmą kokiẽ šešì, o ràſi gál búti aštûnì túkſtančei žmoniũ̧ be paſtógio yrà, tarp tũ̧ penkì kunigaĩ, draugè ir výſkups kaip penktàſis, daugỹbe mokįtojų ir taip toliaũs. Tiktaĩ dalỹks nû prýmiėſčio, kurs Vitte vadìnams, vìſas prýmiėſtis Smełte ir du dalykeliù tìkrojo miẽſto paſilìko. Ir tàs dalỹks išlìkęs, kur katalìkų bažnýčia yrà. O Baptìſtų bažnýčia ir̃ išlìkuſi, kačeĩg nû viſũ̧ šaliũ̧ viſì bùtai į pleñtą nudẽgę.

Taip macneĩ põno Diẽvo rankà ant Klaĩpėdos užẽjuſi, ir viėnõj diėnõj šaliñ yrà vìſas jos didỹſis šios vaſarõs teiſỹbės ir nèteiſỹbės pełnas, viėrnỹbės ir klaſtõs pełnas, ir šaliñ yrà daũg įtaĩſymų nû daũg mẽtų šiõ, kad ir ne dìdžio, alè bagóto miẽſto, ir kókiu du túkſtančiu darbiniñkų dabar̃ be dárbo ir be tur̃to, o vìſkas brangu. Peñktąjį októberį pópiet aš ir̃ nujójau, ir mažnè pavéikſlą mačiaũ išpũſtytos Jerúzalės. Alè ką̃ daugiaũs mačiaũ? Gãſais tarp ſugriùvuſių ir ſtóvinčių múrų keliáudams mačiaũ, kaip če dar viduĩ, tẽn apaciõj kélnorėſe viſokiẽ ſukavóti daiktaĩ dẽge, kaip žmónės šẽn ir tẽn vaikštinẽjo ir bėgiójo, kaip šimtaĩs praſtũ̧ žmoniũ̧: výrų, móterių ir vaikũ̧, geležìnius dáiktus, pũdus, ſpatùs ir viſókius kitùs rykùs išplẽše ir pũſdami paſìneše jûs kavóti ir ſlapſtýti, paſidžiaũgdami, lyg iš kãro po laimẽto mũšio plėšìmą išſinèšdami, o če viẽns, ten kìts, ten vẽl kìts, ten dù kruvõj, ten trỹs, kitur̃ vẽl taipjaũ, — ištiſì ant gãſo gulẽjo per miẽrą priſigẽrę, kìts užmìgęs, kìts dar budẽdams, kìts nûprõſnai bandýdams atſikélti, kìtąjį nûprõſnai jo moterìške báre, kad jis ne eĩt plėšìmą nèšti, nės var̃gšas brangvỹno valióts ne be galẽjo. Kitì mùšės, kitì ſu vandenimì pýlės, kitì kitaĩp dar̃kėſi.

Tai vìslab matýdams atſiminiaũ Diẽvo žõdžio, prãrakui Dángėlui ſakýto (Dáng. 12, 10): „Piktiẽji piktaĩ ełgſis, ir bediẽvjei to ne atbós; alè išmãnantiėji tai numanỹs.“ Tai ſavyjè pérdumódams atſtójau nû tõs išpũſtyjimo bjaurýbės, ir atſtódams dar kar̃tą ant bažnýčių griúvančių múrſtukių nužiurẽjęs,

ſavyjè ſakiaũ: ir jũs ką kałbat, jus daũg ſãkote. — Dar atgaivìnimą gavaũ, kaip jau išeĩti norẽdams dar ſuſiėjaũ ſu keliõms dũšioms põną Jẽzų mýlinčiomis, ir ſu tomìs kelìs žodžiùs kalbẽjau. Ir jų̃ kelì nudẽgę, o ir viėnà ſurinkìmo viėtà, ant kuriõs ir àš jau pirm dvìdešimt penkių̃ mẽtų bùvęs eſù, o dar ir šį̃ mẽtą póra kar̃tų. — Taĩpo ant gãlo dar kaip kvãpą atgãvęs jau grįžaũ namũn, ſmũtnas, alè ir paſidžiaũgdams, kad dar tìkt yrà ir tų̃jų ant šiõs išgąſtìngai apvélniotoſės žẽmės, tų̃jų, kuriẽ tiėſà dar tur giėdóti: toks mãžas pułkas búdami, piktų̃ žmonių̃ papeikiamì.“ Jiė ſvetimõj žẽmėje krùt, bet jų̃ dangùs, o ir ant žẽmės ſu jeĩs yrà ir te eſiẽ viẽšpats.“

Iš Keleivio 1854 Nr. 48. Skaudžiáuſis mũšis priė fẽſtungos Sebaſtopol nuſìdave peñktąjį novem̃berį. Rùſų vyriauſýſis gendrõlius Mènčikof vis daugiaũs ir daugiaũs vaiſkų̃ iš Ruſìjos vidaũs ſutráukęs anojè diėnojè, kuriojè ſuſidraugavójuſiėji bùvo mìſlyję, féſtungą ſu ùmaru apnìkti ir padùrmu į tąję įſiver̃šti, apnìko jiſaĩ, tỹloms ir myglẽj ártymus kálnus kanúlėmis apſtãtęs, Englenderius iš ùžpakalio, o podraũgei iš féſtungos apgultiẽji Rùſai išpuldamì apnìko ſavo nepriėtelius iš prýšakio, taĩpo, kad ſuſidraugavójuſiėji ant abiẽjų pùſių gį́tis turẽdami n’įmãne ką veĩkti. Berõds ſuſidraugavójuſiėji po ilgõs kovõs ant gãlo priėš apniñkančiùſius atſigýne, taĩpo, jog Rùſai ant abiẽjų pùſių vėl atgãl atſitráukti turẽjo. Alè kačeĩg dėl šìto mũšio Parỹze kaip ir Lòndone kaip dėl kókio laimẽjimo kanúlėmis šáudyta tãpe, ir kačeĩg už šìtą pérgalẽjimą Englenderių gendrõlius Raglan fèltmaršoliu pramiñtas, tai tačiaũ regimà, kad ſuſidraugavójuſiėji taĩp paſilpnyti ir taip ſuſmùlkę, jog jiė dabar̃ ne daũg kà priėš féſtungą ver̃štis drẽſa.

Iš Keleĩvio 1854 Nr. 49. Kovà priė féſtungos Sebaſtopol konè viſaĩ nutỹkuſi, kadángi kovójantiėji kits kìtą apveĩkti n’įſténg. Jiė gùl lyg atſiilſẽdami priėš kìts kitą drutaĩ apſišancãvę, ir taip Rùſai, kaip ir ſuſidraugavójuſiėji láukia ateĩnančioſios pagálbos. — Englenderių vyriáuſiaſis gendrõlius Raglan yrà žìnę namũn parléidęs, kad 5. novem̃berį 60 000 Rùſų ſu 60 kanúlėmis priėš 8000 Englenderių bei 6000 Francũzų mũšyje ſtovẽję, tačiaũ nè laimẽję, bet kókius 8 ar 9 túkſtančius výrų ſužeĩſtų bei nužavìntų prapùldę atgãl tráuktis turẽję; o Englenderei prapùlde 43 apiciẽrus (tarp kurių̃ 7 gendrõlei

gývaſtį prapùldę, 5 ſurónyti) bei 2550 výrų. Bet pagal Rûſų gendrõliaus pãſakojimą ſtovḗjo anamè mũšyje 30 000 Rùſų, o ſuſidraugavójuſiųjų kokiẽ 50 000 výrų; ir ant Rùſų pùſės pű̃lę 3000 ſu 42 apiciḗrų, o įžeiſtì tãpe kokiẽ 5800 ſu dviẽm gendrõliam ir 206 apiciḗrais.

Iš Keleĩvio 1854 Nr. 51. Priė Sebaſtopoles gùlintiėji ſuſidraugavójuſiųjų zialniẽrei tur ſavo abažè daug lytaũs, vḗjų ir šálto óro po nű̃gum danguñ trivóti, ir todẽl taip Francuzìjoj kaip ir Englante ſkùbinama, aniėms tẽnai varĩgſtantiėmſiėms zialniẽriams naujų̃ šḗtrų ir šildančių rūbų, kaip antaĩ týtveik daug kailinių̃, vandenỹj ne pérmirkſtančių ſopãgų, kailìnių mùčių, štrùmpų, jãkų ir kas tam lýgu, nuſių̃ſti. Kaip ſkubreĩ vìslab tai gatãvyjama, gálime iš tõ išmanýti, kad Englenderei, kačeĩg baĩs daug remeſtininkų ir daugỹbę fabrìkių turḗdami, tačiaũ Berlýne yrà ſkubriáuſei pagatãvyjimą 30 túkſtančių vilnõnių kùzų apſiſteliãvę, kuriẽ dar pirñ kalẽdų tur gatavì paſtóti.

Tam tárpe bùvo ir Eſterreikei priė ſuſidraugavójuſiųjų priſidḗję, o tai be múſų karãliaus bei jo minìſterių žiniõs bei pritarìmo, kačeĩg Eſterreikei bùvo paſižadḗję, niẽko dìdžio šimè dalykè bè múſų ne darýſę. Berõds dabar̃ aniẽ trỹs ſuſidraugavójuſiėji yrà ir múſų karãlių paprãšę, kad jiſaĩ anám derḗjimui pritar̃tu, alè juk bėdà neviėrnybè iſſitikḗtis. Ogi ir, ar mes pritar̃tum ar nè pritar̃tum, ar kreĩptumbimės į rýtus, ar kreĩptumbimės į vãkarus, viſaĩp múſų týko dìdžios priėgãdos, ir ródos, kad múſų minìſterei pãtys iš tìkro ne žìno, katrũl ver̃ſtis, ir kas mùſų žẽmei daugiáuſei ant naudõs, arbà ir nors menkiáuſei ant iškãdos búti galḗtu.

Iš Keleĩvio 1854 Nr. 52. Múſų viẽšpats karãlius yrà nű̃ Oldenburgkio ércikio šiẽpjų įbėgį priė įlinkio šiaurìniųjų júrių ùpės Jahde nuſipir̃kęs, kad tẽnai múſų kãriškoſios šiẽpys prikavõnės turḗtu. Šìtas įbėgis ſu gerù žẽmės šmotù tãpe 23. novem̃berį Oldenburgkio vyriauſỹbių múſų karãliui padű̃tas, kurs ant priėmìmo to vìſo prìncą Adalbert, kaip ant viſų̃ múſų kãriškųjų ãkrutų ſtatýtąjį vyriáuſįjį, tẽnai bùvo nuſiuñtęs. Ant paženklinimo šìto padavìmo nùkaſe Oldenburgkio minìſteris žẽmės grum̃ſtą ir prìdave tą̃ múſų prìncui. Potám tãpe viſiėms be gir̃dint múſų viẽšpatiės karãliaus apſãkymas paſkaitýtas, kad jiš šìtą žẽmės kam̃pą kaip ir vìſą tą júrių įlinkį per ſavo paſi-

ſãvinimą prìimąs, o ant tõ ìštare prìncas, kad tà dabar̃ ẽſanti n'atſkìrtina dalìs Prúſų karalỹſtės. Tůjaũ tãpe čè Prúſų karũna užtráukta, ir nů múſų kãriškųjų šiẽpjų če ẽſančiųjų grióve kanúlės džiaugſmìngą paſvéikinimą.

Iš Keleĩvio 1855. Nr. 2. Priė̃š féſtungą Sebaſtopol gùlintiėmſiėms ſuſidraugavójuſiųjų zialniẽriams eit labaĩ vargìngai. Tẽnai vìs lỹj ir vìs lỹj, ir abažè yrà toks gilùs pur̃vas paſidãręs, kad nei žmónes nei arkleĩ ne valiój išbrìſti, o kanúlvežimjus če vos galimà iš viẽtos gabénti. Priė lytaũs pareĩt šaltàſis órs, ir žmónės péršlapę ne gál nei atſišìldyti. Viſam̃ apýgarde yrà ant kiėmũ triõbos ſugriáutos ir iš jų ſiẽnų bei ſtogũ šẽtros abažè pakùrtos, alè tai ne priteñk nei iš tólo. Zialniẽrei tvoràs, ir kas šeĩp kur málkos rãdoſi, jau ſeneĩ ſudẽginę, ne tùr nei málkos ùgnei ant paſišìldymo arbà ant vałgio išſivirìmo, o ir šeĩp ne ganà tõ, kas jiėms ant maĩſto privalù. O ãprėdas jau ir̃ ſųplýšta. Priė to priſìded kólera ir viſókios kìtos lìgos, ir žmónės tẽnai mìršt kaip muſẽlės. —

Iš Keleĩvio 1855 Nr. 3. Iš Inglonìjos bei Francuzìjos vis viėnà šiẽpis po kitõs šviėžiũ kareĩvjų ant pùs-ſalės Krim nugabéna. Gérs dalỹks francũziškų zialniẽrių ſtovẽjo ikišiõl Rỹmo miėſtè, o kitſaĩ Grỹkų žẽmėje; daugiáuſiėji tũjų dabar̃ į kãro viẽtą gabénami. Ogi ir Tur̃kų vaĩſkas, kurs jau bùvo per Valakìją ant Ruſìjos rubẽžiaus be traukiąs, apſiſtójo, ir dìde dalìs tũjų kaip ir jų vyriáuſiaſis Omer-Pàša patſaĩ paſìdave dabar̃ ant šiẽpjų ir kãkinas taipjaũ į anã pùs-ſalę, jeib jiė tãję iš kitõs pùſės apnìktu ir ant gãlo féſtungą Sebaſtopol iš viſũ pùſių apſpeĩſtu.

Tam tárpe bejè Európos viẽšpačių paſiuntineĩ miėſtè Wien atſikartũtinai ant pakãjaus ſušne kẽjimo ſuſiriñkę bùvo, alè kol karáujantiėji dar n'iėrà ant ištaĩſymo ſavo vãlės ſavo vìlą ſỹlą priſtãtę, ne norẽs taip véik ſutìkti.

Iš Keleĩvio 1855 Nr. 4. Šìtas kãras karáujantiėms jau daũg žmoniũ kaštãvęs. Kunigáikštis Mènčikof, pùs-ſalėj Krim Rùſų vaiſkùs vałdąſis, yrà ſurokãvęs, kad jiſaĩ nů pirmutìnio mũšio priė ùpės Alma nuſidãvuſio ikì 27. decem̃berio iš vìſo 26 783 výrus prapùldęs; iš tũ yrà 7301 mũšiůſe ant viẽtos paſilìkę, 13 826 ſurónyti; apiẽ 1617 ne žìnoma, kur diñgę, o

ligomìs paſìmire 4039. Bet ſuſidraugavójuſiėji tikraĩ ne menkiaũs bet atpeñč dar daugiaũs bus prapùldę.

Šnekẽjimai dėl pakãjaus ródos dar nůproſnì paſilìkę; nės Eſterreikių ciẽcorius puſiaũ per pažadẽjimus, puſiaũ per grumzdimùs nor vìſą Vókę, ogi tůmì ir mùs, priveřſti, vaiſkùs poviſám ant kãro pritaiſýti, o ir Francũzai bei Englenderei kvařčin múſų karãlių, kad jis jiėms priſidraugavótu; alè múſų žẽmės tẽvas tai poviſám ne nor apſiim̃ti, meĩlydams, ſavo žẽmei pakãjų išlaikýti.

Bet per tókius kvařčinimus ſuſidraugavójuſiėji jau viẽną karalỹſtę yrà iš naũjo ant ſavo pùſės gãvę, bútent Sardýniją. Nėſà tõs karalius ſu jeĩs yrà derẽjimą padãręs, kuriamè jis paſižadẽjęs 15 túkſtančių zialniẽrių į kãrą ſiũſti ir tũſius, kol kãras trùks, ant ſavo patiẽs kaštũ išmaitįti.

Iš Keleĩvio 1855 Nr. 5. Múſų žẽmės valdžià yrà ſu Englendereis maĩną padãriuſi, bútent du prúſišku kanúlbočiu ant viėnõs ėngliškos didžiõs kãriškos šiẽpiės, kurì vadìnama „Thètis“ išmaĩniuſi. Englenderei meĩlyjo šitũ bõtų, kadángi jiė ne labaĩ gileĩ eĩt, ir galimà ſu taĩs ir ant ſeklumõs artì priė krãšto priſigáuti; o priė múſų yrà daugiaũs privalù dideſniũ šiẽpjų. Sãkoma, kad mes anamè mainè labaĩ viningiãvę.

Iš Keleĩvio 1855 Nr. 6. Priė féſtungos Sebaſtopol eit ſuſidraugavójuſiėms vìs dar taip vargìngai kaip ikšiõl. Locerìtai taip pilnì yrà, kad če nei iš tólo viſì ligónys, ſurónytiėji ir nušãluſiėji ne ſùtelp. Francũzų zialniẽriams dar puſẽtinai eit, alè Englenderių kareĩviai ſavo bėdojè lyg poviſám praſtóti. Dėl tõ Englenderių laiškaĩ jau ilgai priėš ſavo minìſterius bãrėſi, o pirm trum̃po pakìlo priėš jůs vẽtra jũ ſaimè. Čè diputiẽrtai priėš minìſterius baiſiáuſei liùdyjo. Į pùs-ſalę Krim ištráukę ėngliškų zialniẽrių 54000, bet dabař tẽnai beſirañdą vos 14000; kuřgi ben diñgę aniẽ 40 túkſtančių? Ir kodẽl tiẽ taĩp bėdnìngai nužúti turẽję? Ant tõ minìſterei niẽko ne galẽjo atſiliẽpti, bet atſidẽkavojo nůlataĩ nů ſavo urẽdų: pirmjáuſei minìſteris Ruſſel, o kelės diėnàs po tõ ir vyriáuſyſis minìſteris Aberdeen ſu viſaĩs kitaĩs ſavo draugaĩs.

Tam tárpe Eſterreikei ſavo tiñklą išmẽtę bañde dabařnykščiame drumſtumè žvejóti. Mùldavoj bei Valakìjoj ſtóv jų zialniẽrei berõds jau ilgóką čẽſą, alè jiė vìs dar ne pilnaĩ iſſìtikis,

kad jiė šitàs žemės ir palaikýti gáuſę. Priegtám meĩlytu jaunàſis Eſterreikių ciẽcorius ir viſõs Vókės viẽšpatimi paſtóti, o jei galė̃tu búti, ir ant múſų ponavóti. Jis viſiẽms Vókės viẽšpačiams ſakýdinęs, idánt jiė per ſavo pãſiuntinius Frankfurte ſutar̃tu, ſavo vaiſkùs ne tikt ant karãvimo prigatãvyti, bet jau ir įtaiſýti ir ſutráukti, o jis pàts viſiẽms kunigáikščiams meilìngai priſiſiũle, kad jis apſiimąs, šitũ viſũ Vókės vaiſkũ vyriáuſiůju búti. Alè múſų karãlius tám priẽštarãvo, ſakýdams, jau ganà, kad tikt viſur̃ kaip priė múſų vìskas tokiamè davadè rañdas, jog kokiám štriõkui pakìlus vìskas keliũ diėnũ tárpe galė̃tu kãriškai įtaiſýta búti. O tám prìtare ir daugiáuſiėji kitì Vókės kunigáikščei, taĩpo, jog Eſterreikių viẽšpats pamatýti gãvo, kad var̃gei vìslab eĩs pagal jõ mìſlį.

Iš Keleĩvio 1855 Nr. 7. Jů pikčiaũs múſų vakarìniams kaimýnams karè nuſidů̃d, jů daugiaũs jiė pỹkinas priėš múſų karãlių, kad tas jiėms šitamè karè ant pagálbos n'eĩnąs ir tìkt labaĩ po kójų ė̃ſąs; ogi ſãkoma, kad Napolėons iš pãpykio tą grumzdìmo žõdį ištãręs: „Jei mums priė Sebaſtopol piktaĩ eĩtu, tai mes už taĩ priė Vỹſlos bei Nẽmuno ùpjų krùvino atſiker̃šyjimo jėškóſim.“ O dabar̃ jau ir pãſakojama, buk Eſterreikių ciẽcorius ſu Napolėonu derė̃jimą padãręs, pagal kurį̃ 80 túkſtančių Francũzų gáuſę per Vókės piėtìnęję dãlį į Eſterreikių žẽmę Eſterreikìškiams ant priẽſtovos įtráukti.

Englante dabar̃ Palmerſtons vyriáuſůju minìſteriu paſtójęs. Taſaĩ yrà tikràſis kãro kùrſtytojis, ir todė̃l jau Englenderių pačiũ vadìnams nedógulis.

Pagal Keleĩvį 1855 Nr. 9. Englenderių karaliẽnei ſu jõs minìſtereis nè labaĩ nor ſèktis. Tojiẽ võs ne võs minìſterių ſuſigraĩbjuſi jau dabar̃ bevẽik jų ne tę̃kuſi. Tai taĩp nuſìdave. Viẽns diputiẽrts užmãne ſaĩmui, kad reĩkia komiſijõną įtaiſyti ir į tą̃jį gẽrą ſkaĩtlių išmãnančiũ ir ſtiprių̃ výrų paſkìrti, jeib tiė išjėškótu, kàs kałts, kad ſu jų vaiſkù taip ne geraĩ ė̃ję, ir tiėk túkſtančių Englenderių zialniẽrių priė Sebaſtopolės taip bėdnìngai ir taip be reĩkalo nužúti turė̃ję. Ogi vìſas ſaĩmas ir prìtare šitám užmãnymui. Toktaĩ keliẽms minìſteriams ne pamẽgo. Tiẽ bùvo pirmà draugè ſu Aberdeenu minìſtereis bùvę ir potám draugè ſu jũm atſidė̃kavoję; alè kaip Palmerſtons vyriáuſiůju minìſteriu paſtójo, tai jiė ſu tũm iš naũjo į vałdžią įſtójo, mìſly-

dami, kad Englenderei dabar̃ dėl pražùvuſiųjų zialnier̃ių linkſmaĩ į pakãjų paſidū́ſę. Alè matýdami, kad tačiaũ aštrùs pérjėškó-jimas prigatãvyjamas, to draſùmo ne turė̃jo, ant ſavo viẽtų paſi-lìkti, ir atſidė̃kavojo iš naũjo. —

Iš Keleĩvio 1855 Nr. 11. Rùſų ciẽcorius Nikolaus paſimìręs. Ciẽcorius Nikolaus jau ilgóką čė̃ſą ſárgaliavo labaĩ ſkaudžiù plaučiù bei influeñca, o tai taĩp dideĩ, jog 22. febru-áryjų liẽkorei jį mełde, kad minaũ iš ſtubõs laũkan n'eĩtu, ýpačei tokiam̃ šałtyje. Alè ciẽcorius liẽkorių žõdžių n'atbójo. Liẽkorei jam ſãke: „Viẽšpatiė, kad praſčiáuſiaſis zialnier̃ius taip dideĩ ſir̃gtu, kaip Jū̃s ſer̃gate, tai jam liẽkorei uždraũſtu iš lo-cerìto laũkan eĩti.“ Bet ciẽcorius atſiliẽpe: „Miėlì põnai, Jū̃s dãrėte ſavo pãreigą, dė̃kui Jums, alè dabar̃ aš ſàvaję darýſiu. Įſiſė̃dęs į šlajès nuvažiãvo jis į ekſercýr-butį, zialnier̃ius pėržiu-rėti, kuriẽ ant išmašiėrãvimo paſkìrti bùvo. Kačeĩg tam̃ butè labaĩ šaltà bùvo, tai tačiaũ ciẽcoriui prãkaitas virſtè išvir̃to, jog jiſaĩ ſãkės, ė̃ſąs kaip pérmirkį́tas; jis labaĩ daug kóſėjo ir ſkre-pliãvo. Potám nuvažiãvo ciẽcorius pas ſavo ſer̃gantįjį kãro minìſterį Dolgorùkį ir ſãke jam, kad jis minaũ čiẽdytus ir ligúſts búdams ne per greĩtai į šáltą órą n'išeĩtu. Tos pačiõs diėnõs vakarè aplañke jis dar bažnýčią, kur gavė̃nių čė̃ſo mał-dos bùvo laĩkomos. Namū̃n pargrį̃žęs ſãke jis ciẽcorėnei, kad jį šałtis labaĩ krė̃čiąs, o põ tos diėnõs jis iš ſãvo ſtubõs laũkan ne be išė̃jo. 23. februáryjų jis viẽną ſavo adjutañtų ſu paliė-pìmais į Sebaſtopol nuſiuñtes jau viſùs dárbus ſavo vyriáu-ſiamjam ſúnui, didkunigáikščiui Alekſañdrui pàdave.

Nů 24. ikì 27. februáryjaus dėl ciẽcoriaus ſveikãtos palõčiuje paſiklauſinė̃jantiėji šeĩp niẽko ne gãvo patìrti, kaip tìkt, kad ciẽ-corius patalè gulį̃s, kad jis karščiṹjąs, kad jo koſulȳs ne norį̃s atſtóti ir kas tam lýgu. Alè 1. mércą ligà tokè piktà paſtójo, kad liẽkorei mãte, ciẽcorių ne paſvéikſenti, nėſà če jamè praſidė̃jo plaũčių apmirìmas. Ciẽcorius matýdamaſi ámžių ámžiams ſtaigà priſiártinąs, prìėme didžiamè širdiẽs ramumè šveñtąję večė̃rę, atſiſvéikino ſu širdìnga méile nů ciẽcoriėnės, nů ſavo če ė̃ſančių vaikų̃ bei vaikų̃ vaikų̃ jůs viſùs žegnódams ir bučiódams. Potám gãvo priė jo tikt ciẽcoriėnė bei vyriáuſyſis ſunùs paſi-lìkti. Tai bùvo jau 2. mércą rytmetȳj ankſtì ant zẽgoriaus ke-turių̃. Tadà jis ir ciẽcoriėnę mełde, kad ji eĩtu atſiilſė̃tis, ir

paſivadìndino viſùs ſavo tarnùs, kuriẽms jis už jų méilę ir viérnỹbę jam išródytąję dẽkavojo. Tarp paſkutiniũjų po žõdžių bùvo ýpačei tàs minẽtins: „Sakýkite Frìčiui“ (tai èſti Prúſų karãliui), „kad jis Ruſìjei vìs tas pàts paſilìktu, ir kad jis n’užmir̃štu žõdžių tẽvo“ (bútent karãliaus Frýdrikio Vìliaus III). Tą pãčę diẽną, 2. mércą, ant žiẽgoriaus 12 piėtũ laikè jis išléido ſavo dvãſę, 30 mẽtų ant ſavo žẽmės viẽšpatãvęs.

Žìnei apiẽ Rùſų ciẽcoriaus paſimirìmą į Stuttgartą nukãkus, paſikẽle tůjaũ Württembergkio karaliũnas ſu ſavo pačè, didkunigaikštiẽne Olga, nabãštininko ciẽcoriaus dukterimì, ant keliõnės į Pẽtersburgkį. Berlýne aplañke jũdu, o ſu jeĩs viſà karãliškoji giminẽ, grỹkiškąję bažnytẽlę, kur pagal grỹkiškos bažnýčios pajunkimùs lavónmišios laikýtos tãpe. Viſũ če ſuſiriñkuſiųjų ãkys bùvo nuſikreĩpuſios ant ver̃kiančioſios ciẽcoriaus dukter̃s, kurì dẽgančę žvãkę laikýdama ir tiẽs altõrium ſtovẽdama ant ſavo výro rañkos rýmojo. Viſũ ãkys apſiãšaravo, kaip klebõnas pagal grỹkiškąjį bũdą pirmà žvãkę ant altõriaus ſtóvinčę, o potám ir princẽſės žvãkę lengvaĩ kvẽpdams ùžpute.

Iš Keleĩvio 1855 Nr. 13. Rùſų gendrõlius kunigáikštis Mènčikofs yrà per šios žiėmõs šałtį ir nuſivárginimą ligúſtas paſtójęs, taĩpo, kad jis nů ſavo aukštõs kamañdos viẽtos turẽjęs atſidẽkavoti. Į jõ viẽtą gendrõlius Gòrčiakof vyriáuſiůju kamandiẽru Rùſų vaĩſko pùs-ſalėj Krim paſtójęs.

Pagal Keleĩvį 1855 Nr. 17. Priė Sebaſtopolės griáuja kanúlės nepaliáutinai, ir ſuſidraugavójuſiėji paſiprocevój, kiėk tikt įmãno, anõs féſtungos šancùs ſušáudydami ſugriáuti, jeib jiė čionaĩ ſpragũ paſidãrę pro táſes įſiver̃šti galẽtu. Alè Rùſai gìnas macniáuſei, o kas nepriẽtelių per diẽną ſugriáuta, tai naktimìs Rùſų vėl attaĩſoma.

Francũzų ciẽcorius Napolèons ſu ſavo žiuponè ciẽcoriėne į miẽſtą Lòndon nukeliãvęs, priė Englenderių karaliẽnės apſilankýti. O Englenderei šìtą ſavo ſvẽčią gárbin kiėk įmanýdami, ir žmónės Lòndone vis pulkaĩs ver̃žias jį pamatýti.

Pagal Keleĩvį 1855 Nr. 18. Suſidraugavójuſieji laĩko Sebaſtopolės féſtungą tikt iš viėnõs pùſės apſpeĩſtą, antrója pùſe vis dar valnà, per kurę̃ vìslab į féſtungą įgabénama, kas privalù. O anamè miėſtè dabar̃ nei jokiũ gyvãtininkų, nei kùpčių nei remeſtiniñkų, ne gyvén; todẽl Rùſai bùtų ſušáudymo ne

daug ko atbój, kõl jie tikt ſavo šancùs palaĩko ir kõl jie municijõnės ganà tur, iš po tũjų priė̃š ſavo nepriẽtelius atſigìnti.

Iš Keleĩvio 1855 Nr. 19. Į múſų júres jau dabar̃ Englenderių vìſas didỹſis kãro žaginỹs įbė̃gęs. O jau ir yrà apſakýta, kad nei viẽnai šiẽpei iš kokiõs nórs žẽmės ne valè, priė kókio Ruſìjos krãšto priſiléiſti. Kurì šiẽpis toktaĩ bandýtu, tà ſuſidraugavójuſiųjų atimamà. Todė̃l Rùſų kupčỹſte kaip pérnai vė́l viſaĩ per múſų žẽmę turė̃s eĩti.

Iš Keleĩvio 1855 Nr. 21. Gendrõlius Canrobert, kurs ikšiõl priė Sebaſtopolės Francũzų vaĩſką kaip vyriáuſyſis kamandiė̃rãvęs bùvo, matýdams, kad jis niẽko n'ištaĩſąs, ſavo aukštõſios garbė̃s jau atgrìſęs. Jis nů ſavo kamañdos atſidė̃kavojęs, kurę̃ dabar̃ gendrõlius Peliſſier užſiẽmęs. —

Dabar̃ ſuſidraugavójuſiėji grãbėmis priė féſtungos vis artỹn priſìkaſa. Šìtos grãbės tráukiamos kreivaĩ ir pašliũdnei, gãlą po dešinė̃s, gãlą po kairė̃s, alè vis artỹn feſtungõp, ir jų võlai vis ant féſtungos linkaĩ ſumetamì. Be tõ jiė daiktaĩs po žemè ant féſtungos linkaĩ ùrvinas, bandýdami po võlais paſigáuti ir potám tũſius pãraku palakìnti.

O Rùſai ſavo nepriẽteliams priẽšais ùrvų paſidãro, arbà po anũ ùrvomis giliaũs paſiùrvina, idánt če pãrako uždègdami ar anų̃ ùrvas ſupũſtytu ir tojè dìrbančiůſius užkrė̃ſtu ir uždroškìntu, arbà kókius volùs nepriẽtelių į padánges palakìntu.

Suſidraugavójuſiėji vaĩſką tẽnai vis iš viẽn padáugſina; jau dabar̃ ir kelì túkſtančei zialniẽrių iš Sardýnijos į aną̃ krùvinąję̃ kãro viẽtą nukélti. O Englenderei dar ir vìs bañdo, ſvetimũ ſav ant pagálbos už pìningus nuſiſamdýti.

Parỹzo miėſtè didỹſis ſviẽto tur̃gus, kurſaĩ jau ſeneĩ prigatãvytas, 15. šio meĩjo mẽneſio šlovnaĩ pradė̃tas, ir tẽnai taip iſſiveizd, tar̃ſi Francuzìja didžiáuſiame ir gražiáuſiame pakãjuje bútu.

Pagal Keleĩvį 1855 Nr. 24. Gendrõlius Peliſſier, kurs dabar̃ Francũzų vaĩſką priė Sebaſtopol ſtóvintį kamandiė̃rũja, yrà žilgałvis, kurs jau pirmtõ išródęs, kad jis karáuti mókąs, kad jis baĩſei ſmarkùs ir be jókio ſuſimilìmo ẽſąs. Pirm keliũ mẽtų laĩkėſi jis Parỹze, alè čè jis niẽko gẽro ne dãre, bet tikt lẽbaudams gileĩ į ſkõlą parė̃jo. Ciẽcorius jam dárbo dũti norė̃dams nùſiunte jį į Algier, priė̃š afrikõniškůſius Arabijonùs

karáuti. Tẽn jis gãvo bataljõną po ſavim̃, kurs iš viſokių̃ nukałtuſių, iš kitų̃ regimeñtų išmeſtų̃ ir ant pakoravójimo če ſukištų̃, ſudẽtas bùvo. Tókius žmónes ſuñku ſuvaldýti, alè Peliſſiers jů̃s ſuvałde o priėgtám ir jų méilę laimẽjo, jog jie jam klaũſe, kaip šeĩp nei viėnám. Koks ſmarkùs jis priėš nepriẽtelius, tai šìs nuſidãvims paródo. Sýkį bùvo daugỹbe Arabijõnų ſu moterimìs ir vaikaĩs didžiõj ůlõs daubõj įſitaĩſiuſi ir paſidriútinuſi, iž kuriõs jiė macneĩ gýnėſi, taĩpo, kad gérs ſkaĩtlius Francũzų, kuriẽ bùvo bañdę į anõs daubõs tamſùmą įſiveřšti, tõs angojè nušautì gulẽjo. Tai Peliſſiers málkos ir ſérõs ſuſigabéndinęs ùždege tai daubõs angõj, per ką̃ viſì Arabijõnai į tą daũbą ſuſibẽguſiėji, výrai, móteros ir vaikaĩ iš to baiſìngo ſmałkčio nuſlópti turẽjo.

Toks macnùs, gudrùs, priėš nepriẽtelius poviſám nemiėlaširdìngs, alè ſu ſavo zialniẽreis geraĩ apſieĩti mókąs yrà ans výrs, kuriám Francũzų vaĩſkas ant ·Krìmės pùs-ſalės dabaȓ padů̃tas, ogi ir tůjaũs iſſiróde, kad jis vaĩſkui ne norį̀s pateikáuti dů̃ti. Francũzai įſìverže į kelìs Rùſų apſišancãvimus po ſkaudìngo ſuſimušìmo, kuriamè 2500 Rùſų pagal jų pačių̃ pranešìmą ſu bagnìtais nudurtì. O tą̃ Rùſų vaĩſką, kurs laukè féſtungos pas ùpę Čèrnają ſtovẽjo, Francũzai gẽrą gãlą atgãl atbrióve.

Suſidraugavójuſiėji ir dvi rùſiškas féſtungas, Kerč bei Jenikale, įbėgìmą į Azoviškaſias júres užgìnančes, į̃ėme. Dabaȓ jų šiẽpys ĩ anàs júres įbẽguſios 106 rùſiškas kupčiãvimo šiẽpis, kuriõs ikšiõl gélbėjo, Rùſų vaĩſką ſu viſukũm aprúpinti, ſudẽgino.

Pagal Keleĩvį 1855 Nr. 26. Peliſſiers yrà 7. júnyjų Rùſams kelìs šancùs, o ýpačei viẽną, vadìnamą Mamelon, ſu 62 kanúlėmis per dideĩ ſkaũdų mū̃šį atẽmęs. Tam tárpe ſuſidraugavójuſiųjų žaginỹs į Azoviškaſes júres įſìveȓžęs Rùſams daug iškãdos padãre.

Nedẽldiėnėj 17. júnijų ſuſidraugavójuſiėji ſu viſõms ſavo kanúlėmis Sebaſtopolę apšáudę pãnedėlyj 18. júnyjų ſu ſmarkiáuſiu ùmaru priėš féſtungą bẽgo, vìſą ſýlą priſtatýdami, tą̃ję įim̃ti. Alè Rùſų kanúlių bei kartẽčių kułkos ſutẽškino vis viẽną nepriẽtelių bataljõną po kìto, taĩpo, kad nů̃ kelìntos kumpanìjos nei viẽns výrs ne lìkęs, ir viẽns Francũzų regimeñtas konè nei

viẽno apiciẽro ne be tę̃kęs. Ant gãlo jiė į ſavo ãbažą atgãl tráuktis turẽjo. 600 ſuſidraugavójuſių̨jų pű̃le į Rùſų rankàs.

Pagal Keleĩvį 1855 Nr. 28. Englenderių vyriáuſyſis priė Sebaſtopolės kamandiėrű̃ją̨ſis gendrõlius Raglan 28. júnyjų kóleros ligà paſìmire; jo viẽtą gãvo gendrõlius Simpſon.

Múſų júrėſe Englenderei ſavo šiẽpimis apliñkui bėgiódami ſušáudo ir ſudẽgin, ką jiė tikt Ruſìjos júrių-pakraščeĩs ſavo kanúlėmis priſiẽkti gal, kiėmùs ir miėſtùs.

Šitókiu budù jiė ir miėſteliù Wiborg bei Nyſtadt ſušáude ir ſudẽgino. Rùſai rõds ant atſigýnimo priėš anű̃s nekviėſtű̃ſius ſvečiùs bùvo mýnų į júres įgramzdìnę. Alè tos pãdarynės ne daug ką mãčyjo. Rõds ant kelių̃ tų̃ mýnų bùvo Englenderei užbẽgę, alè mýnai plýšdami bùvo tikt šẽvulių nů̃ šiẽpjų nuplẽšę o ir kelìs žmónes paiškãdyję. Bet dabar̃ Englenderei yrà Rùſų pakraščeĩs 47 tų̃ pãdarynių ſužvejãvę ir iš vandeñs išẽmę, taĩpo, jog tos jiėms daugiaũs iškãdos nè gal padarýti. Tačiaũ viėnà tų̃jų iš vandeñs išimtà, tą̃ję ant šiẽpiės apžvałgant, plýšuſi ir kelìs apiciẽrus įžeiduſi. —

Dyvnù budù Englenderei féſtungą Kerč ant Krìmės pùslalės laimẽjo. Kadángi Englenderei anùs vañdenius poviſám ne pažìno, tai jiė ir n'iſſidrį̃ſo priė anõs féſtungos priſiártinti, bijódamiės, ſu ſavo šiẽpimis če kur nórs įſtrìgti ir įſmègti. Alè štaĩ! Kar̃tą pàgriėbe Englenderių šiẽpis viẽną rùſišką šiẽpį ant jů̃dų̃jų júrių, ant kuriõs naũjas, puikùs vežìms rãdoſi, féſtungos Kerč guverniẽrui priklaũſąs. Englenderis to laimẽjimo labaĩ beſidžiaũgdams rãše anám guverniẽrui meilìngą grõmiatą, jam žìnę dű̃dams, kad jiſaĩ anám jo puĩkęję kariẽtą norį̃s iš méilės bei garbẽs priſių̃ſti. O guverniẽrs tókį méiles išródymą ir miėlaĩ prìėme. Englenderių vyreſnýſis nùſiunte šiẽpį ſu guverniẽro vežimù pas aną̃ féſtungą, o tà tãpe ir meilìngai įléiſta. Alè Englenderei įſižiurẽjo ir paſižeñklino labaĩ aštreĩ, kaip če vìskas gul, kur prieinamà, ir išmatãvo podraũgei júrių gełmę, o po kelių̃ diėnų̃ atbẽgo daugùms énglišką šiẽpjų ir į̃ėme tą féſtungą; ir todẽl gálim ſakýti, kad Englenderei į aną̃ féſtungą guverniẽro vežimù įvažiãvę. — Taĩgi mãtom, ne valė nepriẽtelių nei meilingumù nei jų parlamentiẽrais iſſitikẽti, bet reĩk ſaúgótis kur̃ ir kaĩp tikt galimà. —

Jau dabar̃ nů Eſterreikių vaĩſko daugùmas zialniẽrių namũn parléidžiams. Toktaĩ išliùdyj, kad jų ciẽcorius kãro miſlìs poviſám į šãlį padẽjęs. Tikt iškadà be reĩkalo išleiſtų̃jų piningų̃.

Iš Keleĩvio 1855 Nr. 29. Eſterreikių vaĩſkas labaĩ ſtaigà pamãžinams; ir ſãkoma, kad iš tõ kokiẽ 6000 viėnat apiciẽrų gáun namũn pargrį̃šti. O dabar̃ Eſterreikìškei nór, kad viſà Vókė jiėms kaštàs už jų kãriškąjį vaiſkų̃ įtaĩſymą bei įtráukymą į Mùldavą bei Valakìją tùrinti užmokẽti, kadángi taĩ Vókei ant naudõs nuſidãvę. Tačiaũ ſviẽts iš tókio prãšymo dỹvyjas, o Vókės viẽšpačei nei mỹnioj ne tùr, aniẽms jų kaštàs, kurès jiė ſav be reĩkalo ir prãšmatiškai, nei viẽno ne mełſtì, paſidãre, atlýgįti, ir jiė turẽs ſu ſavo tuščiomìs piningų̃ ſkrỹnėmis žinótis. —

Iš Keleĩvio 1855 Nr. 32. Pagał ištarìmą Englenderių ſaĩmo bùvo komiſijõns įtaiſýts ant išjėškójimo, kàs ben kałts ẽſąs, kad Englenderių vaĩſkui prie Sebaſtopol gùlinčiam pérnai rùdenyj bei praẽjuſioj žiėmõj taip piktaĩ ẽjo. Šìtas išjėškójims yrà kelìs mẽneſius trùkęs, ir ans komiſijõns yrà daugỹbę liùdininkų pérklauſinẽjęs; o ir áiškei išraſtà, kad taip minìſterei kaip ir daug gendrõlių dideĩ nukałtę, kadángi jiė niẽko neſirúpindami ir niẽko ne prigatãvyję zialniėriùs tẽnai nuvãrę ir be tìkro aprúpinimo palìkę.

Alè ką mìſlyjat, kas dabar̃ iš tõ nuſìdave? Ràſi benè minìſterei iš ſavo urẽdų atſtatýti arbà ir šeĩp dar pagal jų ſkaũdų nukaltìmą pakoravóti? Alè juk tánkei nuſidů̃d, kad iš didžių̃ debeſių̃ pů̃la mãžas lytùs, o kar̃tais dẽbeſys viſaĩ ſunỹkſta taĩpo, kad nei lašẽlis lytaũs žemỹn ne nupů̃l. Taip ir ſu anũm išjėškójimu Englante nuſìdave. Viſà žẽme tẽnai dabar̃ žìno, kaip vałdantiėji minìſterei negeraĩ paliełge, ogi viėns diputiẽrtas ir bùvo ušmãnęs, idánt ſaĩmas ištar̃tu, kad šiė minìſterei ſavo vałdyme ne dãrę kas pů̃las; alè tačiaũs žìnom, kad taukaĩ vis plaũkia ant vir̃šaus, ir var̃ns į var̃no ãkį nè kert. Tikt menkà dalìs diputiẽrtų iſſidrį̃ſo priėš minìſterius ſtótis, ir todẽl vìſkas ten paſiliẽkt, kaip bùvo. Kas nužùvęs, tas nužùvęs; vìſas tas išjėškójimo dárbas ir vìſos tůmì paſidãriuſioſios kãštos, vìslab taĩ per niẽką. —

Francũzų gárdai į Krim nuſųſtiẽji nešiój ant krutìnės báltus ſkurõs ãpſtatus; o kadángi tiẽji labaĩ bałtůj, ir tů̃s galimà iš

tólo geraĩ matýti, tai Rùſai mũšyje ſavo pũčkomis kiė̇k įmãną ant šitũ̜ bałtůjančiųjų viẽtų miẽrydami daug gárdų nušáuja. Gárdai toktaĩ matýdami yrà ſavo vyreſniũſius prãšę, kad šitiẽ baltiẽji apſtataĩ jiė̇ms nuimtì tàptu. Alè šìtas prãšymas jiė̇ms nè tape išpìldytas. Bet véik po tõ į mũšį eĩnant Francũzų gárdai pãtys be pavẽlyjimo šitùs bałtůjančius pãžymjus nů ſavo krutìnių nuplẽše.

Iš Keleĩvio 1855 Nr. 35. Apiė̇ ſmeřtį pirm truñpo paſimìruſiojo Rùſų admirõliaus Nachimof'o iš Sebaſtopolės taĩpo pãſakojama. Šìtas výrs niė̇kučẽs n'apſiė̇me zialniẽriškaje ſkreiſtè apſiſaũſti, ir ẽjo patiñ didžiáuſiam šałtyje vìs ſavo apiciẽriškaje žìbanče mandúra apſivilkęs. Bet per šìtą žibẽjimą mũšyje nepriẽtelei jį jau iš tólo išpažìno ir ant jo miẽryjo, o todẽl jį jo priẽtelei mełde, kad jis nórs priė̇š nepriẽtelius ſtovẽdams ſavo tamſéje ſkreiſtè apſiſaũſtu. Alè jis vìs ne klaũſe. Šitókiu budù jis ir 11. júlyjų priė̇š vãkarą ant volũ aukštỹn ušſilìpęs per žiurõną ant nepriẽtelių žiurẽjo. Alè štaĩ, viė̇nà kulkà atlẽkuſi įſmẽgo pat šalè jo į võlą. Jo draugaĩ mełde jį širdìngai, kad jis ne be reĩkalo dũtus nuſišáuti. Alè jis ne klaũſe, bet tiktaĩ ſãke: „Tiė̇ miẽryj labaĩ geraĩ.“ Kelìs minútus po tõ kità kulkà atlẽkuſi ištìko admirõlių į ſmiłkinį; jis tãpe jau be jókio nuſimãnymo búdams šaliñ pàneštas ir paſilìko toks, ikì jis véik po tõ paſìmire.

Iš Keleĩvio 1855 Nr. 36. 16. Augùſtą bañde Rùſų vaĩſkas, ne tolì Sebaſtopolės ſtovį̃ſis ſuſidraugavójuſiůſius apnìkti. Jų gendrõlius Liprandis veřžė̇ſi ſu 36000 výrų priė̇š ſtačiũſius krantùs Černavos ùpės, kur 40000 nepriẽtelių apſišancãvę ſtovẽjo, bau jis tũſius če ne pavarýti galẽtu. Tačiaũ šìtas bañdymas Rùſams neſìſeke: jiė̇ turẽjo kelìs túkſtančius výrų ant viẽtos palìkdami atgãl tráuktis.

Suſidraugavójuſiųjų kãriškaſis žaginỹs ant múſų júrių toks dìdis, jog ródos, kad priė̇š tą̃ nei jókia tvirtýne n'įſténgianti atſigìnti. Englenderei tur če 85 kãriškas šiẽpis ſu 2000 kanúlių, o Francũzai 16 kãriškų šiẽpjų ſu 408 kanúlėmis, o priẽgtám ir dar týtveik daug mažiũ̜ kanúlbočių artì priė̇ krãšto ir ant ſeklumũ eĩnančių. Tačiaũ šità viſà bais didžiói̇ji macìs, kaip pérnai, taip ir per šę̃ vìſą vãſarą niẽko n'ištaĩſiuſi, kaip tikt kelìs n'apgìntus miė̇ſtùs ir kiė̇mùs, júrių pakraščeĩs gùlinčius,

razbãjiškai išpũſtyjuſi. Alè ſuſidraugavójuſiųjų karžygeĩ ſavo pačių̃ žmonių̃ išgẽdinimo priſibijódami, bañde fėſtungą Sweaborg, šalè júrių krãšto gùlinčę, apnìkti. 9. Augùſtą pradẽdami šáude dvi diėnì ir dvi naktì vis iš viẽno ir ne paliáudami ant anõ biẽdnojo miẽſto, taĩp ſkaũdžei, jog žẽme iš tókio griõvimo nepaliautinaĩ virpẽjo, nės kõžnoje minútoje tãpe kokiẽ 20 arbà 30 šũvjei palėiſti. Rokũjama, kad viėnàt pirmojè diėnojè į miẽſtą Sweaborg kokiẽ 10000 bòmbų įlakìnta tãpe. Todẽl ir ne dỹvai, kad daug triobų̃ liėpſnóti pagãvo. Ugnį matýdams perléido Francũzų admirõlius į Parỹzą greĩtai žìnę: „Miẽſtas Sweaborg ſtov ugnỹj, o anõs fėſtungos dabaȓ jau poviſám glóda, ir tikt puſtà viėtà.“ Šìtą žìnę apſakýdino ciẽcorius Napolėons tůjaũ ſavo žmonẽms per laiškùs, o Parỹzas paſtójo pìlnas džiaũgſmo iš tókio pérgalẽjimo. Alè ak bėdà, jau añtrąję ar trẽčiąję diẽną po tõ parẽjo kità žìne, kad miėſtè Sweaborg tikt gérs ſkaĩtlius būtų nudẽgęs arbà ſugriáutas, alè fėſtunga patì paſilìkuſi n'įveiktà, kadángi jos võlai akmenìnei ẽſą. Bet ſuſidraugavójuſiųjų šiẽpys ẽſančios taĩp ſmageĩ ſušáudytos, kad jos ant gãlo turẽjuſios atgãl tráuktis.

Iš Keleĩvio 1855 Nr. 37. Kadángi Francũzų ciẽcorius Napolėons ſu ſavo pačè ciẽcoriėne priė Englenderių karaliẽnės į ſvečiùs į Londonės miẽſtą nukeliãvęs bùvo, tai dabaȓ šità karaliẽne Viktoria ſu ſavo patimì, prìncu Albertu, Napolėoną Parỹze aplañke, tẽnai nů 18. ikì 27. Augùſto vėšẽdama. Bet taip ciẽcorius kaip ir Paryzìškei nuſiprocevójo, kiėk tikt įmanýdami, anaĩ áukštaijei viẽšnei vìſą tikt išmìſlytiną gaȓbę išródyti, ir bùvo todẽl anoſè diėnoſè Parỹzo miẽſtas pìlnas didžiauſio trañkſmo ir šlovniáuſios grožỹbės. Alè viſamè tamè labjáuſei minẽtina, kad Englenderių karaliẽne grãbą ciẽcoriaus Napolėono pìrmojo, kurs per vìſą ſavo ámžį Englenderių pikčiáuſis nepriẽtelis bùvo bùvęs, aplañkiuſi.

Pagal Keleĩvį 1855 Nr. 38. Jau dabaȓ Sebaſtopolės fėſtunga į Francũzų bei Englenderių rankàs įpũluſi. Rùſai yrà konè pìlnus metùs priėš ſavo nepriẽtelius gýnęſi ir macneĩ ir ſu viſù ſylõs priſtãtymu karãvę, tačiaũ pons Diẽvs ne jiẽms, bet jų nepriẽteliams yrà pérgalẽjimą ſutẽkęs.

Suſidraugavójuſiėji apšáude nů 5. ikì 8. ſepteñberio miẽſtą ir jo apdrútinimus taip baiſìngai, kad žẽme virpẽjo. O kadángi

šìtas šáudymas jau iš didžiõs artỹbės nuſìdave, tai taſaĩ ir dìdę iškãdą padãre. Trõbos dẽge, múrai bei võlai griùvo, kraũjas ant ũlyčių ſrovėmìs tekė́jo (Rùſų tãpe miéſtè penkì túkſtančei nušautì), o šañcũſe paſidãre dìdelės ſkỹlės. Alè 8. ſepteñberį, tai bùvo ſubatõj, piėtų̃ laikè, pagãvo ſuſidraugavójuſiėji ſu ùmaru féſtungą apnìkti ir per võlų bei múrų ſpragàs į tą̃ję įſiveřšti. Rods Rùſų kułkos parveřtė viẽną eĩlę atviřſtančiųjų nepriẽtelių po kitõs, o Englenderei, kuriẽ ant šañcų kampo, vadìnamo Redan, veřžė́ſi, tũmì ir iš tìkro tãpe atmuštì; jiė prapùlde ten 2400 výrų. Alè Francuzùs atlaikýti Rùſai ne be valiójo, nė́ſà tiė nórint šešìs kartùs atmuštì, tačiaũ per kruvàs lavónų bei mérdžančių galiáuſei į féſtungos kampą, vadìnamą Màlakof įſibrióve, iš kuriõ Rùſai jũs išgáuti neb'valiójo. Alè tas pérgalẽjims Francũzams bùvo 7300 výrų kaštãvęs.

Rùſų vyriáuſyſis, kunigáikštis Gòrčiakof, matýdams, kad jis aną̃ dãlį féſtungos priė̃š nepriẽtelius apgìnti toliaũs n'įſténgiąs, ſudẽgino patſaĩ ten dar lìkuſius magazýnus; bet Rùſų kãriškaſes šiẽpis, anamè įbėgyje gùlinčeſes jis į gilùmą nugramzdìno. Šìtą išpũſtyjimo dárbą atlìkęs, nuſitráuke jis ſu ſavo vaiſkù per tìltą, ant anõ júrių įbėgio ẽſančio, į miẽſto šiáurės pùſę, o pérėjęs nuláuže jis tìltą ſavo ùžpakalyje. Jis bùvo toſè diėnoſè kókius trýlika túkſtančius kareĩvjų patrõtyjęs. Bet Francũzai n'iſſidrį̃ſo Ruſùs atgãl tráukiančius výti, ne žinódami, ar tiė ne pãſkui ſavę̃s dar mýnų po pérſekinẽjančeis paplaišį́s. Francũzai todė̃l paſilìko per vìſą nãktį ant išpũſtytųjų võlų Malakof tvirtýnės, ir įtráuke nedė̃ldiėnėj 9. ſepteñberį į miẽſtą. Ten jiė po griũvėſeis dar kokių̃ 400 dìdelių kanúlių, daugiaũs už 400 000 kanúlkulkių ir 500 ceñtnerių pãrako rãdo, ne rokũjant bevéik n'išmiėrũtiną daugỹbę viſokių̃ prývolių ant šiẽpjų budavõnės ir taip toliaũs.

Rõds Francũzai tìkt pùſę miẽſto bùvo įẽmę, alè tikt jau dėl tõ pérgalẽjimo Parỹze bei Lòndone dziaũgſmo bùvo be gãlo.

Pagal Keleĩvį 1855 Nr. 43. 44. Ant Krìmės pùs-ſalės vìslab tebſtóv ant tõs pačiõs viẽtos, kaip ikišiõl. Francũzai bei Englenderei šáudo priėš siaurìnęję dãlį Sebaſtopolės, alè tũmì ikišiõl dar niẽko n'ištaĩſe. — Suſidraugavójuſiųjų šiẽpys ant jũdũjų júrių yrà mãžą féſtungą Kìnburn Rùſams atẽmuſios, o dabař apliñk kupčỹſtės miẽſtą Odeſſą ſuſitráukuſios kiẽſos

anã miẽſtą ſušáudyti. Bet žmónės to miẽſto dabar̃ į dìdelį ìšgąſtį įpũle bijódami, kad viſà jų gérỹbe ir viſì miẽſto lõbjei keliũ adỹnų tárpe búſę į pẽlenus ir akmeniũ kruvàs paverſtì. O dìdė daugỹbe žmoniũ bẽg iš miẽſto laũkan. — Alè po trum̃po čẽſo Englenderių šiẽpys vėl atſitráuke, o miẽſtas paſilìko pakãjuje. Sãkoma, jiė miẽſtą dėl tõ čẽdyję, kad didžiáuſia dalìs tavõrų tẽn beſirañdančiųjų nè Rùſams, bet paciũ Englenderių kùpčiams priklaũſanti.

Viėns Rùſų pułkas bañdo iš Azijos pùſės Turkìją apnìkti, kur Tur̃kai į féſtungą Kars yrà atſitráukę. —

Pagal Keleĩvį 1855 Nr. 45. Azijoj dabar̃ Rùſai Turkùs féſtungoje Kars àpgul. Jiė rõds bañde, į tãję ſu ùmaru įſiver̃šti, alè Tur̃kams paſìſeke, nů jũ atſigìntis ir jůs atmùšti. Tačiaũ Rùſų vaĩſkas yrà tamè tárpe paſidáugſinęs ir dabar̃ 30000 výrų dìdis. Todẽl Rùſai anã féſtungą jů macniaũs apniñka, o ródos, kad jiė bevéik vėl ſu ùmaru miẽſtą įim̃ti bandýs. Bet apgultiẽmſiėms ant pagálbos atſiſkùbina tur̃kiškaſis gendrõlius Omer-Pàša (gìmęs Lénkas, kurs į Tur̃kų šlũžmą įſtójęs ir momėdonù paſtójęs yrà) ſu dìdeliu vaiſkù.

Ant Krìmės pùs-ſalės priė Sebaſtopoles vis dar kasdiėn kanúlės griáuja. O bè tõ didiẽji ſuſidraugavójuſiųjų vaiſkaĩ yrà jau póra kar̃tų bañdę, Rùſams į šóną arbà į ùžpakalį pareĩti ir jiėms kẽlią į Ruſìją užkir̃ſti. Alè jiė če užẽjo dìdį Rùſų vaĩſką, drutaĩ apſišancãvuſį, kurs jůs ſavo kanúlėmis taĩp macneĩ paſvéikino, jog jiė vėl ant Eupatórios linkaĩ atgãl grį̃šti turẽjo.

Nů Krìmės į vãkarus, kur ùpės Dnièpr bei Búg į jůdáſes júres ìšteka, rañdaſi nè per platùs júrių į̃linkis, kur ant dešinẽs pùſės nẽringis yrà. Ant tõ nẽringio gùl mažóji tvirtýne Kinburn, o ant antrõs pùſės anõ minẽtojo júrių į̃linkio miėſtẽlis Očakof. Kaip dabar̃ ſuſidraugavójuſiẽji ſu ſavo žãginiu Kìnburn įẽmę bùvo, tai Rùſai bijódami, kad jiė ne ràſi Očakofą ſušáutu, ten ẽſančius ſavo šancùs iš gerõs vãlės pãtys pãraku į órą palakìno. Ant šitõs viẽtos yrà nepriẽtelei, kaip ródos, Rùſams labjáuſei po kójų, nės ciẽcorius Alekſandras patſaĩ į anã kam̃pą, bútent į netolì nů tẽn gùlintį miẽſtą Nikolajef nukeliãvęs, atſibriáujančęję priėgãdą kiėk galimà atgìnti norẽdams.

Iš Keleĩvio 1856 Nr. 1. Rùſų gendrõlius Múrawjews tuřkiškąję féſtungą Kars laimḗjęs. Tuřkų vaĩſkas tojè ſtovḗjęſis jau nei pãrako nei kułkų nei maĩſto neb'turḗjo, ir žmónės miėſtè dideĩ badḗjo. Tačiaũ jiė vis láuke, kad ràſi bene koks Tuřkų arbà ſuſidraugavójuſiųjų vaĩſkas jiėms ant pagálbos pareĩſęs. Alè kaip toktaĩ ne nuſìdave, tai ant gãlo vìſas tuřkiškaſis vaĩſkas, 16 000 zialniẽrių, ſu 10 gendrõlių, ſu viſaĩs karãvimo zopõſtais ir ſu 130 kanúlių Rùſams paſidűti turḗjo.

Iš Keleĩvio 1856 Nr. 2. Ciẽcorius Napoléons yrà kelìs regimeñtus ſavo zialniẽrių iš Krìmės namũn į Francuzìją pargrąžìndinęs; 29. deceñberį gãvo šitiẽ regimeñtai į Parỹzą įtráukti. Vìſas Parỹzas bùvo anõj diėnõj ſujùdęs; ir pat ſtógai bùvo žmonėmìs apdengtì, kuriẽ pargrį̃štančiűſius pamatýti norḗjo, o aukščiáuſioſios žiupõnes primójo jiėms iš langũ ſu ſkepetomìs paſvéikinimą. Pats ciẽcorius išjójo jiėms priẽšais ir kepùrę nuſiẽmęs paſvéikino jis jůs paſididžiűjančeis žõdžeis. Jis pagýre jůs, kad jiė ſavo ſtiprumù ir macnumù Francũzų gařbę padáugſinę. Jis pavẽlyjo jiėms, ſu garbè ir paſiáukštinimu tarp kitũ Francũzų ródytis, alè ir rãgino jůs, gatavì búti, kad jis vadį́ſęs, vẽl į kãrą tráukti.

Pagal Keleĩvį 1856 Nr. 4. 6. Jau labaĩ ródos, buk Európos vaĩdas norį̃s į ſutikìmą, ir baiſiẽji kraũjo praliėjìmai į̃ pakãjų paviřſti: Eſterreikių ciẽcorius bùvo ſu ſuſidraugavójuſiųjų pritarimù į Pẽtersburgkį pakãjaus derḗjimą nuſiuñtęs, kuriamè užmanýta:

1. Mùldavos bei Valakìjos kunigaikštỹſtės, kuriõs ikì kãrui praſìdedant po Tuřkais, alè podraũgei ir po Rùſų apgýnimu ſtovḗjo, turẽs dabař viėnàt po Tuřkų aukštybè ſtovẽti, bet Rùſai ne turį̃ daugiaũs į jų valdžiõs dalykùs kìštis.

2. Rùſų ciẽcorius žẽmės ſklỹpą priė Mùldavos rubẽžiaus gùlintį anaĩ kunigaikštỹſtei padűs.

3. Dõnavos ùpė tur ikì pat jos į̃bėgio į jůdáſes júres viſókioms kupčỹſtės šiẽpims valnà buti, ir kožnà po šìtu derḗjimu paſirãšuſų viėšpatỹſčių vãlę gáuſenti, ant apgýnimo kupčỹſtės válčių pórą mažũ kãriškų šiẽpjų ant Dõnavos ùpės prilaikýti.

4. Ant jůdũjų júrių tùrinti kupčỹſtė šiẽpims viſũ žẽmių atvirà ir valnà búti, alè viſóms kãro šiẽpims anõs júrės užgìntos. Tikt ant apgýnimo ſavo kraštũ nů kontrabandiniñkų

arbà plėšìkų galẽs Rùſai kaip ir Tur̃kai kelìs kanúlbočius tẽnai prilaikýti.

5. Krikščiónys Turkìjoje gyvénantiėji turẽs ſavo teiſybės ir bùs Zùltono poviſám kaip kitì jo padõnai laikomì.

Šìtą užmãnymą ciẽcorius Alekſañdras, ýpačiai ir múſų karãliui jį ant to raginant, yrà priẽmęs. O jau ir Englenderei, kuriẽ pirmà Ruſùs dar daugiaũs nužẽminti norẽjo, į pakãjų dűdas; nė́ſà jiė yrà apſiẽmę, lýg kaip viſì kitì ſavo pãſiuntinius ant ſušnekẽjimų dėl ſuſitikìmo į Parỹzą nuſių̃ſti, kur viẽšpačių paſiuntineĩ ſuſieĩs.

Iš Keleĩvio 1856 Nr. 10. Viẽšpačių paſiuntineĩ, Parỹze ant pakãjaus padãrymo ſuſiẽjuſiėji, pãnedėlyj 25. februáryjų pìrmą ſavo ſušnekẽjimą laikýdami ſùtare, kad giñklai turį̃ ikì gãlo mérco mẽneſio ilſẽtis. Šìta žinè tãpe tůjaũ per žaibìnį pùſtą viſur̃, o ýpačei ir į Sebaſtopol nulakìnta, ir jau antrõj diėnõj ſuſiẽjo tẽnai priėš kits kìtą karáujantiėji vaiſkų̃ vyriáuſiėji dėl giñklų apſtãbdymo vìſką ſudavãdyti. Tačiaũ ant jūrių kupčỹſte ſu Rùſais dar paſiliẽkt uždrauſtà, ikì pìlnas pakãjus bus paſidãręs.

Iš Keleĩvio 1856 Nr. 12. Parỹze ant pakãjaus ſušnekẽjimo ſavo viẽtininkus tùrintiėji viẽšpačei yrà múſų karãliui rãštą priſiuñtę, kad jiſaĩ lyg taipojaũ kaip kitì macniáuſiėji viẽšpačei, kelìs minìſterius nuſių̃sdams, priė ſušnekẽjimų dėl pakãjaus priſidẽtu. Ogi múſų karãlius šìtą pakviėtìmą ir yrà miėlaĩ priẽmęs ir ſavo vyriáuſįjį minìſterį, põną von Manteuffel į Parỹzą nuſiuñtęs, kur jiſaĩ ſu múſų karalỹſtės ten ẽſančiůju viẽtininku, ponù von Hatzfeldt, aniẽms ſuſišnekẽjimams priſidraugavójo.

Tam tárpe yrà ciẽcoriui Napoleonui ſunùs užgìmęs, dėl kõ ne tìkt Napoleons pàts ſu ſavo namaĩs, bet ródos ir viſì Francũzai labaĩ džiaũgiaſi.

Iš Keleĩvio 1856 Nr. 14. Žaibìnis tólrašis par̃neš dabar̃ſtėl tą liñkſmąję žìnę, kad nedẽldiėnėj 30. mércą po piėtų̃ ant zẽgoriaus viẽno yrà pakãjaus derẽjimas Parỹze gãtavs paſtójęs ir patvìrtintas. Ogi vos tai nuſidãvus apſãke véikei kanúlės taip Parỹze kaip ir Lòndone macnìngai griáudamos viſám ſviẽtui, kad kãras iš tìkro paſibaĩgęs.

Szis tas del hygienos.

von Vincas Kudiřka (31. XII. 1858 — 16. XI. 1899, prakt. Arzt, Schriften, 6 Bde., hgb. v. Jůzas Gabrys, Tilsit 1909).

Das Ausgewählte ist dem 3. Bd. S. 104 ff. entnommen.

Sutìkę pažį́ſtamą, ſãkome: „Sveĩkas!“ Ne atſiſkìriame ſu jůmì ne paſãkę: „Lìk ſveĩkas!“ Mãtant ką ſẽdintį priė́ valgio, neužmiřštame ſakýti: „Į sveikãtą!“ O girdẽdami ką čiáudint, ſkùbinamės ſu žõdžeis: „Ant ſveikãtos!“ ir t. t.

Bevéik kiėkviẽnas žmogaũs žiñgſnis ſujùngtas ſu paminẽjimu apiẽ ſveikãtą. Tìk brángius dáiktus tánkei minavójame. Žmogùs jaũſdams arbà matýdams, kad jo ne aplẽnks neláimė kad vìską turẽs prapùldyti, ramìna ſavę̃ troškimù, kad tik bútu ſveĩkas — žìno geraĩ, kad ſu ſveikatà vìską pérkęs. O tu pàts, ſkaitýtojau, kadà tavę̃ nuſkriáude aplinkỹbės šios ãšarų pakalnės, ar ne ſakeĩ: „Kas bùs, tai bùs, kad tik ſveĩkas búčiau?“

Viſì ſuprañta ir jaũčia, kad ſveikatà brangì yrà. Taĩgi ródoſi pirmjáuſiu žmonių̃ rũpeſčiu turẽtu búti aptvẽrimas ſveikãtos nů vìsko, kas jai keñkti gál.

Anaiptõl! Turẽdami pìningus, geraĩ apſimìſlyjame, kaip jůs ſaugóti, idánt niẽks ne priſitaikį́tu, o vėl žinódami, kad ant ſveikãtos, to brangiáuſio tuřto týkoja tiė́k daũg vodìngų aplinkỹbių, ne mìſlyjame viſaĩ, kaip nů jų̃ apſiſaugóti.

O kad apſižiurẽtume geraĩ, tai ne viẽną vãgį múſų ſveikãtos galẽtume nubaidýti. Juk tadà greičiaũs galimà yrà, paſiſaugóti nů neláimės kadà ją mãtome iš tólo. Padánges pažį́ſtame labaĩ puĩkei, ir tánkei apiė́ jas mẽgſtame paſikalbẽti, o ne mãtome ir niẽkad ne užſimẽname apiė́ taĩ, kad gyvẽname mėšlůſè, nů kurių̃ šuñta ãkys, kad kvėpůjame dùlkėmis ir ſugẽduſiu óru, nů kuriõ pũva plaũčiai ir t. t. Tìngime pamìſlyti, kad prigulẽtu nuvalýti mẽšlus ir pagẽrinti órą. Stebẽtis reĩkia, kad hygiẽna ne yrà ſeniáuſia mókſlo dalìs, labiáuſei išdirbtà. Bet šeñdiėn jau hygiẽna, ſtójuſi ant põzityviško pãmato, milžino žiñgſneis žeñgia prẽšais ir atideñgia žmonẽms kasdiẽn didẽſnį rãtą pažintiẽs, nè tik, kaip galì ſaugóti ſveikãtą, bet iř, kaip ją pataiſýti. Šeñdiėn gálime jau ſu naudà pìldyti priſãkymus hygiẽnos.

Šįſyk paſikalbēſime apiẽ arbãtą, kãvą, tabãką ir àlkoholį, gerùs múſų pažįſtamus, bet apiẽ kuriũs tarp múſų kláidžioja konè daugiáuſiėji, tur bút dėltõ, kad . . . viſì pažįſtame.

Apiẽ arbãtą.

Arbatà, kurę̃ pẽrkame, yrà džiovìnti lãpai krúmmedžio camellia thea, áugančio Kỹnůſe ir Japonìjoje; bañdo veĩſti ir kitoſè šalyſè, kaip Iñdijoſe, Brazỹlijoje ir kituȓ. Trìsſyk ant mẽtų reñka lapùs, džiovìna ant ugniẽs geležìnėſe priẽtaiſoſe ir ſykiù jůs vyniója. Yvairỹbe peȓkamos arbãtos prìguli nů ſenùmo krúmmedžio ir lãpų, nů laĩko jų rinkìmo ir bũdo pritaĩſymo. Geriáuſią, arbà taip vadìnamą ciẽcorišką, pritaĩſo iš lãpų rinktũ pavãſaryje nů labjáuſei lẽpinamų krúmų.

Kỹnůſe pažįſta arbãtą jau nů ne atmẽnamo laĩko. Európoje pìrmąſyk paminẽta apiẽ arbãtą pabaigojè 16. ámžiaus, Ruſìja parſìkviėte ją 1650 mẽtůſe, vėliaũs trùputį Anglìja, Olandìja, o paſkuĩ arbatà išſiplãtino po vìſą Európą. Kaip šeñdiėn yrà išſiplãtinuſi arbatà, gálime matýti iš tõ, kad per metùs ſunaudója jos daugiaũs ne kaĩp 12 milijõnų kilogràmų.

Dėl gẽrimo ìmame ſkyſtìmą nů šùtintų karštù vandenimì lãpų. Kỹnůſe gẽria arbãtą labaĩ tvìrtą ir be jokiũ pridẽtkų; pas mùs ſkyſtìmą atſkiẽdžia vandenimì ir prìdeda ſaldùmų. Siberiãkai, Kirgỹzai ir Mongõlai taĩſo dėl ſavę̃s „plytìnę arbãtą“. niėkiáuſius lapùs, koteliùs ir ſmułkmenas arbãtos maĩšo ſu kraujù gývůlių ir dãro kalõcių, o dėl vałgio vérda tůs kalociùs ſu piẽnu ir taukaĩs.

Chẽmiškos arbãtos dãlys yrà šiõs: theĩnas, chlorophyllis, vãškas, ſakaĩ, gùma, ėthẽriškas aliẽjus, tanỹnas, báltymas, mynerãliškos drùſkos, cellulõza. Dabaȓ pažiurẽkime, kõks phyziolõgiškas veiklùmas tų arbãtos daliũ. Svarbiáuſia dalìs, tùrinti didžiáuſią įtekmę ant žmogaũs organìsmo, yrà alkaloĩdas theĩnas. Dėltõgi, idánt nuſpréſti naũdą ar blẽdį arbãtos dėl múſų organìsmo, ganà bus, paſipažìnti arčiaũs ſu viẽnu tik theĩnu, viſaĩ apleñkiant kitàs ſukrautìnes dalìs, o dar ýpač, kad ne vìſos péreina iš lãpų į gẽriamą ſkyſtìmą. Theĩnas prìgul priė ſmarkiũ nůdũ, màž ką menkę̃ſnis už ſtrichnĩną ir morfĩną. Priėmìmas ikì 5 gràmų nè tur jokiõs ant žmogaũs įtekmės; daugiaũs už 5 gràmus àpima gálvą, bet greĩt vėl péreina; nů

dìdelės důſnẽs ſkùbinas pùlſas (gýſlų mušìmas), mãžinaſi veržìmas ſuñkėſe, galvà apimtà, drẽba kójos ir rañkos.

Ištyrinẽjimai paſkutìnio laĩko daróde, kad dűdant thėïną šiltkraũjiams gývůliams įtekmė alkaloido pirmjáuſei žýminaſi ant ſtrėnkaulìnių ſmegenių̃, t. y. mazgų̃, kuriẽ yrà reflèkſų tárpininkais: įdãvus kralìkui trìs arbà dù gràmu, ganà priė jo daſilytẽti, o tůjaũs ſuſtỹra — taĩp gývůlis tam̃pa jautrum̃ ant padìlginimų iš laũko. Pagal šį veiklùmą thėïnas panašùs ant strichnỹno, bet ſilpnẽſnis už jį.

Žmõgų ir nů didẽſnės důſnẽs nè tveria ſtỹris (tetanus), tiktaĩ paſidìdina rėflèkſiškas jautrùmas; ką apiẽ žmõgų, tai thėïno veiklùmas atſiliẽpia ant galvõs ſmageniũ, iš pradžiõs padìlginant (excitatio), o paſkuĩ malšìnant (depressio). Tõks pàt veiklùmas ir morfĩnos (ant kuriõs pagal physiolõgišką veiklùmą thėïnas labjáuſei panašùs). Thėïnas tùr įtekmę ne tik ant drìkſnių (nervų) ſyſtẽmos, bet ir ant širdiẽs: nů mažų̃ důſnių̃ širdìs pràdeda tvinkſẽti greičiaũs, ir kỹla veržìmas kraũjo ſyſtẽmoj; nů dideſnių̃ důſnių̃ áuga tvinkſẽjimas širdiẽs, o veržìmas ſuñkėſe puſẽtinai pűla; nů didelių̃ důſnių̃ kraũjo veržìmas dìktai mãžinaſi, širdìs tvìnkſi nelýgei (arhythmia) ir ant gãlo viſaĩ ſtója tvinkſẽjuſi.

Įtekmė thėïno ant kũno šilumõs tokià: mãžos dűſnės nè turi jokiõs įtekmės; vidutìnės pàkel šìlumą ant 0,6 laĩpſnių; didẽſnės, bet dar ne mir̃tinos, pàkel ant 1 laĩpſnio; mir̃tinos dűſnes mažaĩ ką pàkel šìlumą.

Apiė įtekmę thėïno ant paſkùbinimo ar ſuvẽlinimo pẽrmainų matẽrijos organìſmo audoſè mažaĩ dar ko žìnoma.

Suẽmę vìską, ką kalbẽjome, apiẽ physiolõgišką veiklùmą thėïno gálime paſakýti, kad thėïnas, lýgei kaip ir kitì alkaloidai, ródo ſavo didžiáuſia įtekmę ant drìkſnių ſyſtẽmos: mãžos dűſnės padìlgina ir paſmãgina, o didẽſnės malšìna ir nublõškia. Dabar̃ gąlime nuſpréſti, kokià naudà arbãtos dėl organìſmo.

Dar neperſeneĩ viſiẽms ródėſi, kad arbãtą galimà lýginti ſu maiſtù. Bet šeñdiėn ištyrinẽjimai mokýtų výrų (Voigt) áiškei daróde neteiſingùmą prilýginimo arbãtos priė maĩſto, nės ji ſuviſaĩ ne priſìdeda priė atnaũjinimo audų̃ organìſmo. Tiėſà, ſu arbatà galì prigáuti pil̃vą reikaláujantį pripìldymo, bet ſvarbùmas arbãtos, kaĩpo maĩſto, gal prigulẽti tiktaĩ nů pridẽtkų:

cùkraus, piẽno ir t. t. Svarbùmas gi pačiõs arbãtos, prigùlintis (prigulį̄s), kaip žìnome, nů thëïno, baĩgiaſi tikt ant padìlginimo drìkſnių, ýpač lìzdo intelligencìjos, ſmagenių̃. Kadà nuſidìrbę ir nuiłſę ìšgeriame arbãtos, tůjaũs miſlìs ramẽſne, šnektà ſmagẽſne.

Viėnók arbãtoje, kurę̃ gẽriame, mažaĩ thëïno: trijůſè liõtůſe lãpų yrà 1—2 gràmų. Dėltõ gálime arbãtą gérti iłgai ir daũg be mãtomos dėl múſų blẽdiės. Priė arbãtos, lýgei kaip priė narkotikų̃, žmogùs priprañta, ir ſuñku ant gãlo bè jos apſieĩti. Nutraukìmas nů arbãtos niėrà viėnók taip ſunkum̃ ir baugum̃, kaip nů tabãko arbà àlkoholio.

Kaĩpgi ełgtis ſu arbatà, idánt ji ſveikãtai nekeñktu? Arbatà, nors kũno audóms niẽko nepridůda, kaip nuſpréndime, yrà nekaltù gẽrimu, o kaip kadà tai ir naudìngu, nės nuvãro miẽgą ir mìſlį ramìna. Viėnók tuloſè aplinkýbėſe reĩk arbãtos ſaugótis; žinódami apiė ypatybès thëïno tùrime pripažìnti, kad arbatà, ýpač ne ſilpnà, keñkia tiẽms, kurių̃ érzinta drìkſnių ſyſtẽma, kuriẽ tur drikſnìnį širdiẽs tvinkſẽjimą, kuriẽms tánkei kraũjas mùša į gálvą ir t. t., o kitì tvìrtina, kad tanynas, ẽſantis (ẽſąs) arbãtoje, keñkia ſeřgantiėms viduriaĩs, katãru piłvo ir žárnų (tanynas ſugramzdìna pepſyną).

Ik paſkutìnio laĩko dãktarai gìndavo arbãtą gẽriantiėms minerãliškus geležìnius vañdenis, mìſlydami, kad arbãtos dalìs, tanynas, ſugramzdìna géležį. Bet šeñdiėn tõ nè pripažį́ſta, ir priė minerãliškų geležiẽs vandenių̃ galimà yrà gérti arbãtą, jeĩgu tik ji dėl kitõs kokiõs priẽžaſtiės niėrà užgintà.

Tai vìs kalbẽjome apiė ypatybès arbãtos ideãliškos tyrõs. Nuſiſtebẽſi, ſkaitýtojau, išgiřdęs, kad vargù kas iš múſų ragãvo tyrõs arbãtos. Taip dìdelis jos išſiplãtinimas patìko piktadẽjams, kuriẽ dėl ſavo naudõs ištiẽſa nagùs nè tik priė ártymo tuřtų, bet ir priė jo ſveikãtos. Chẽmiskais ir mikroſkõpiškais ištyrinẽjimais daſiėktà, kad ir brangiáuſia arbatà tánkei búna padìrbta, o pigẽſne ẽſanti kaip 2 rub. 11 kap. už ſvãrą, tai perdẽm be jókio išſkýrimo pérdirbta. Didžiáuſios fìrmos, puikiáuſi krõmai, kureĩs ródoſi išſitikẽti gálime, pérdirba arbãtą, o apiẽ Žydẽlių kromeliùs, tai ir paminẽti ſuñku, plaukaĩ ant galvõs ſtója.

Péržiurẽkime žìnomus budùs pérdirbìmo arbãtos.

1. Priė gereſniũ gátunkų maĩšo ſenùs išmirkýtus jau arbãtos lapùs, gáunamus nů tarnų̃ ir tarnaĩčių reſtauracìjoſe, cukerìnėſe ir t. t. Mažiůſè miėſtẽliůſe, ýpač praſtiẽms žmonẽms, pardũda tankiáuſei tik ſenùs, jau vartótus lapùs.

2. Priė arbãtos lãpų prìdeda ſvẽtimus lapùs: ſaulãlapio, glũſnio, ełkſnio, vìnkšnos. Rinkimù ir džiovìnimu lãpų glůſnìnių daugiáuſei užſìima Pẽterburgo ir Màſkvos rėdỹboſe ir po vardù „kapore“ pardũda užtikẽtiėms prekìkams, kuriẽ paſkuĩ ſiuntinẽja toliaũs.

3. Idánt arbatà daugiaũs ſver̃tu, prìdeda priė jõs ſmilčių̃ ir gìpſo.

4. Dėl kvarbãvimo arbãtos vartója dẽgintą cùkrų, lazũrkas iš vãrio, pjaulùs; tũdu paſkutìniu dáiktu yrà nůdaĩ.

Mikroſkõpas ir chėmìja pàdeda mums pažìnti tìkrą arbãtą ir pérdirbtą. Ant hygiẽniškos paródos Var̃šavoje 1887 mẽtůſe išſiróde, kad iš 40 gàtunkų išſtatýtos arbãtos pùſe bùvo pérdirbtà. Tai taip ant paródos, kur žiũr daugẽlis akių̃ — o ką ſakýti apiė tas viėtàs pardavinẽjimo arbãtos, kur niẽks ne žiũr, kur niėrà nei jokiõs báimės!

Dėltõgi mums ſviſiẽms, kuriẽ ſuprañtame apiẽ tą dalỹką, prìgul ſaugótis ir nè paſidũti apgavìkams, o labjáuſei pérſerginẽti ir mokìnti var̃gdiėnius kaĩmo žmónes, kuriẽ plãtina tarp ſavę̃s arbãtą, o ant kurių̃ daugiáuſei uždìrba viſokiẽ apgavìkai.

Apiẽ kãvą.*)

Bebúnant pirmãmokſlìnėje, kiėkviėnám iš músų patẽko ſkaitýti šį̃ padavìmą apiẽ kàvą: Viẽnas zokoniñkas, negalẽdamas pérgalėti miẽgo maldõs laikè, nupjóve ſavo akių̃ blakſtiẽnus ir nùmete jůs ant žẽmės, o iš tõ išáugo kãvos-mẽdis. Paſkiaũs piėmũ užtẽmyjo, kad jo ãvys, beſiſùkdamos apiẽ kãvos-medžiùs ir pabañdžuſios jų̃ vaĩſių, pràdeda linkſmaĩ šokinẽti, ir dãve apiẽ taĩ žìnę į klõštorių. Nů to laĩko zokoniñkai, išbañdę veiklùmą kavõs vaĩſių, pradẽjo jůs vartóti dėl atitólinimo miẽgo laikè budẽjimo. Tas padavìmas áiškina, jog žmónės jau labaĩ ſeneĩ keliù atſitikìmo užtẽmyjo ypatybès kavõs ir jas ſunaudójo. Ta pàt áiškina ir var̃das „kavà“ nů arãbiško žõdžio „kohvet“, t. y. tvirtỹbe.

---

*) Im preußischen Litauisch heißt Kaffee: kapìja.

Tėvŷne kavõs mẽdžio yrà Abeſýnija, iš kur pérkėle į Arã-biją. Dabar̃ kavà įveſtà abiẽjoſe Iñdijoſe ir Brazȳlijoje.

Lãpai kavõs mẽdžio amžinaĩ žalì. Vaĩſiai pãnašus ant vȳšnių, tùri viduryjè du grúdu, ſuglauſtù paplokščiomìs pùſėmis ir ap-temptù baltpìlka plėvutè. Nunókuſius vaiſiùs reñka, ilgai džio-vìna ant ſáulės, paſkuĩ pritiñkančiomis priėtaiſomìs lùpa plėvùtę, mirkìna vandenyjè, vẽl džiovìna ir léidžia į prekȳſtę.

Dėl gẽrimo reĩkia grúdus spragìnti, ſumálti ir užvìrinti vandeniù.

Gẽrimas kavõs išſiplãtinęs bùvo Arãbijoje jau XVI. ámžyje; tadà jau Kaïrè bùvo kavinýčių. Abeſýnijoje dar ſeniaũs var-tójo tą gẽrymą. Į Európą kavà parkeliãvo per Itãliją. Prancì-joje išplãtino kãvą Turkìjos paſiuntinȳs laikůſè Lũdvikio XIV.

Rýtůſe vartójimas kavõs bùvo kelìsſyk ùždrauſtas. Euró-poje tas pàt atſitìko, bet šẽndiėn kavà taĩp išſiplãtinuſi, kad per metùs ſunaudójama jõs daugiaũs ne kaĩp 500 milijõnų ſvãrų.

Kavõs grudaĩ, ſudẽti iš kiėtõs audõs, prilaĩko šiàs chẽmiškas ſukrautìnes dalìs: kofėïną, protėïną, dekstriną, gùmą, taukùs, tanyną, citronės rũkštį, du lengvaliẽjų ir druſkàs, ýpač kálkių magnẽzijos ir kitũ.

Svarbiáuſia dalìs, taĩ kofėïnas, nů kuriõ ypatȳbių prìguli phyſiolõgiškas kavõs veiklùmas ant organìſmo.

Su kofėïnu arbà thėïnu jau paſipažį́ſtame, nės jo ypatybės nuſpréndėme kalbant apiẽ arbãtą.

Nors kavojè ir arbãtoje viršingiáuſia dalìs ta patì, t. y. ko-fėïnas arbà thėïnas, viėnók tarp tų̃dviėjų gẽrymų yrà ſkirtin-gùmas.

Kavà yrà daũg tvirtẽſne už arbãtą. Móksliški ištyrinẽjimai àtſiėke, kad nũviris kavõs, bè kofėïno, tai dideſnì nůdaĩ už pãtį kofėïną; kavà ſu 7 gràmais kofėïno tùri tókią pat ypatȳbę, kaip 20 gràmų tȳro kofėïno. Nũviris kavõs bè kofėïno įčirkš-tas kralìkui, išſȳk ſulaĩko širdiẽs tvinkſẽjimą, priėtám réiškiaſi konvulſìjos, o nè ſtȳris kaip nů theïno. Dėl tõ gi veiklùmo kavõs ant organìſmo negalimà yrà pripažìnti viėnám tik ko-fėïnui. Teiſȳbe, čiõn priſìdeda kofėõzas, t. y. prodùktai priſvì-linimo be ſprãginant kavõs grúdus. Bet ar kofėõzas pàts pri-laĩko nůdùs, dar nežinià, nės pagal ikšiõliškus daſekimùs ko-fėõzas, bè kofėïno ir kavõs drùſkų, padìlgina tìk intelligenčìją,

ſuſkùbina širdiẽs tvinkſẽjimą, ſugadìna žárnas, padìdina vándenį šlapumè ir numãžiną šìlumą. Žodžiù ſãkant, dar ikšiõl ne atraſtà, kókiai dãlei kavõs nű̃virio prìgul nűdų̃ ypatỹbe.

Viėnók ir iš tõ jau žìnoma, kad kavõs reĩkia ſaugótis dėl anų̃ dviẽjų.

Gẽriant kavõs mažaĩ, ſỹkį ant diėnõs, ýpač po mėſìnių vałgių, nedãrome organìſmui jokiõs blẽdiės, tik dar ramiaĩ ſujùdiname drìkſnių veiklùmą, nuvãrome miẽgą ir miſliẽs neſmagùmą. Bet gẽriant kavõs daũg, ýpač jűdõs, tai tik ſubaĩgiame organìſmą, nės perdaũg ſuérziname drìkſnių ſyſtẽmą; atſišãlina miẽgas, pràdeda rañkos drebėti ir kójos, ìma tvinkſẽti širdìs ir t. t.

Viėnì nű tvirtõs kavõs apkvaĩſta kaĩp nű àlkoholio, kitì ſtójaſi vangiaĩs ir ſuſnúduſiais, o atſirañda ir tokių̃, kuriẽ viſaĩ nè gali jos gérti. Dėltõ gi dìdeles dűſnės kavõs tùrime laikýti už nűdùs, lýgius àlkoholiui ir tabãkui.

Veiklùmas kavõs ant organìſmo, kaip mãtome, tokspàt kaip ir arbãtos, tik dar ſmarkẽſnis; taĩgi kavõs dar labiaũ reĩkia ſaugótis priė tų aplinkỹbių, kurės minavójome ſtraĩpſnyje apiẽ arbãtą, t. y. priė ſuérzinimo drìkſnių̃ ſyſtẽmos ir t. t.

Čiõn pridùrſiu tik tiẽk, kad mažiẽms vaikáms, kurių̃ ſmẽgenys yrà dar labaĩ jaũtrus, nepritiñka dű̃ti kavõs viſaĩ, nės jiė dar nereikaláuja pramanýto padìlginimo drìkſnių ſyſtẽmos.

Kavà kaĩpo padìlginantis vaĩſtas dėl viſaĩ apſìlpuſių ligónių tùri ſavo veřtę; taĩpgi paſigẽruſiėms nű àlkoholio nuvãro galvõs ſopìmą, neſmagùmą ir vertìmą vémti; priė užſirijìmo opiumù kavà tiñka kaipo antidotum.

Lýginimas kavõs ſu maiſtù viſaĩ klaidìngas: patì kavà bè piẽno ir kitų̃ tokiõs veřtės priẽdų, taĩ nè maĩſtas, nės ne atgaivìna organìſmo audų̃ ir jų̃ ne atmaĩno, ne turẽdama pritiñkančių dėl tõ dalỹko ſukrautìnių dalių̃.

Surogãtais kavõs gáli búti cikõrija (išdžiovìnta ir ſumálta šaknìs žolẽs cichorium, kurì pridű̃da kartóką ir ſmãgų gardùmą; áuga viſojè Európoje), rugių̃ grudaĩ, áržűlų gìlės, kartiẽji koštõnai, mõrkų šãknys ir t. t.

Nors dėl apgavìkų niẽkur keliaĩ ne paſtotì (= užkirſtì), viėnók, ką apiẽ kãvą, tai dirvà lyg ſuſiaurintà: negalẽdami viẽton kavõs įſpriáuſti kitų̃ grudų̃, nės taĩp panašių̃ ne rañda,

ir greĩt galimà bútu pažìnti, tai lìpina jůs iš mólio ir pritiñkančiai nukverbů̃ja. Reĩkia pripažìnti, taip puĩkiai padãro, kad jokiù budù ne galimà atſkìrti akimìs, ar tai tìkras kavõs grúdas, ar molìnis.

Apiẽ tabãką.

„Gamtà gýdo tas žaizdàs, kuriàs yrà padãriuſi; bet, jeĩgu žmogùs pàts ſavę̃ žeĩdžia iš gẽro nóro, añgi gailė̃ſis jo, kaĩpo mótyna nuſkriáuduſi ſavo kũdikį, toſè ligoſè, kurių̃ priėžaſčià jis pàts yrà?“ Feuchtersleben.

Kad pakláuſtume nors ir nè mokìntą žmõgų, dėl kõ jis válgo ir gẽria, tai umaĩ mums atſakýtu: „Jùk be vałgio ir gė̃rimo negalė̃tume gyvaſtiẽs užlaikýti. Bet ant kláuſymo, dėl kõ dúmiame tabãką, taĩ nei tamſùs nei àpšviėſtas žmogùs išteiſinančio jį atſãkymo dů̃ti ne galė̃tu. Teiſybè atreñtu, buk ſuñku atpràſti. Bet dėl kõ priprãto? Pripratìmą žmogaũs priė kokio nórs dalỹko galimà ištéiſinti, jeĩgu priėš pripratìmą dar bùvo mãtoma tamè dalykè šiokià ar tokià naudà. Apiẽ tabãką niẽks to ne paſakýs. Añgi tiė jaunìkliai, kuriẽ pràdeda bendrů̃tis ſu tabakù, mãto, búſent iš tõ kokià naudà, ýpac, kad dar pirmà lekcìja, taĩp ſunkì ir graſì, viſaĩ ne žãda didès nů tabãko geradėjyſtès? Anaiptõl! Dúmia tik dėl tõ, kad kitì, vyreſnì, tą pàt dãro; o kaip pripraũta, tai ródoſi, kad tabãkas labaĩ reikalìngas, nės bè jo ſuñku yrà, ir vìſą gerùmą tabãko jaũčia tiktaĩ tadà, kadà jo ne teñka. Taĩgi dúmimas tabãko už pirmutìnę ſavo priẽžaſtį tùri bezdžionkãvimą, kurs péreina į pãprotį, o paprotỹs, kaip ſãko priẽžodis, altera natura.

Žvilgterė̃kime ant bũdo, kókiu tas įſtabus augmů̃, nei gardùs nei dailùs, išſìplėte po vìſą ſviẽtą ir tvirtaĩ jamè viėšpatáuja.

Iš Menandro tabakologìjos žìnoma, kad pirmiáuſei pradė̃jo vartóti tabãką dėl dúmų. Gyvéntojai šiltũjų kraštų̃ užtẽmyjo, kad tabãko dúmais galì atſigìnti nů viſokių̃ mùſių ir vů̃dų̃, kuriẽ išviẽn ſu karštaĩs ſáulės ſpinduliaĩs bùvo neiškenčiamù kankìnimu. Taĩgi, ne žiũrint ant kóſulio, akių̃ uždegìmo nů tabãko dúmų ir t. t., jė̃škójo pas jį apgýnimo. Paſkiaũs tas pirmutìnis bũdas vartójimo tabãko tãpe ſunaudótu ant pìkto. Iñdijos kunigaĩ užtẽmyję apſvaĩginančią ir apkvaĩtinančią ypatỹbę tabãko dúmų, pradė̃jo jůs vartóti pìldant tikė̃jimiškus dalykùs:

apkvaĩtę pùldavo ant žẽmės lyg negyvì; paſkuĩ atšókę, nudũdavo įkvėptas, ſakýdavo, miſlìs, buk kalbĕję ſu dvãſiomis, ir klaũſantiėms pranašãvo. Žìnoma, tõks pavéikſlas turĕjo įtekmę ant tamſių̃ veizẽtojų ir nů to laĩko pradĕjo žiurĕti ant tabãko ſu gůdonè, dũdant jam dìdelį, vos ne diẽvišką ſvarbùmą. Toliaũs mãtome, kad laukìniai žmónės, ýpač Amĕrikos, laĩke tabãką už dáiktą šveñtą ir bè jo ne apſiẽjo nẽšant aukàs ſavo diėváms. Dėl pãvyzdžio im̃kime Omokvaſus, gyvéntojus pãlei ùpę Miſſiſìppi, kuriẽ užmùšę žũbrį ant aukõs, léiſdavo dúmus iš burnõs ir per nóſį, tarýdami: „Valdýtojau! taĩ tau dúmas!“ Ant gãlo tabãkas paſilìko turtù viſų̃.

Európa, užtẽmyjuſi, kad laukìniai gyvéntojiai taip gůdója tabãką, par̃veže jį dėl naudõs ſavìškių. Čià ſvẽčią prìėme labaĩ gražiaĩ, ir taĩp viſiẽms patìko, kad dãve jam bajór-ženklį Sanctae Crucis (ant atmintiẽs nuñcijuso Santa Croce, kurs par̃kviėte tabãką į Rỹmą) ir rãše giẽſmes ant jo var̃do. Tabakè atrãdo vaĩſtą priėš viſókias ligàs, atrémiantį yvairiàs kũno neláimes, ir ką tik ne atrãdo ypatybès, gìnančias nů ſmer̃tiės. Jau ką žmogùs pamĕgſta, tai ir nùgiria be gãlo!

Mókſlas viėnók nè taip nuſpréndžia apiẽ dorybės tabãko, ir jam bajóržeklio ne pripažįſta.

Priſižiurĕkime ypatỹbėms tõ augmeñs, pérkratýkime įtekmę jo ant žmogaũs organìſmo, o paſkiáus ſuſiſtóſime ant žìnomų būdų vartójimo tabãko ir nuſpréſime ar naũdą ar blẽdį jo dėl žmogaũs ſveikãtos.

Lãpai augmeñs nicotiana tabacum, pãnašus maž daũg ant lãpų ſaulẽgrįžio, pažįſtamì bevéik viſiẽms. Jiė prilaĩko šiàs ſukrautìnias dalìs: nikotiną, nikocianiną, rukštìs (obůlìnę, citronìnę, rukštynìnę), chlorophyllį, augmenìnį báltymą, klijùs, krãkmolą, augmeniniàs valaknàs, vándenį ir keliàs druſkàs. Chẽmiškas ſudĕjimas vartójamo tabãko labaĩ yvairùs, kas prìguli nů gàtunkų ir pritaĩſymo. Pagal įtekmę ant organìſmo ſvarbiáuſia dalìs nikotinas. Tas alkaloidas, kaip daróde ištyrinẽjimai, prìguli priė ſmarkiáuſių augmenìnių nůdų̃: mažùs gývůlius ùžmuša per keliàs ſekuñdas, o dideſniùs per 1 arbà 2 minutàs. Pùſe lãšo nikotino ùžmuša kãtę, lãpę, šùnį; 1—2 lašaĩ ùžmuša kar̃vę ir árklį. Tókiu budù dėl žmogaũs, ſulýginant jo didùmą ſu minẽtais gývůliais, ganà $^3/_4$ arbà 1 lãšo, idánt nužudýti.

Garaĩ nikotino taĩp érzina plaučiùs, kad negalimà kvėpũti dãvus keliẽms lašáms išgarũti. Bernard ſãko, kad nů nikotino pirmjáuſiai pràdeda trukčióti kũnas; paſkuĩ ſẽka bevaldà ſánarių. Kvėpãvimas ir ſuñkių judẽjimas, iš pradžių̃ ſuſkùbinti, ſtójaſi vìs ir vìs ſilpneſniaĩs ir reteſniaĩs; taĩpogi išſìmuša prãkaitas ir pràdeda bẽgti ſéilės, nės nikotinas ſuérzina ſéilių ir prãkaito grumulėliùs, kuriẽ tadà išdũda ſavo ìšdarbio daugiaũs ne kaip papraſtaĩ. Priprãtuſių priė tabãko burnojè viſadõs ſauſà, ir tánkiai tùri jiė vándenį gérti, o tai iš priẽžaſtiės ſtokõs ſéilių, nės priẽtaiſos jų išleidìmo, tánkiai érzinamos, nuilſta ir tam̃pa nejautriomìs. Žinódami gi, kaip ſéilės yrà reikalìngos prìimant pẽną, ir matýdami, kaip jas naikìna bereĩkalo nikotinas, ir užkert joms kẽlią, tùrime pripažìnti, kad dėl tũlų žmonių̃ tabãkas yrà brangẽſnis už ſveikãtą.

Čion dar pridùrkime, kad nikotinas tùri labaĩ dìdelę ĩtekmę ant vidurių̃: $^1/_4$ dalìs lãšo jůs paléidžia ir priėtám verčia vémti.

Šìtą trum̃pą abelnìną péržvalgą veiklùmo nikotino paáiškinkime ſau pavéikſlu užſirìjuſių, ar tai tyrù alkaloïdu, ar ſultimìs, ar dúmais tabãko.

Pagal Fonſſardą užſirijìmas nikotinù žýminaſi dvejópai: arbà išlẽto, palengvà, arbà išſýk, ſmar̃kiai.

Jeĩgu palengvà, tai pirmjáuſei dãroſi piktà, ſõpia galvà, véidas išbãla, ant kaktõs šáltas prãkaitas, ãkys aptémſta, ũžia auſyſè, drẽba kójos ir rañkos, ſunkùs kvėpãvimas, pùlſas mãžas, ſuſkùbęs ir nelýgus. Tům tárpu ligóniui ródoſi, kad jau nuſtós gyvaſtiẽs, bet paſkiaũs pràdeda ſeilióti, vémti, atidũda šlapùmą ir ištùština puſẽtinai žárnas. O per taĩ išſìmeta daũg nikotino, ligóniui paſidãro lengviaũs, ir jis užmiẽga. Tokiam̃ padẽjime bùvo ne viẽnas pràdedant bendrũtis ſu tabakù. Lengvẽſnis laĩpſnis užſirijìmo nikotinù baĩgiaſi tik galvõs ſopẽjimu ir vertimù vémti.

Smarkaũs užſirijìmo ženklaĩ šiẽ: neramùmas, drebulỹs, galvõs apkvaitìmas, piktà, karštà po krutìnė; tůjaũs paſkuĩ apſilpìmas, vemìmas, diėgliaĩ kũno, išbalìmas, šáltas prãkaitas, kaktõs ſopìmas, išſiſkėtìmas lėliùkių akyſè, užìmas auſyſè ir ſanpažintiẽs ſumišìmas; toliaũs ligónis apſtiñgſta, ſuriñka, ſuſtỹra, o potám ſanarių bevaldà, ãkys paſtìrę jauſmaĩ nublokštì, kvėpã-

vimas vis ſunkẽſnis, širdìs ſiłpſta, pùlſas prieš taĩ mãžas, kiẽtas ir greĩtas, dar vis tankiaũs ir tankiaũs ſtãbtelia; kójos ir rañkos atšãla, ir ligónis mìršta arbà konvulſìjoſe arbà dar paſkiaũs giliaĩ užmìgęs.

Tiė viſì ženklaĩ užſirijìmo nikotinù eĩna arbà ſykiù (jeĩgu dů̃ſnẽ bùvo diktà), arbà viẽns pãſkui kìtą ſu didžiáuſiu greitumù.

Dalìs tabãko, nikocĩaninas, taĩpgi dìdeli nů̃daĩ, bet ſilpneſnì už nikotiną. Ažů̃t tų̃ dviėjų nů̃dų̃ paſkutìniai ištyrinẽjimai atrãdo tabakè, ýpač jo dúmůſe, prúſrukštę (acidum borussicum), nů̃dùs, kuriẽ akymìrkoje žýmina ſavo veiklùmą.

Dar geriaũs priſižiurẽſime tabãkui ſpréndžiant apiẽ budùs jo vartójimo. Vartójimas tabãko dvejópas; 1) bè dúmų: krim̃ke ir tabokà, 2) ſu dúmais: cigãras, pýpkė ir papiròſas.

Kram̃tymas tabãko lãpų, t. y. krim̃ke, paſilìko, tur bút, nů to laĩko, kadà dar žmónės maitìnoſi viẽnais augmenimìs; tarp kitų̃ turẽjo paſitáikyti ir tabãko lãpai. Paſkiaũs užtẽmyta, kad laukìniai žmónės, neturẽdami maĩſto, kram̃te tabãko lapùs, buk tadà nè jaũte bãdo. Dėl tõs pàt priẽžaſtiės pradẽjo vartóti krim̃kę ant laivų̃ matrózai laikè ilgų̃ keliõnių ir išplãtino ją po ſviẽtą. Priėtám jiė mìſlyjo, buk krim̃ke gìna nů ligõs ſkorbũto, užpůlančios dantų̃ ſmẽgenes, bet pérſiliùdyjo, kad tabãkas nů tos ligõs viſaĩ ne àtgina.

Ir šeñdiėn dar viėšpatáuja nů̃mone apiẽ gìnančią nů ſkorbũto ypatýbę krim̃kės, bet kaip klaidìnga! Tabãkas, kaipo aštrùs vaĩſtas, gáli érzinti dantų̃ ſmẽgenes, pritráukti kraũją iš artymeſnių̃ dalių̃ ir t. t. Jeĩgu gi pàts kraũjas bus ſugẽdęs, tai ne tìk krim̃ke, bet ir gereſnì paviršutìniai vaiſtaĩ ne atgį́s ſmegenių̃ nů ſkorbũto dėl tos menkõs priẽžaſtiės, kad ſkorbũtas niėrà ligà ſmegenių̃, tik kraũjo. Stokà tũlų ſujungmìnių dalių̃ dãro kraũją ſkorbũtišku.

Dabar̃ vartója krim̃kę daugiáuſiai Cigõnai, nuſkùrdėliai Veñgrai, Sibėrìjos gyvéntojei ir ſenì kareĩviai. Suvoliõtą į kãmůlį tabãko lãpą įſìdeda tarp dantų̃ už žándo, ir laĩko, pakõl ne iščiùlbs vìſo ſkyſtìmo; paſkuĩ tą ìsmeta, idánt įſidẽti kìtą krim̃kę, bè kuriõs apſieĩna tiktaĩ vałgio ir miẽgo laikè.

Jeĩgu priprãtę priė krim̃kės, neſìſkundžia ant blogų̃ paſekų̃, tai tik dėl tõ, kad jų nemãto, arbà kad kałtę nùverčia ant kitų̃

priẽžaſčių, o nè ant tabãko. Viėnók vìſas organìſmas tókio žmogaũs liùdyja užſirijìmą tabakù: véidas ir akių̃ báltymai pagełtę, kūnas paſibaĩgęs, vangùmas ir tingùmas priė rañkų ir galvõs dárbo.

Su neprãtuſiu dẽdaſi kitaĩp: tabãkas érzina liėžùvį ir gardùmo dìrkſnias, o per taĩ ſuérzina ſéilių grumulėliùs, kuriẽ tadà neſigaĩli ſavo įturio. Gaĩla tų̃, kuriẽ tas ſéilias išſpiáuja, nės per taĩ nuſtója labaĩ reikalìngos medẽgos priė ſužlėbčiójimo pẽno, o dar labjaũs gaĩla tų̃, kuriẽ ſéilias praryja, nės ſykiù nuryja ir nůdìngą tabãko ſkyſtìmą. Kàsgi toliaũs? Kar̃štis išdžiúvuſioje burnojè, žegſẽjimas, tánkiai uždegìmas gerklẽs ir dantų̃ ſmegenių̃; akyſè praſìdeda vìskas ſùktis, galvà ſõpa ir kaĩſta, dãroſi piktà ir t. t., viſaĩ kaip nů užſirijìmo nikotinù.

Abelnaĩ ſãkant, kiėkviẽnas vartójantis krim̃kę, tùri ſlõgą (katarrhus) burnõs ir piłvo. Taĩ tokià naudà iš krim̃kės.

Tabokà — ſumálti tabãko lãpai — išradìmas naujẽſnis už krim̃kę. Pirmjáuſei įſiveĩſe Ispanìjoje ir Portugalìjoje. Mẽtůſe 1559 J. Nicot (nů jõ ir var̃das alkaloĩdo „nikotinas“), Prancũzų ſiuntinỹs priė Portugalìjos dvãro, àtſiunte iš Lisbònos Katarĩnai de Mẽdicis ſykiù ſu tabãko ſéklomìs dėžùtę ſu tabokà. Karaliẽne iš pradžių̃ n’išſitikẽjo tabokà, paſkuĩ pavůſte iš tólo, o ant gãlo pradẽjo ją vartóti prikałbinuſi priė tõ ir ſavo ſũnų Karolį IX. Idánt patìkti karaliẽnei dvarìškiai pradẽjo tráukti tabõką ir gìrti ją, nórs jiėms ãšarojoſi ãkys ir ſùko noſyjè. Dvarìškius ſẽke kitì ir t. t. — ant gãlo tabokà atſidúre net ir pas mùs.

Veiklùmas tabõkos į nóſį žýminaſi viėtìniu žuvimù jautrùmo (anaesthesia), padìdinimu varvẽjimo iš nóſiės ir čiáudėjimu. Iłgai vartójant tabõką priſìmeta nóſiės ſlogà, kurì pérſlenka net ant gõmurio plõnės; iš tõs priẽžaſtiės atſtója voſlẽs ir gardùmo pajautìmai, nės periłgai érzinamos plõnių dìrkſnės tam̃pa viſaĩ nejautriomìs.

Per nóſiės plõnę, kaip papraſtaĩ per viſàs plonės gáli pérſiſuñkti į kraũją vodìngas tabãko ſkyſtìmas. Vidurìne nóſiės plõne yrà labaĩ lepì ir dėltõ pas tabokõrius tánkiai praſìtrina ir dũda kaip kadà prãdžią viłkui (lupus) arbà ir vẽžiui (carcinoma), dviẽm ne išgýdomom ligóm. Priėtám nů tabõkos už-

ſikim̃šus ašarìniams takáms be pérſtojimo tẽka ãšaros ir niẽšti ãkys.

Tùrime yvairiàs tabõkos ãtmainas: taĩ rukštì, taĩ prėskà, taĩ viėnaĩp, taĩ kitaĩp kvẽpianti, tai tùrinti šiókį ar tókį ſmarkùmą. Žìnoma, vìſkas tai prìgul nů pritaĩſymo ir viſokių̃ priẽdų (alũnas, rũkštis, taninas, ſmulkùs ſtìklas ir k.), tarp kurių̃, atſirañda ir nůdų̃ (geležiẽs ir vãrio ſuperphosphatas, švìno druſkà, arſenas ir t. t.). Čia reĩkia pridùrti, kad švinìnėſe dėžùtėſe tabokà gáuna nůdìngą ypatỹbę nů švìno.

Ramazzini užtẽmyjo, kad tabõkos dìrbtojei gáuna drebẽjimą kójų ir rañkų ir neatſikrãtomą kóſulį.

Tiẽ, kuriẽ priprãtę priė tabõkos, gìna ją, tarýdami, buk ji tánkum iš nóſies varvẽjimu nuvãro galvõs ſopìmą, dantų̃ ſkaudẽjimą, numãžina auſių̃ apkurtìmą, praáiškina akìs ir paſmãgina ãtmintį — tikrì jůkaĩ! Juk ant paminẽtų priẽpůlių ſkuñdžiaſi tik tiẽ, kuriẽ tráukia tabõką!

Štaĩ trumpà péržvalga tabõkos ir jos blogų̃ pùſių. Gerų̃ gi pùſių ne ràſi nei ſu žvakè. Teiſỹbe, ſuſirinkìmůſe, kadà ne atléidžia ſnaudulỹs, galimà nužãdinti ir ſavę̀ ir ſą̃ſnaudžius „kukštelėjimù“ į tabakiẽrką ir garſum̃ čiáudėjimu nů tabõkos. Bet tai per meñkas dalỹkas, idánt jis galẽtu prideñgti viſàs blogàs tabõkos puſès.

Ant gãlo ir pàts čiáudėjimas yrà ganà pavojìngu dáiktu: Pr. Hoffmann ir Glaſer ródo mums atſitikimùs netikẽto mỹrio iš priẽžaſtiės išſiſunkìmo kraũjo ſmagenyſè po ſmarkum̃ nuſičiáudėjimu. Haller minavója apiẽ akių̃ žvairùmą nů tospàt priẽžaſtiės; rañdame taĩpogi pãvyzdžius apjekìmo ir kitokių̃ priẽpůlių nů ſmarkaũs čiáudėjimo.

Seniaũs dar vałdžios užtẽmyję piktàs tabõkos ypatybès pradẽjo ją draũſti. Karaliẽne Elzbiẽta priſãke naikìnti viſàs priẽtaiſas priė tabõkos; Karolis VIII. grumójo botagù, Urbonas VIII. pópiėžius iškeĩke tabõką, o Mahomẽtas IV. žadẽjo nužudýti tůs, pas kuriůs bus užtẽmyta tabokà. Tõks uždraudìmas vartójimo tabõkos ne bútu pro šãlį ir múſų gadýnėſe. Tik žmogaũs jau tõks bũdas: nů kõ jį labjáuſiai ginì, priė tõ labjáuſiai leñda.

Kad tabokà ir nè bútu taip vodìnga, tai viẽns pavéikſlas tam tìkro tabokõriaus gáli priverſti priė išſižadẽjimo tabõkos ant vìſo ámžiaus: drãpanos vìſos apibarſtýtos tabokà; noſìne

ſkepetáite išródo, lyg bútu mėšlůſè ſumìndžiota, o nů vìſo žmogaũs tokià ſmárve, kad bjaũru priė jo priſiártinti.

Lìko dar mums paſikalbẽti apiẽ dúmimą, kurs tarp viſũ pragùmų vartójimo tabãko labjáuſiai yrà išſiplãtinęs. — Dùmia tabãką ſenùkas, kurs drẽbančia rankà vos ſulaĩko pýpkį, dùmia ir vaikìščias, kurs dar ne pérmano reikalingùmą kélinių; dùmia výrai, dùmia ir móters ; dùmia turtìngi pilvõčiai, dùmia ir nuſkuřdėliai, kuriẽms tánkiai pritrúkſta dũnos kąſnio; dùmia mokìnti, dùmia ir apjẽkėliai; dùmia ſveikì, dùmia ir padùſėliai — viẽnu žodžiù: vìſas ſviẽtas dùmia tabãką.

Cigãras, taĩ bùvo pirmjáuſiu ìšmiſliu: dėl ſmagẽſnio dẽginimo tabãko lãpų ir traukìmo į bùrną dúmų, ar tai ant garbẽs diėváms, ar ant ko kìto, pradẽjo vynióti tůs lapùs — taĩ ir pradžià cigãro; paſkiaũs, idánt karštaĩs dúmais ir ugnè dẽgančių lãpų ne ſvìlinti ſau lúpų ir atitólinti nů burnõs neſmãgų gardùmą, ſùdare priẽtaiſas, atitólinančias dẽgančius tabãko lapùs nů burnõs, iš tõ praſidẽjo pýpke. Papiròſas, taĩ ìšmislas paſkutìnio laĩko dėl parankẽſnio vartójimo tabãko.

Tabãko dúmůſe, apart angliũ dalẽlių rañdame dar nůdùs: nikotiną, nikočianiną ir prúſrukštę, ne minavójant apiẽ nůdìngas liẽkanas nů ſauſõs deſtilacìjos, kaip ſmałkes, krėozatą ir k. Dár če tùrime pridùrti kařštį dúmų. Žìnant taĩ, gálime nuſpréſti, kad tabãko dúmai tùri keleriópą įtekmę ant žmogaũs organìſmo, o taĩ: érzinant mėchaniškai (anglių dalẽlės), thèrmiškai (kařštis dúmų), nůdaĩs (nikotinas ir k.) ir gadìnant órą.

Pirmjáuſiai dúmai pateñka į bùrną ir papìldo ją. Čià dalẽlės angliũ, nůdaĩ ir kařštis pũla ant plõnių liėžùvio, ſeilìnių grumulẽliu ir iš tõs priẽžaſtiės ìma lyg gnybčióti liėžùvį, ir pràdeda tekẽti ſéilės. Séilės yrà neatbutinaĩ reikalìnga medėgà priė žlėbčiójimo pẽno. Kůlaĩk ſuſižlėbčiója pẽnas, t. y. ikì aũdos ne ìštraukia iš jo reikalìngų dėl ſavẽs daliũ, pérſidìrba jis kelioſè viẽtoſe: pirmà viėtà pritaĩſo pẽną pritiñkančiai dėl antrõs, antrà dėl trečiõs ir t. t. Viėnà viėtà ne gáli atlìkti dárbo už kìtą, nės kiėkviėnà tùri ſau ypatìngas priẽtaiſas. Suprañtamas dalỹkas, tadà tik pẽnas bùs prigùlinčiai ſužlėbčiótas, tadà tik turẽs iš jo naũdą organìſmas, kadà kiėkviėnà tokià viėtà atlìks ſavo dárbą pridẽrančiai. Tegùl tik viėnà viėtà ne

atliẽka ſavo dárbą, añtrai viẽtai ne apdirbtà medėgà ne tìks ir taĩpgi bus nuſiųſtà toliaũs be pritiñkančio apdirbìmo.

Pirmà viėtà dėl žlėbčiójimo pẽno — tai burnà, o ſéilės atliẽka ganà ſvarbų dárbą. Séilės ſuvìlgo pẽną ir paleñgvina jo prarijìmą. Sukrautìne ſéilių dalìs ptïalinas pérmaino pẽną taĩp, kad jo kràkmolas pérſimaĩno ant dekſtrino ir ant gãlo ant vynìnio cùkraus. Taĩp pérmainýtas pẽnas, t. y. pritaiſýtas dėl tolẽſnio žlėbčiójimo, eĩna į pilvą. Pamìſlykime dabar̃, kiėk ſéilių eĩna perniẽk dùmiant tabãką! Kiẽk jų išſiſpjáuja! o kiẽk įſirýja! Geraĩ dar, kůlaĩk ſéilės bẽga! Bet ant gãlo ſéilių grumulẽliai, paalſìnti tankum̃, reikalìngu (válgant) ir nèreikalìngu (dùmiant tabãką) érzinimu apſìlpſta ir paſkuĩ jau labaĩ ſkupeĩ išdůda ſavo įturį. Taĩ tiėk nů mėchãniško ir thèrmiško érzinimo dúmais burnojè, na, o pridẽkime priė to vìsko dar nůdùs, nikotiną, kurs yrà dúmůſe, ir, kaip jau žìnome, pàts vãro ſéiles. Séilės vėl, priſiſuñkę nikotinù, pateñka į pilvą ir tẽn be reĩkalo érzina grumulėliùs, kurių̃ įturį, reikalìnga taipõgi priė žlėbčiójimo pẽno, naikìna.

Dabar̃ kláuſiame, ar gálimas dáiktas, idánt pẽnas priė tokių̃ ìšlygų pérſidìrbtu pritiñkančiai ſu naudà dėl organìſmo, nepaliẽkant kókio nórs blėdìngo žýmio? Karščiáuſias apgynẽjas tabãko, jeĩgu tik tùri šiókį-tókį ſupratìmą apiė neatmaĩnomas chėmìjos ir physiologìjos tiėſàs, ir nenóri praſileñkti ſu balſù ſavo ſą́žinės, tùri pripažìnti, kad ſtokà ſéilių ir kitų̃ žlėbčiójimo ſkyſtùmų priverſtinaĩ kliùdo ir ſtãbdo žlėbčiójimą pẽno; o jeĩgu dúmimas tabãko, kaip mãtėme, naikìna minẽtus ſkyſtimùs, taĩ gi neſiſtebẽſime išgir̃dę, kad tarp dùmiančių tabãką yrà taip daũg ſu pagẽduſiais viduriaĩs.

Tabãko dúmai ſu ſavo viſomìs ypatýbėmis pũla ir ant dantų̃. Ar mãtėte kas pas dumìką tabãko gražiùs báltus dantìs? Pas tokį̃ viſadà dañtys pageltę arbà jůdì, nės àpgula jůs ſũdžiai ir prodùktai degìmo, ýpač popiėrìnio aliẽjaus (dùmiant papiròſus). Emàlija dantų̃ ſkį̃la, ir dañtys greĩt pràdeda trupẽti. Tolydìnis gi érzinimas dantų̃ ſmegenų̃ jas labaĩ ſuſìlpnina.

Dumìko lúpos viſadõs ſaũſos. Lepì plõnė, tolýdžiaus érzinama, lùpaſi ir praſìtrina. Pathologìja nuródo, kaip ant viėnõs iš priẽžaſčių lúpų-vẽžio, ant dúmimo tabãko.

Liėžùvis taĩp gi ne gáli išſiſùkti nů įtekmės tabãko dúmų ir tankiáuſei búva apviłktas dėltõ, kad bevéik viſì dumìkai tùri ſlõgą piłvo. Liėžùvis, nůlàt érzinamas, lùpaſi, kaip kadà ſutrúkſta, arbà praſìtrina. Žìnoma, tókios ìšlygos pàkiša priẽžaſtį viſokióms liėžùvio ligóms, tankiáuſei gi vėžiui.

Abelnaĩ ſãkant, priė daugùmo ligų̃ burnojè kaĩpo priẽžaſtis priſìkiša dúmimas tabãko.

Jau tẽko kar̃tą minėti, kad ſlogà iš burnõs (nů tabãko) gáli péreiti ant gõmurio, gerklẽs ir paſkiáus ant plaũčių. Viėnók tabãkas gáli tiėſiõg užgriẽbti plaučiùs ir čià miėliáuſia dėl jo piktadėjỹſtės viėtà, čià daugiáuſiai organìſmui įſigrį̃ſta. Idánt išródyti šìtą dalỹką, tùrime apſiſtóti ant tõ, ką veĩkia plaũčiai organiſmè žmogaũs.

Plaũčiai tai dùmplės, kuriomìs įkvėpiame ir ìškvėpiame órą, bè kuriõ, kaip viſì žìnome, gyvaſtìs ne-galimà bútu. Įkvėptas óras ne panašùs ant ìškvėpto: pirmamè, tyramè óre, yrà ſukrautìne dalìs dẽgis, o antramè, ſugeduſiamè jau óre, viẽtą dẽgio ùžima anglerũkštis. Delkõ taĩp, tůjaũs pamatýſime.

Žmogaũs organìſmo audàs maitìna kraũjas: priėtám tekẽdamas iš kairẽſės pùſės širdiẽs per ſunkès, atidű́da audóms reikalìnga joms dẽgį, nů kuriõ kraũjas raudónas (ſunkìnis kraũjas), o į viẽtą dẽgio prìima nů audų̃ àtmeſtą ir nè reikalìngą joms anglerũkštį, nů kuriõ kraũjas geñda ir tam̃pa jű́du· Tas ſugẽdęs ir netiñkantis dėl maĩſto audóms jű́das kraũjas pateñka į kitókius kraũjo indùs, į gýſlas (gyſlìnis kraũjas) ir per jàs įſiliẽja į dẽšinėją pùſę širdiẽs; iš čè kraũjas eĩna į plaũčių indùs ir dabar̃ ſuſitiñka ſu įkvėptu óru, atidű́da plaũčiams dėl įkvėpìmo anglėrũkšti, o prìima iš tỹro óro dẽgį, nů kuriõ kraũjas vėl paraudonű́ja ir tókiu budù tãpęs vėl tiñkančiu dėl maĩſto audóms, eĩna į kaĩręję pùſę širdiẽs ir t. t., kůlaĩk vėl pérſimainęs nè ſugrį̃š į dẽšinęję pùſę širdiẽs ir į plaučiùs ir čè nè atſinaũjįs óro degiù. Tokiẽm ainaĩ dẽgio ant anglėrũkštiės, anglėrũkštiės ant dẽgio eĩna be pérſtojimo — ikì tiė mainaĩ bus ſuſtabdýti, o žmogùs tùri uždùſti.

Dabar̃ tiėſiõg gálime tvìrtinti, kad tìk kvėpãvimas tyrù óru, kuriamè bus reikalìngas daugùmas dẽgio, gáli prigùlinčiai atnaũjinti ir atgaivìnti kraũją ir pritiñkančiai maitýti organìſmo

audàs; jům labjaũs ſugẽdęs óras, jům daugiaũs jamè anglėrũkštiės, o mažiaũs dẽgio, tům ſkurdžiaũs mìs aũdos ir turẽs užkeñkti organìſmui.

Paſikláuſkite ſavę̃s, dumìkai tabãko, ar tabãko dúmai ſu viſokiaĩs niẽkniėkiais daléidžia prieĩti tyrám órui į plaučiùs? Né, ir dárkart né! Kvėpãvimas dũtas nè dėl dúmimo tabãko.

Dùmiant tabãką viẽton kvėpũti tyrù óru, paſkirtù gamtà, jus kvėpũjate óru ſumaišýtu ſu dúmais, o tánkiai ir viėnaĩs tik tabãko dúmais; tókiu budù óras, eĩnantis į plaučiùs pagal įturį dẽgio yrà neišteñkantis, ir kraũjas atẽjęs į plaučiùs dėl atſigaivìnimo, ſuſitiñka ne ſu óru prilaĩkančiu dẽgį, tik ſu tabãko dúmais, prilaĩkančiais viſókias nenaudìngas dėl atgaivìnimo kraũjo dalìs.

Iš tõ, ką paſkiáuſiai kalbẽjome, išpùltu, kad žmogùs be dùmiant cigãrą ar papiròſą, tůjaũs tùri ir uždùſti, o viėnók dẽdaſi kitaĩp. Mãtote, dumìkas juk nè tráukia be paliovõs dúmų — tarp viẽno užtraukìmo ir kìto liẽka liůſà valandà dėl kvėpãvimo tyrù óru. O ant gãlo ir ſu dúmais šiėk-tiẽk týro óro pateñka į plaučiùs, tik permažaĩ, nės daugùmą jo viẽtos ùžima dúmai. Taĩgi dúmimas tabãko, aiškiaũs ſãkant, ne ſuſtãbdo viſiškaĩ mainų̃ dùjomis, tìk tůs mainùs baĩſiai ſutrùkdo.

Dabar̃ prìderia žiurẽti, kókios artẽſnės pãſekos dėl organìſmo iš priẽžaſtiės ſutrùkdymo maĩno dùjų. Pirmjáuſiai keñkia patiẽms plaũčiams: neatſigaivìnęs kaip reĩkia, kraũjas, apſuñkintas anglėrukštim̃, dũda meñką maĩſtą plaũčių aũdai, nů ko ji ſìlpſta. Priė apſìlpuſių plaũčių priſìmeta paſkuĩ viſókios plautìnės lìgos. Paminẽſime čià keliàs tik. Bevéik viſì dumìkai tùri užſitẽſuſią ſlõgą plaũčių, nůlataĩ kóſti, jaũčia ſunkùmą krutìnėje ir daũg ſkrepliũja, ýpač tůjaũs po dúmimo. Šis dalýkas apgáuna dumikùs, nės jiėms ródoſi, buk tai tabãkas paleñgvina atidavìmą ſkreplių̃ ir pràdeda dar daugiaũs dùmti, dar labjaũs ſìlpninti plaučiùs. Kas nórs ſýkį atlañke išrýto dumìką ſu užſitẽſuſia plaũčių ſlogà, tas niẽkad ne užmir̃š bjauriaũs pavéikſlo: pàts dumìkas kriùni ir kriùni, apliñk lóvą balà ſkreplių̃, kuriũs kaip vištukùs nůlataĩ drãbſto, o óras kambaryjè priſiſuñkęs tabãko ſmárve.

Nů beſitęſančio per iłgus metùs kõſulio atſirañda išputìmas plaũčių (emphyſema); čia trùkdoſi tekẽjimas kraũjo plaũčiůſe ir dẽšinėji širdiẽs pùſe, kurì vãro kraũją per plaučiùs, tùri daugiaũs dárbo, tùri geraĩ ſpìrtis, idánt jį atlìkti, dėltõ ji iš pradžiũ paſidìdina; bet ant gãlo ne įſténgia atlìkti dárbą, apiłſta ir ſuſìlpſta — patrúkſta, papraſtaĩ ſãkant. Tolẽſniamè laikè tas pàt atſitiñka ir ſu dẽšineje puſè širdiẽs.

Apſìlpninti plaũčiai, tai numylẽta dirvà dėl išſiplėtójimo džiovõs (phthisis). Kiėkviẽnas ir menkaĩ ką numãnantis žìno, kad nũ tabãko tánkiai „ſkaũſti krutìnę“, o nuſtójus dùmti papiròſus, ſkaudẽjimą tą kaip rankà àtima. Džiovà labaĩ greĩtai priſìmeta priė kókiu nórint budù ſuſìlpnintų plaũčių, na, o dúmimas tabãko, nè dűdamas plaũčiams tỹro óro kiėk reĩkia, juk ir labaĩ apſìlpnina jůs. Taĩgi viſì tiẽ, kuriẽ iš prigimìmo liñkę priė plautìnių ligũ, „ſilpnakrutìniai“, ródoſi tyčià dùmia tabãką, idánt kůmgreičiáuſiai užbaĩgti ir taĩp jau ſutrum̃pintas ſavo diėnàs. Viėnì dumìkai žìnome, „užſitráukia“, t. y. įtráukia dúmus į plaučiùs, o kitì dùmia „nè uzſitráukiant“. Viėnók ir tiė paſkutìniai ne gáli atgìnti, idánt dalìs dúmų ne patèktu į gérklę.

Siẽnos gerklẽs, paſkìrtos dėl pérvedìmo óro į plaučiùs, išklótos gývplaukiais, kuriẽ krùtant be pérſtojimo, išvãro laũkan dùlkes įſitráukuſias iš óro bekvėpűjant. Dùlkių viſadõs yrà óre ir gývplaukiai viſadõs tùri dárbo. O pridẽkime dabar̃ priė tõ daugỹbę angliũ dalẽlių, ſűdžių iš tabãko dúmų, lìmpančių priė drėgnũ gerklẽs ſiẽnų — ar ne bus gývplaukiams perdaũg dárbo? ar jiė įſténgs? Teiſỹbė, iš pradžiũ dar gývplaukiai išvãro bevéik viſùs ſűdžius (tadà ſkreplỹs jűdas), viėnók paſkiaũs „patrúkſta“, ir tadà ſűdžiai išklója gérklę kaip kókį kãminą. Sűdžiai įſìtraukia ir į plaučiùs ir tẽn taĩpgi ne mažaĩ jų liẽka. Mãtome, kad viſì kvėpãvimo takaĩ aplim̃pa ſűdžiais. Kas toliaũs? Sűdžiai, kaip pašalìniai, nekviėſtì ſvečiaĩ, érzina gérklę ir plaučiùs, atſirañda koſulỹs, ſlogà plaũčių ſu viſom̃s pãſekomìs. O juk nikotinas, beẽſantis dúmůſe, pàts nů ſavęs taĩpgi érzina kvėpãvimo takùs. Pridẽkime dabar̃ šìtą vìską priė pãſekų nů ſutrùkdymo mainũ dùjų, o turẽſime pavéikſlą, ką dãro tabãkas plaũčiůſe, ir kaip per taĩ paſiẽkia vìſą žmogaũs organìſmą.

Dúmimas tabãko keñkia akìms. Kiėkviẽnas bevéik iš múſų ant ſavęs pàt yrà išbañdęs, kad „dúmai ẽda akìs“, ir ãkys „raudonũja“. Akių̃ plõne labaĩ lepì, dalẽlės angliū̃ dúmůſe rẽžia ją, ir ji, ſuérzinta, priſiſuñkia kraujù; nů tõ ãkys paraudonũja. Kiėkviėnì dúmai tùri tókią ẽdančią akìs ypatýbę, tai dar labjaũs tabãko dúmai, nės čiõn priſìdeda ir érzinantiėji akìs nůdaĩ.

Kokià įtekmė dúmimo tabãko ant dìrkſnių ſyſtẽmos? Pavéikſlas viſų̃ apſireiškìmų užſirìjus nikotinù, kaip apkvaitìmas galvõs, drebẽjimas ir traukìmas ſą́narių ir t. t. áiškiai ródo, kad tabãkas tùri įtekmę ant galvõs ir ſtrẽnų ſmagenų̃, žodžiù, ant viſõs dìrkſnių ſyſtẽmos. Įtekmę tą tùrime ſupràſti kaipo chẽmišką veiklùmą ant ãtmainų ſudẽjime dìrkſnių. Jům ilgiaũs tẽſiaſi ta įtekme, tům giliaũs veržiaſi ãtmainos dìrkſnių ſyſtẽmoj. Nikotinui juk negalimà uždraũſti, idánt jis ne dìrbtu tõ, ką jam gamtà įſãke. Ką apiė dirkſnìnes ligàs, tai tabãkas ne ſtóvi ùžpakalyje kitų̃jų kaltiniñkų. Psychiãtrai šeñdiėn pripažį́ſta, kad ir tabãkas priſtãto jiėms ne viẽną ligónį.

Tabokà ir kriñkė võdyja tiktaĩ viėnám vartójančiam jàs, dúmimas gi tabãko võdyja ir kitiẽms, kuriẽ gyvéna ſykiù ſu dumìkais, nės tùri kvėpũti tůmpàt ſugẽduſiu óru, gadìnti ſau akìs ir kankìnti ſavo vìſą organìſmą, nežinódami už kókias kaltès.

Tabãkas tùri ir apgynẽjus, kurių̃ žõdžiai, teiſýbe, gáli apgáuti neſuprañtančius tikrõs tabãko veĩtės, ýpač tũs, kuriẽ pãtys dùmia ir láukia tiktaĩ šiokio-tókio pagýrimo pìkto pãpročio, idánt turẽti neva tìkrą priẽžaſtį neſitráukti nů tabãko.

Sãko, buk vartójimas tabãko, ýpač dúmimas, gìna žmõgų nů limpančių ligų̃. Neišmintingùmas šitokiõs nũmonės áiškus: tabãkas gi, kaip mãtėme, neſuſtìprina organìſmą, tik jį ſuſìlpnina. Argi tai gálimas dalýkas, idánt ſuſìlpnintas organìſmas galẽtu geriaũs už ſveĩką atſiſpìrti mikroorganìſmams ir atſiliůſũti nů limpančių ligų̃? Tabãkas tamè dalykè ne priẽšas mikroorganìſmų, bet jų draũgas, jų talkiniñkas. Therapìja jau ìšmete tabãką laũkan, kaipo vodìngą vaĩſtą.

Neviẽnas man atréms: tiẽk ant ſviẽto dùmia tabãką, o nei niẽko võdyja, nei ką: kitì gi dumìkai dar ſveikeſnì ir ilgiaũs gyvéna už tůs, kuriẽ iš tólo tráukiaſi nů tabãko. Tàs, kurs taĩp paſakýtu, tegùl pàima kirvį ir ſu tomis pàt pajiėgomìs už-

ſimójęs tegùl ker̃ta viẽną kar̃t į žẽmę, añtrą kart į mẽdį, trẽčią kart į géležį: žýmis liks viſur̃, tik ne viėnóks: viėnur̃ kir̃vis įlı̃s giliaũs, kitur̃ nè taip gileĩ. Taĩp ir ſu žmonių̃ organìſmais; viėnám tas pàt tabãkas daugiaũs gáli keñkti, kitám mažiaũs, viėnók viſiẽms keñkia.

Atpràſti nů tabãko galimà arbà išſýk, arbà išpaleñgvo. Išſýk nuſtóti dùmti tabãką gáli tikt žmogùs tvìrto bũdo, gálintis ſavim̃ valdýti, nės žmogùs išſýk attráuktas nů tabãko tùri labaĩ paſikankìnti. Viėnók išpaleñgvo, dùmiant kaskar̃t vis mažiaũs ir mažiaũs, gáli atpràſti kiėkviẽnas žmogùs nejaũsdamas viſaĩ to neramùmo ir neſmagùmo.

Apiė àlkoholį.

O neregiamóji výno dvãſia! Da neſutéiktas tau var̃das, kuriũ galimà bútu tavę̃ atſkìrt, tai pavadį́ſiu tavę̃ vélniu. Shakespeare.

Viſì gẽrymai, vadìnami viẽnu vardù spiritìniais, kaip vỹnas, alùs, degtìnė ir t. t., prilaĩko ſavyjè àlkoholį. Alkoholis yrà tai ſkyſtìmas be ſpalvõs, išgarũjantis ir ùždegamas.

Vynůgìnį vỹną pažìno žmónės labaĩ žilojè ſenóvėje. Senàſis įſtãtymas paródo mums Nõjų begẽdiškai gìrtą. Drakonas baũdžia mirtim̃ kiėkviẽną paſigẽruſį. Karolius Didỹſis pérſekiója girtůklỹſtę. Alùs, ỹvairios gìros ir kitokiẽ pãnašus gẽrymai bùvo taĩgi ſeniaĩ ſviẽtui pažį́ſtami. Viėnók tiktaĩ apiẽ XI. ámžių múſų gadýnės Arãbai išſkýre grýną àlkoholį be kokių̃ priẽmaišų ir dãve jam tą var̃dą. Tũkart niẽkas àlkoholio ne mėgìno vartót, nės žinójo, kad taĩ nůdaĩ. Paſkiaũ gýdytojai priſkýre àlkoholį priė vaiſtų̃, ir nů tõ laĩko, tùr bút, gãvo degtìnė var̃dą „aqua vitae“, mat gyvaſtiẽs vandũ, atgaivìnantis ligónį. Tadà pardavinẽjo àlkoholį viẽn tik aptiẽkoſe. Jau XVII. ámžyje àlkoholis ìšleiſtas tãpe iš aptiẽkos, ir greĩt àpſiaube viſàs ſviẽto pakampės. Štaĩ XVIII. ámžyje užtẽmyta vìſas baiſùmas pãſekmių nů praſiplãtinimo àlkoholio ir girtůklỹſtės. Bet tik antrojè pùſėje XIX. ámžiaus vìſos civiliſũtos šãlys tvẽrėſi ſulaikýt pìktą yvairiaĩs keliaĩs: tai padìdinimu akčýžės, tai ſumãžinimu viẽtų pardavìmo ſpirito, tai pavertimù pardũti jį į valſtìjos monopõlį, tai užgýnimu dìrbt ſpiritą ir t. t.

Európa, nèšdama civilzacìją į laukìnes šalìs, pérkėle tẽn ir àlkoholį. Geradėjìnga Europiẽčių rankà, čiẽpyjanti civilizacìją laukìniams žmonẽms ſu pagélba kárdo ne padãre tiėk pìkto kiėk paſiúluſi nekaltiẽms ſutvẽrimams àlkoholį, nů kuriõ jiė pradẽjo nỹkt ant kũno ir krìſt kaip mùſės. Šeñdiėn neràſime šaliẽs nei viėtẽlės, kur ne bútu àlkoholio. Jis apſùpo vìſą paſáulę, jis išviẽn atſirañda bjauriáuſioſe paleiſtuvỹſtės landỹkloſe ir šventůſè altõriaus indůſè.

Dỹvnas viėnók dáiktas tas àlkoholis, ir kaip yvairiaĩ ant jõ žiũri ſviẽtas! Prãmone ir prekỹſte nóri padìdint jo išdirbìmą; valſtìjos jiẽško jamè šaltìnio padáuginimo ìždo; tů tárpu išmintìnga ėkonomìja, hygiẽna, medicina, o ýpač psychiatrìja iš viſũ pajiėgũ tvẽriaſi kovót priėš àlkoholį, tą priẽžaſtį vaĩgo, praſižengìmų, ſumišìmo prõto ir yvairiáuſios ſviẽto išgamỹſtės. Antrόji pùſe, t. y. àlkokolio priẽšininkai ìma viĩšų, nės kaip ſakiaũ, valſtìjos ſténgiaſi málšint alkoholìſmą.

Alkoholis nůdaĩ. Viėnók jo nůdingùmas, didẽſnis ar mažẽſnis, prìguli nů jo grynùmo, t. y. nů medẽgos ir bũdo pritaĩſymo. Mažiáuſiai nůdìngas geraĩ deſtiliũtas vynìnis ſpiritas. Taĩgi labjáuſiai atſižýmino alkoholìſmo žiñgſniai, paſiródžius ant vỹnůgių phyllokſerai ir pradẽjus dìrbt àlkoholį iš grudũ, burõkų ir bułbių. Deſtiliũjant ſykiù ſu grynù ethylìniu ſpiritu išvãro ir kitókius prodùktus, kuriũ prašãlinimas reikaláuja atkartójimo dárbo ir ypatìngų brangiũ priẽtaiſų. Žìnoma, deſtiliatõriai dėl ėkonõmiškų ſiẽkių ſavo kišẽniaus išvarýto spirito nevãlo, ir štaĩ dėlkõ pardũdamas àlkoholis tánkiai búva labaĩ nůdìngas. Mókſlo ištýrimai paróde, kad àlkoholis yrà jů nůdingẽſnis, jů aukštẽſne jo atomìſtiška formula, ir jů priė aukštẽſnio laĩpſnio užvérda.

Mažiáuſiai nůdìngas yrà ethylìnis àlkoholis (iš vỹnůgių), kuriõ formula C^2H^6O, ir kurs užvérda priė 78^0.

Spiritìniai gẽrymai, ẽſantiėji prekỹſtėje, ſudėtì iš daũgelio yvairiũ dalỹkų. Jũ nůdingùmas pagal ištyrìmą eĩna aukštỹn šitókioje eilėjè: degtìnės iš 1) vỹnůgių, 2) ſlỹvų, 3) iš vỹnůgių ſunkõs, 4) iš javũ grudũ, 5) iš burõkų, 6) iš bułbių.

Parinkìmas miẽšymo rũgymui, temperatura virìmo taĩpgi tùri įtekmę ant yvairùmo ypatỹbių àlkoholio ir jo nůdingùmo.

Priė minė̃tų priẽžaſčių nůdingùmo pardů̃damo àlkoholio pridě̃kime dabaȓ neišpaſakýtai yvairiùs padirbimùs, falſifikacìjas, kuriõs dar labiaũ padìdina àlkoholio nůdingùmą. Pramoniñkai, norě̃dami ištrúkt nů aukštõs akčýžės, gadìna ſpiritą, pridě̃dami priė jo methȳlą, kuriõ bjaũrų ſkõnį ſušvełnina paſkuĩ viſókiomis eſſeñcijomis arbà išvãro yvairiaĩs cukrìniais dalȳkais, kuriẽ prilaĩko ſiėrõs ir drùſkos rũkštę, arbà da gi žiùrkžoles. Neužmìrškime ir pritaĩſymo pramanýto žiẽdo viſokiě̃ms kónjakiams, rùmams ir likiě̃rams. Mãtome, kad norě̃dami ištìrt nůdingùmą ſpiritìnių 'gě̃rymų, tùrime žvełgt nè tik ant viẽno àlkoholio, bet da ant daũgelio viſokiũ̃ pramanýtų priẽmaišų.

Neſiſtebě̃kime dėltõ gi, jeĩgu vartójimas àlkoholio priė tokiũ̃ ſánlygų, ar tai ſmarkùs užſirijìmas, ar tai pripratìmas, taip ſkaũdžiai atſiliẽpja ant organìſmo.

Pavéikſlą žmogaũs užſiliñkſminuſio, užſigě̃ruſio, išgě̃ruſio, gìrto, pagiriójančio ir t. t. viſì pažį́ſta ir aprãšymo nereikaláuja. Viẽton tõ pakalbě̃ſime, ků àlkokolis keñkia organìſmui, užſirìjus.

Alkoholis prìguli priė tũ̃ nůdũ̃, kuriẽ périma vìſą organìſmą, vìſą jį ſuſìlpnina ir tókiu budù padãro iš jõ dir̃vą yvairióms ligóms. Pas žmónes, ſmìruſius nů užſirijìmo ſmarkaũs, t. y. nů išgě̃rimo ant ſȳk daũg àlkoholio, rañdame viſadà priſiſuñkuſes kraũjo ſmãgenis, ſmageniũ̃ plõnes, plaučiùs, piłvo ſlìdplonę ir kẽpenis. Atſitáiko ràs ir tiėſiõg išſiliẽjuſį kraũją ſmagenyſè ir plaũčiuſe, o kepenyſè, ýpač pas užſirìjuſius tankiaũ net púliůtą uždegìmą.

Iłgai vartójant ſpiritìnius gě̃rymus pirmjáuſei ſuſigadìna žlėbčiójimo keliaĩ. Neſinóri válgyt, nè mála viduriaĩ, apſiréiškia paprastà ſkiłvio ſlogà, péreinanti pagaliõs į užſivě̃tryjančią ſlõgą ſu viſomìs blogomìs pãſekmemis. Tůjaũ užgriẽbia ir kẽpenis. Pilvãplone taĩpgi labaĩ tánkiai ſùſerga nů àlkoholio.

Taĩpo àlkoholis gadìna vìſą žmogaũs kũną, viſàs tójo dalìs; bet iš viſũ̃ ſyſtẽmų organìſmo daugiáuſiai keñkia àlkoholis dìrkſnių ſyſtẽmai. Psychiãtria áiškiai paródo prãgaištį nů alkoholìſmo, kaip tánkiai jis búva priẽžaſtimi dvãſios ligũ̃.

Kad alkoholìſmas im̃tu tiktaĩ viẽnus girtůkliùs, tai da ne bútu taĩp baĩſu, bet jis atſiliẽpja ant nekaltũ̃ vaikũ̃, ſutéikdamas

jiėms ſilpnaprotỹſtę, idijotìſmą, nů̃marą ir kitókias ligàs. Vaikaĩ girtů̃klių — tai tikrà aukà namáms ſumìšėlių ir kalė̃jimams. —

Aus Christian Donalitius' Dichtungen.

Chr. Donalitius geb. 1. Januar 1714 zu Lasdinehlen, Kr. Gumbinnen, studierte 1732—37 in Königsberg Theologie, wurde 1740 Rektor in Stallupönen und 1743 Pfarrer in Tolmingkehmen. Er starb als solcher den 18. Febr. 1780. Seine litauischen Dichtungen wurden herausgegeben: 1) von L. J. Rhesa, Königsberg 1818; 2) von A. Schleicher, Petersburg 1864; 3) von G. H. F. Nesselmann, Königsberg 1869. — Dem Text dieser letzten Ausgabe sind die folgenden Stücke (mit geringfügigen Änderungen) entnommen. Hinsichtlich der Betonung sind dieselben Grundsätze wie in den andern Abschnitten dieses Lesebuchs befolgt.

Pavãſario linkſmỹbės.

Jaũ ſaulẽle vėl atkópdama bùdino ſviẽtą
Ir̃ žiėmõs šaltõs triuſùs pargráudama jů̃kės.
Šałčiu prãmonės ſu ledaĩs ſugaĩšti pagãvo,
Ir putódams ſniẽgs viſur̃ į niẽką pavir̃to.
Tů laukùs oraĩ drungnì gaiwį́dami glóſte
Ir žolelès viſókias iš numìruſių šaũke.
Krúmai ſu šilaĩs viſaĩs iſſibùdino kéltis,
O laukų̃ kalnaĩ ſu klóneis pàmete ſkrándas.
Vìslab, kas rudeñs bjaurỹbėj nùmire ver̃kdams,
Vìslab, kas ežerè gyvéndams péržiėmavójo
Ar̃ po ſavo kerù per žiẽmą bùvo miėgójęs,
Vìslab tů̃ pulkaĩs išliñdo vãſarą ſvéikįt.
Žiùrkės ſu šeškaĩs iš šálto pãšalio tráukės,
Várnos ir varnaĩ ſu šárkoms ir̃gi pelẽdoms.
Pẽlės ſu vaikaĩs ir kùrmei šìlumą gýre.
Mùſės ir vabalaĩ, ůdaĩ ſu kaĩmene blùſų
Mùs jau várgįt vėl pulkaĩs viſur̃ ſuſiriñko
Ir ponùs taip kaĩp burùs įgélt iſſižiójo.
Bèt ir bìtins jaũ šeimýną ſavo pabùdįt
Ir̃ priė dárbo ſiųſt bei ką̃ pelnýt n'uſſimir̃šo.
Tů̃ pulkaĩ jų prõ plyšiùs išlį̃ſti pagãvo,
Ir̃ lakſtýdami ſu birbỹnėms žáiſti pradė̃jo;
O voraĩ kampů̃s ſėdė̃dami ver̃palus áude
Ir̃gi medžót tinklùs tylõms kopinė̃dami mèzge.

Bet ir mẽškos ir vilkaĩ šokinẽdami džiaũgės
Ir ſuplẽšyt ką tylõms į pãgirį tráukės.

Gañdras ſu kitaĩs kaimýnais parlėke liñkſmas
Ir gaſpadõriškai ant kraĩko tárškino ſnãpą.
Taĩp beſidžiaũgiant jam štaĩ jau ir jo gaſpadìne
Iš šaltõs gaſpãdos vėl išliñduſi rãdos
Ir ſu ſavo ſnapù meilìngą ſvéikino draũgą.
Kraĩką jiė viſur̃ dideĩ ſudrìſkuſį rãdo,
Ogi namùs naujùs, ùžpernai tikt budavótus,
Rãdo ant viſų̃ kampų̃ permiẽr pagadįtus.
Siẽnas ir čytùs ir daũg naujìntelių ſpãrų
Vẽjai ſu ſparnaĩs nů kraĩko bùvo nuplẽšę.
Dùrys ſu langaĩs ir ſleñkſčeis bùvo nupű́lę,
Ogi triobà viſà viſur̃ iškrỹpuſi ródės.
Tõdėl tů abù, kaip reĩk tikriẽms gaſpadõriams,
Vìslab vėl taiſýt ir próvyt ſùkoſi greĩtai.
Výrs tůjaũs žagarų̃ budavõnei parneše glẽbį,
O gaſpadìne jõ puſtýnes mañdagei lópe.
Taĩp potám abù, daug dìrbę bei triuſinẽję
Vałgį ſav ſužvejót pas klãną nùlėke greĩtai
Ir keliàs varlès bei rùpuižès paragãvę
Diẽvui iš širdiẽs viſõs viérnaĩ dėkavójo.
Tù, žmogaũ niėkìngs, mokįkis če paſiką̃kįt,
Ir paſiſótindams gardžaũs n'užmir̃šk ſavo Diẽvą!

Krúmus ir giriàs viſókios óšino daĩnos,
O laukùs viſur̃ bei piẽvas ſkámbino gar̃ſai.
Gẽgužės ir ſtrazdaĩ ſumišaĩ lakſtýdami žáide,
Ir ſutvẽrtojį linkſmaĩ rykáudami gýre.
Krẽgždės ſu lengvaĩs ſparnaĩs aukštaĩ paſikẽle,
Irgi bešũtydamos nei kułkos šáude per órus,
O paſkuĩ valgiùs praſtùs be prìprovų válge,
Ir paſiválgiuſios pliuškẽjo pãſaką ſãvo.
Ger̃vins ìk debeſių̃ jůdų̃ dyvinaĩ kopinẽdams
Ir nei ver̃kdams irgi dejű́dams ſkámbino dañgų.
Bet tai nè verkſmaĩ, kad jis taip ſkámbina šaũkdams,
Né, jis nór pamokįt, kaip Diẽvo dìde galỹbe,
Ir paukštẽlių balſű́ſ' yr dideĩ ſtebuklìnga.

Žvìrblei ſu vaikaĩs, žodžiùs girdė̃dami tókius,
Rõds, tare, múſ' giminẽ taipjaũ vis šlóvina Diẽvą.
Bet lakštiñgala, dar ikšiõl kytreĩ paſiſlẽpuſ',
Láukė vìs, iki kõžnas bùs ſavo daĩną pabaĩgęs.
Tõdėl ji paſkiaũs kasmèts vis pràdeda šúkaut,
Ir naktiẽs čėſè, kad ſviẽts jau miẽgt įſigũštęs,
Sav viėnà tamſõj budė̃dama gárbina Diẽvą,
O išaũšus jau, kad mẽs iš pãtalo kópam,
Kar̃tais bùdina mùs, ir múſų lìnkſmina šir̃dis.
Ak šlovìngs Diėvè, kaip dỹvins tãvo ſutáikyms!
Kad mes rùdenyj ar žiėmõs čėſè paſiſlẽpę
Ir ſuſiriẽtę pas meilìngą kãkalį krañkiam,
Tai ir tù, paukštẽli miẽls, pas mùs neſiródai,
Bet taipjaũ kaip mẽs tamſõj paſiſlẽpuſi lìndai,
Ir̃ mãžu ſáv glupàs muſès ſapnũdama gáudai.
O štai, kàd mes vėl linkſmì pavãſarį šveñčiam,
Ir ſavo dárbus ant laukũ jau dìrbt paſitaĩſom,
Tũ ir tù, ſavo ſkámbantį nutvė̃ruſi vam̃zdį
Su viſókeis bałſais ir dainãvimų gar̃ſais
Rãgini mus paſidžiaũgt ir múſų leñgvini dárbus.
Ale ſakýk, gaidė̃l, dėl kõ tu vis paſiſlẽpuſ'
Ir kad pràdeda témt ar nãktyj*) pàderi šúkaut?
Kõdėl taip dideĩ ſlapaĩs ſu pãſaka ſavo?
Jùk ſviėts vìſas, ar but' bũrs ar põns įſirẽmęs
Ir vaikaĩ be bùkſvų ir krunė̃dami diẽdai,
Kõžnas ir kiėkviẽns tavo šaũną gárbina daĩną,
Kad tu mums dyvùs linkſmũ lakštiñgalų čiáuški.
Tu vargõnų bei cimbõlų niẽkini gar̃ſą;
Smuĩkai tav ir kañklys tur ſu gė̃da nutilti,
Kad rykáudama tù ſavo ſałdų pàkeli bałſą
Ir kinkýt, paplàkt, nuvažiũt išbùdini Jùrgį.
Kad priėš vãkarą tu paſiſlẽpuſ' pràdedi jũktis,
O mes daũg priſivar̃gę jau į pãtalą vir̃ſtam,
Taĩ tu tarp kitũ paukštė̃lių nei karalė̃ne
Vis dailiaũs ir šlovingiaũs ſavo šúkteri šũtką.
O kad kar̃tais kóbotą mes tãvo pamãtom,

*) für naktyjè (naktỹj).

Taĩ tu mùms nei žvìrblis bũriškas paſiródai.
Tu ſermẽgų põniškų puikeĩ padarýtų
Ir žiupõniškų turbõnų niẽkini rẽdą;
Bet vis nei burkà praſtaĩ viešẽdama čiáuški.
Ak, ir tarp žmoniũ daugſỹk taipjaũ nuſidũda,
Kad ant ſviẽto šio mainũ tikraĩ padabójam.
Dìkſas, ans žioplỹs, miẽſtè dideĩ paſipũtęs
Ir ſu rũbais blìzgančeis kasdiẽn iſſirẽdęs,
Nei dievàitis koks tarp bũrų skiaũturę ródo;
O kad kar̃tais mes jo glũpą gir̃dime kałbą,
Tai ir bũrs tur ſpjáudyt ir dideĩ nuſidỹvyt,
Ypačei, kad apjẽkėlis toks niẽkina Diẽvą,
Ir beſišỹpſodams kaip põns glupùmą paródo.
Ak, kiek ſỹkių Krìzas į vyžàs įſinẽręs
Ir ſavo ſkrándą bũrišką viešẽt uſſimóvęs,
Po praſtù ſavo ſtógu nei lakštiñgala čiáuškia,
Kad širdìngai jis ſavo Diẽvą pràdeda gárbint.
Tù, paukštẽli miẽls, ne põniškai priſiválgai
Riẽbus múſ' lašineĩ bei dẽšros tav nepatiñka,
Ir keptũ bei vìrtų vałgių múſų nenóri.
Tu neliũbyji pyrãgų neĩgi ragaĩšių
Irgi nevõžyji gardžiáuſio gẽrimo põnų,
Bet paſiſótinuſi praſtaĩ, tikt vándenio trókšti.
Tikt n'užmir̃šk, gaidaũ, perdaũg giedódama, válgyt!
Im̃k draſà nečẽdyk, kàs mums bìrbiną gálvas,
Válgyk ſav ſveikà, kad nóri, vãbalą márgą,
Válgyk grìkvabalius, muſès ir dỹviną žiógą,
Válgyk ſkruzdėlès ir jų negìmuſią veĩſlę!
Bet ir múſ' paminẽk, į múſų gìrę parẽjuſ',
Kad dainũdama dar ilgiaũs ſavo vãſarą švęſi,
Ir „Jurgùt, kinkýk, paplàk, nuvažiũk" paſakýſi.
Tù niekìngs žmogaũ, mokįkis če paſikãkint,
Kad tav kar̃tais trõpyjas ſkupaĩ priſiválgyt.
Į paukščiùs žiurẽk! viẽns prãſtą kir̃miną kram̃to,
O kitſaĩ, ſtokódams grúdo, gnýbia žolẽlę.
Juk ir jiẽ kasmèts, mus atlankýt ſukeliãvę,
Kũdą vis ir álkſtantį pavãſarį rañda.
O vei, tõdėl tikt nei viẽns niekadõs neſiſkuñdžia.

Táv, žmogaũ, miėls Diẽvs daugių̃ daugiaũs dovanójo,
O tu dar nurnì, kad kar̃tais álkaną diẽną
Ar ſkupùs čėſùs ſulaũkęs šiùpinį grámdai?

* * *

Véi, žiurẽkim tìkt, jau vẽl ſu padẽjimu Diẽvo
Vãſarą ſu šiltõms diėnẽlėms jaũčame grį̃štant!
Véi, kaip žẽme jau ſavo nū́gą nùgarą rẽdo,
Ir kaip kõžnas dáikts atgýdams pràdeda džiaũgtis!
Ant, paukštẽlei po danguñ, pulkaĩs ſuſilẽkę,
Lìnkſminas ir ſumišaĩ viſur̃ ſkraidýdami jũkias;
O kelì tarp jų̃ pautùs rokū́dami dẽda.
Ale paláukit tikt, iki paũtai júſų padẽti
Čýpſės ir potám dar jùs užáugdami kvar̃šįs,
Ir už prõcę jums menkaĩ dėkavós išlẽkę.
Taĩgi mataĩ, taip paũkščiams, taip ir mùms paſidãro,
Irgi be var̃go bút negál nei viẽns šime ſviẽte.
Juk ir mẽs, dar ABC nemokẽdami čiáuškėt,
Daug vargų̃ bei ſtrõkų tẽvams ſãvo padãrėm,
Ik bėginẽt išmókom ir ką žáiſt praſimãnėm.
O vei, kaĩp kiėk ìšmintiẽs užáugdami gãvom,
Ir darbẽlei ſu vargẽleis jau praſidẽjo.
Štaĩ, tū̃ žìrgai ſu lėlẽms į šúdą pavir̃to.
Ak ištiẽs, kità provà, kad piẽmenio ſkrándą
Jau uſſimóvęs õškas ir kiaulės varinẽji,
Ar kad dárgana ſu lytuñ pluk nùgarą praũſia.
Ei paſkuĩ, kad jau akẽčas reik ſekinẽti,
Ar kad márgis ſu laukiù nenór rėplinẽti,
Mìſlyk tìkt, koktù dušẽlei če paſidãro!
Ypačei, kad potám jau gývos rañdaſi lẽlės
Ir nenáudėlės dėl niẽkų kvar̃šina gálvas.
Jùk žinaĩ, kaip ỹr, kad pułks lėlių̃ paſidãro.

* * *

Ant, žiėmõs ſmarkùms ſu šałčeis vėl paſibaĩde
Ir ilgų̃ nakčių̃ tamſỹbės jau nuſitrum̃pin.
Véi, ſaulẽlė, tikt žiurẽk, atkópdama greĩtai
Brìnkina jau laukùs ir žõlę rãgina kéltis.
Véi, ne daũgio reĩks, tū̃ vẽl kviėtkàs paſidãrę
Ů̃ſtyſim ir gárbįſim pavãſarį márgą.

Bet ir jũs, darbaĩ, mus vẽl užnìkſite dõvyt,
Kad turẽſim ſu vargaĩs į baũdžiavą tráuktis.
Ak, kiėk triũſo reĩks, ik į ſkunès ſugabéſim,
Kas ant aũkšto dar ar klẽtyj gùli be diẽgo,
Ir kiėk dar palukẽt reikẽs, iki šiùpinį vìrſim!
Nugi dabar̃, į diẽvišką žiurẽdami rañką
Jùdįkimės pamažì, nůlataĩ nuſitvẽrt ſavo dárbus,
Ir nepabúgkim, kad išgir̃ſim dárganas ũžiant,
Ar kad mùs oraĩ daugſỹk viſóki nugañdįs.
Skùbįkimės eimè, nugamį́kim reĩkalą kõžną!
Orei žãgrių reĩks, palýčių beigi norãgų,
O akẽčioms reĩks negelių̃ bei biñguſių kuĩnų.
Žìnom juk, ką jáučei mums rėplódami riẽkia,
Kuĩnai tur, kad liẽpjam jiėms, ſkraidýdami trùpįt.

* * *

Taĩgi dabar̃ nutvérkim jau kiėkviẽns ſavo jáutį,
Ir išrẽdę jį, kaip reĩk, klauſýt pamokį́kim.
Nės, ką žiẽmą jis yrà ſtaldè ſudumójęs,
Tur viſiẽms paſakýt, kad vẽl jau vãſara*) grį̃šta.
Tvérk pri ragų̃, kišk į kulbõką tìnginį žãlį,
Baũſk jį, kad klauſýt nenorẽs ir tav paſipriẽšys.
Tùr klauſýt, juk tám jiſaĩ tavo pãšarą kram̃te
Ir ištróškęs iš tavo prũdo vándenį gẽre.
Tikt ſaugókis, kad ne pàts, be reĩkalo mùšdams
Su glupaĩs ſavo jáučeis į galvìjį pavir̃ſi.
Juk žinaĩ, kaip biẽdžius tóks už pãšarą meñką
Táv, kad jam grumzdì, paſileñkęs ùžžagrį vełka,
Taĩp, kad jam daugſỹk ſeilẽdams jo liėžuvẽlis
Iš karštų̃ naſrų̃ nei blẽkas kãba nů zũbų.
Jáutis, kaip girdì, ſav var̃gdams pãšarą pełno;
O ir tą̃ daugſỹk, kad ſkũpas rañdaſi čẽſas,
Su maldẽlėms ir kone ver̃kdams vos iſſiprãšo.
Ak, mano gaĩdus, juk ir mùms taipjaũ paſidãro,
Kad mes, po darbų̃ naštõms dideĩ priſivar̃gę,
Kar̃tais dėl vargų̃ vos ſaũſą trùputį kram̃tom,
Ir iš klãno ſu ſavo jáučeis vándenį ſur̃biam,

*) sonst vaſarà;

Kur vabalaĩ ir vaȓlės ſu paſimẽgimu máudos.
Ale nebók gaidaũ, neveȓk permiȇr nuſimį́dams;
Jùk viėns miȇrs, kaipõ ſavo blõgą ſótini ſkiłvį,
Kàd tikt Diȇvs ſveikãtą miẽlą tav dovanója.
Taĩgi nurýkim jau praſtóką ſavo kąſnẽlį,
Ik rudų̃ potám mums dų̃s riėbiaũs paſiválgyt.
Ant, žiurẽk tiktaĩ, veršiùkai jau šokinẽja,
O erýčei ſu paršùkais žį́sdami ſpárdos.
Vìštos ant laktų̃ jau daũg iškárkino paũtų;
Tikt palukẽk, margì vištýčei tų̃ paſiródys.
Nės šlėkùte ſu baltžañde jau paſičýpſin,
Ogi žąſýčei iš kiaušìnių veȓžiaſi laũkan.
Véi kaip žą̃ſins ſavo ſuláukęs ſvéikina veĩſlę
Ir beſiklõniodams vaikùs kruvõn varinẽja.
Bà, mėſõs viſõkios ir šulnų̃ ſmagurẽlių
Vìrt ir kèpt gardžeĩ jau daũg viſuȓ paſidãro.
Nùgi dabaȓ, kaimýnai, geñtys ir gaſpadõrei,
Rúpįkitės akýlai, kad, ušárdami laũką,
Daũg viſókio ſav išbértumbit vaſarõjo.
Jùk negalì maitį́tis vis viėnaĩs riėbumỹnais;
Ir dailių̃ riėkẽlių reĩk, kad ſpìrgini ſpìrgus.
Tõdėl tur kiėkviẽns, šventės pavãſario švę̃sdams,
Kas ant čiȇlo mẽto reĩk, taipõ paſirúpįt,
Kad kožnà diėnà, nuſikánduſ' ſavo dalỹką,
Dar ir ſẽkančei n' užmiȓštu reĩkalą ſkálſįt.
Taĩgi nutvérk iš naũjo vėl dėl ẽdeſių dárbus,
Ir pelnýkis ką ſukreĩ dėl rùdenio rùdo.
Diȓvai dų̃k, kas reĩk, kad jos palúkanų nóri;
Jùk neprivãlo ji tav dų̃t negãvuſi niẽko.
Usnys, dìlgelės*) ir brántai ſu ſanevãdais
Auga, kaip žinaĩ, be jókios múſų pagálbos;
Ale grudẽlis gérs neſirañda, kad nepaſẽji.
Tù tikt vìs mėſõs kasdiȇn priſiȇſt iſſižiói,
O burõkų bei lapiȇnės niẽkini gaȓbę;
Tõdėl tu kasmèts, ſupliuȓpęs vìſą zopõſtą,
Blõgs ir pùsgyvis velkiȇs į baũdžavą miẽlą.

---

*) sonst dilgẽlės.

Eĩk, žioplỹ, eik ſẽt kiėkviẽną ſẽjamą dáiktą!
Sẽk mieżiùs, pupàs, grikùs ſu dìdele ſáuje,
Ir avižų̃ n'užmir̃šk, kad ſẽdams ìšberi grúdus;
Nės kiſiẽliaus tù, o kuĩnai pãšaro láukia.
Žìrnių ſav paſiſẽk zopõſtui dìdelį plótą,
Jùk žinaĩ, kaip ſkãnus jiė, kad šiùpinį válgai.
Ai, kaip daũg jiė mùms per mẽtą ſkálſina dű̃nos!
Ir kanãpėms dű̃k ben kókį sklỹpgalį laũko,
Gẽdėkis šykštű̃t, ir tókio reĩkalo reĩkia.
Ar ne geraĩ, kad pàts ſav grẽčną nùveji vir̃vę,
O pinįgẽlį delmonè kytreĩ pakavóji?
Sẽk linų̃, kiėk Grýta norẽs, minaũ neſivaĩdyk!
Juk žinaĩ, kaip vìs daugiaũs nor móterų bũdas,
Kad jos pràdeda ver̃pt ir jau priſiver̃puſios áudžia.
Ale nepeĩk, minaũ, permiẽr tą móterų prõvą!
Ar ne ſmagù klauſýt, kad viẽžlybos gaſpadìnės
Žiẽmą ſu mergõms vindùs ſavo ſùkdamos ũžia?
Ar ne gražù žiurẽt, kad Grýta jau priſiver̃puſ'
Skìrſto ver̃palus áuſt ir áuduſ' báltina dróbes
O paſkuĩ, kas nãmui reĩk, rokű̃dama riẽžia,
Taĩp, kad ir dailiẽms autẽliams gáls paſilìktu?
Ak, kad vìſos móters taĩp kytreĩ padarýtu,
Mìſlyk tìkt, ar bútu tiėk nů̃gų̃ nabagẽlių?
Jùms garbẽ, kad viñdas júſ', ſukreĩ beſiſùkdams,
Pãkulų bei linų̃ kůdẽlį nùpeša greĩtai.
Jùms garbẽ, kad ſtãklės priėš pavãſarį triñka,
Ir šaudỹkle ſu šeivà šokinẽdama tar̃škia.
Jùms garbẽ, kad áudėklẽlei júſų nuáuſti
Ant margų̃ lankų̃ kaip ſniẽgs pavãſario blìzga.
Ale nevéngkit dar daugiaũs, kaip reĩk, paſipùrtįt;
Ant, daržų̃ pašaleĩ darbẽlių lũkuria júſų.
Taĩgi padẽkit jaũ vindẽlių vìſą klapãtą,
Ir ſtaklès, iki vẽl reikẽs, į pãšalį kìškit,
Ogi nagañ spateliùs greitùs bei lópetas im̃kit!
Véi, kaip kùrmei, šẽn ir tẽn vartýdami žẽmę,
Jùs daržõvę ſẽt į dar̃žą rãgina bẽgti.
Nùgi dabar̃, ką tìkt įmãnot, ſẽkite ſẽklas:*)

*) sonst ſėklàs.

Sĕkite kopuſtùs, morkùs ſu dìdele ſáuje;
Rópių, pàſtarnõkų, ſvìklų beĩgi repùkų;
Taĩp ir šálkių ſu gardžeĩs kartùpelių vałgeis
Sĕt ir įvaiſįt, pridabót ir kū̃pt nepamir̃škit!
Taĩp beſipùrtydamos linkſmaĩ pavãſarį baĩgkit,
Ik jau priė kitų̃ darbų̃ jums vãſara*) šúkters.

Vaſarõs darbaĩ.

„Sveĩks, ſviėtẽli márgs, šventės pavãſario šveñtęs,
Sveĩks ir tù, žmogaũ, ſuláukęs vãſarą miẽlą!
Sveĩks kviėtkẽlėmis paſidžiaũgęs, ſveĩks priſiū̃ſtęs,
Sveĩks, Diėve dū̃k, ſuláuk dar daũg pavãſario šveñčių,
Irgi ſuláukęs jàs, vis ſveĩks ir drúts paſilìnkſmįk.
Taĩp, Diėve, dū̃k kožnám, kurs múſų Liẽtuvą gárbin
Ir liėtùviškai kalbẽdams baũdžavą ſẽka,
Tám, Diėve, dū̃k ſuláukt kasmèts pavãſarį ſveĩką,
Ogi pabaĩgus tą, potám ir vãſarą liñkſmą.“
Taĩp priėš ſekminės burùs į baũdžavą kviẽsdams
Ir kas reĩk atlìkt, pamokį́dams ſvéikino Prìčkus.
Rõdſ ſveiks kũns, kurs vìs šokinẽdams nùtveria dárbus,
Yr didžiáuſi bei brangiáuſi dõvana**) Diẽvo.
Tàs žmogùs, kurs, daũg triuſinẽjęs bei priſivar̃gęs,
Savo praſtùs valgiùs vis ſu paſimẽgimu válgo,
O priſiválgęs ir viėrnaĩ dėkavójęs Diẽvui
Liñkſmas, ſveĩks ir drúts miėgót į pãtalą kópa,
Tas apgáuna tą̃, kurs vìs kasdiẽn iſſirẽdęs,
Ale duſáudams ir vis ſir̃gdams nùtveria šáukštą.

* * *

Véi, kaip vẽl aukštỹn ſaulẽle kópti palióve,
Ir aukščiaũs ſavo žẽrintį nurìtuſi rãtą
Ant dangaũs išgaĩdrįto ſėdẽdama žáidžia.
Véi, kaip jos ſkaiſtùms, kuréndams žìburį kar̃štą
Žẽmės vainikùs pamažì jau pràdeda výtįt,
Ir grožỹbes jų puikiàs ſu pãšaru maĩšo.

---

*) sonst vaſarà.
**) sonst dovanà.

Ak, kaip túla múſų žolẽlių taip nuſirẽde,
Kad nei bóba jau dideĩ ſukrõšuſi kum̃pſo.
O kiėk jų̃ daržè žmogaũs rankà nuſiſkýne,
Ir grožỹbėms jų margõms trumpaĩ paſidžiaũguſ'
Jaũgi ſuvýtuſes ir nederìngas ìšmete laũkan.
Bet taip ir paukštẽliams múſ' linkſmiẽms paſidãre.
Ką gegužẽ pakukãvo, ką lakštiñgala ſũke,
Ir ką veverſeĩ porõms lakſtýdami žáide,
Taĩ jau baĩgias vìs, ar jaũ viſaĩ paſilióve.
Daũg gyvų̃ daiktų̃, kuriẽ lizdè praſidẽjo
Tẽvą ſu momà praſtóję pẽnaſi pãtys
Ir dainàs ſavo tẽvų atkartódami čýpſi.
Taĩp trumpam̃ čėſè nei naũjas ſviẽts paſidãre.
Tókius aš dyvùs kaip ſéns žmogùs pamatýdams
Irgi duſáudams iš širdiẽs tů šúkteriu graũdžei:
Ak, tariu, kaĩp viſaĩ niėkìngs muſų veĩkalas ámžio!
Mẽs ſilpnì daiktaĩ, kaip šveñts mums pràneša Dóvyds,
Nei žolẽlės ant laukų̃ dar áugdami žýdim.
Kõžnas viẽns žmogùs užgim̃dams pum̃purui lýgus,
Iš kuriõ žiėdẽlis jo pirmiaũs iſſilùkštin,
Ik potám jis, péržydẽjęs ir nuſirẽdęs
Užaugìn vaiſiùs ir ámžį ſavo pabaĩgia.
Taĩp, iš vìſo taĩp, ir mùms biėdniẽms paſidãro.
Mẽs, taip põns kaip bũrs, lopšỹj verkšléndami biẽdžei
Amžio búſenčio tikt blõgą pum̃purą ródom.
O paſkuĩ, kad čẽſas jau žydẽti pareĩna,
Štaĩ, viėns kaip ponátis põniškai šokinẽdams,
O kits bũriškai kaip bũrvaikis bėginẽdams,
Jáunas ſavo diėnàs glupaĩ gaišįdami lõšta.
Bèt štai, kad uſaĩ pirmì jau pràdeda žélti,
Ir kad dárbus jau ſunkiókus reĩkia nutvérti,
Ai, kur diñgſta glũps ir vaĩkiškas šokinẽjims!
O kiėkſỹk, linkſmaĩ šokinẽjant ir beſiſpárdant,
Giltinė ſu rauplẽms piktõms atšókuſi ſmáugia,
Ar ſu kar̃štlige dar tikt mãcką pàſuka biẽdžių.
Bet ir klãpams ir mergóms ji gãtavą dalgį
Aštrina vìs, ir jáuno jų n'atbódama véido
Kir̃ſteria taip aklaĩ, kad kãſos irgi kepùrės

Su grožŷbėmis viſõms į niẽką pavir̃ſta.
Taĩgi mataĩ, kaip žmõgiškas trumpiñtelis ámžis
Žýdinčioms ir kriñtančioms prilýgſta žolẽlėms.

* * *

— — Štaĩ, gir̃gžderia dùrys
Ir šaltŷšius Prìčkus tů̃ viſiẽms paſiródė.
„Štaĩ," tarė jis, tůjaũs ſkaitýdams grõmiatą põno
„Štaĩ, porýt muſų põns mus bė̃gt į baũdžiavą ſiuñčia,
Ir iš ſtałdų jo išgrámdyt mẽžinį liẽpia.
Tõdėl jau vežimùs, kaip reĩk, taiſýkite kõžnas,
Ir ſu šãkėms bei kableĩs atbė̃gkite greĩtai!
Žìnot juk viſì, kas mẽžiant pů̃laſi bū̃rams,
Ir kiėkviẽns numanaĩ ſavo mùrgą jau primatů̃tą.
Aš, kad Diėvs laikýs, tarp júſų mudreĩ makalů̃dams,
Ne tiktaĩ, kad mẽšit, jùs viėrnaĩ pridabóſiu,
Bet ir iš širdiẽs, kad grámdyt reĩks, pamokį́ſiu."
Taip ištãręs jis kuleĩs pro durìs iššóko,
Ir ant kùmelio kétvergio tůjaũs uſſimẽtęs
Skùbinos ir kitiẽms kaimýnams ùrdelį ródyt.
O kaip jau diėnà paſakýta bùvo prašvìtuſ',
Štaĩ, baudžiáuninkai viſì pulkaĩs ſuſiriñko.
Viėns ſavo kãblį, o kitſaĩ naujiñtelį šãkę
Nèšdams ir beſiſkùbindams tikt bė̃ga, tikt bė̃ga.
Albas šúdleteres naujàs tyčiõms paſidãręs
O Merčiùks rateliùs taipjaũ naujùs uſſimóvęs,
Su kitaĩs baudžiáuninkais į baũdžiavą tar̃ške;
O bernaĩ viſì, naujàs vyžàs nuſipýnę,
Ir autùs naujùs iš dróbės ſav paſidãrę,
Vìs tekinì kits kìtą neigi pranókdami šóko.
Tai ištiẽs dyvaĩ, nės taĩp nedarýdavo bū̃rai.
Sãko juk viſur̃, kad bū̃rs į baũdžiavą ſleñka,
Ir kad kar̃tais ſu piktù jį reĩkia pajùdįt,
Kad, kaip pů̃las jám, jis žeñgt ir dìrbt uſſigeĩſtu.
Ale ką mãčyja? Če mums nereĩk nuſidŷvyt.
Amtsrots vałſčiaus tõ, kurſaĩ tą baũdžiavą vałde,
Toks širdìngs buvo põns, kad kõžnas, jo paminė̃dams,
Dár vis ver̃kia; nės jiſaĩ jau nùmire pérnai.
Ak, ištiẽs ir ver̃ts, kad jõ kasdiẽn paminė̃tu,

Ir kad jo vaikũ̜ vaikaĩ paminė̃dami veȓktu.
Taĩ buvo põns! Ak tókį võs vėl ràſime ſviẽte!
Mìſlyk tìkt, gaidaũ, kaip jis mylė̃davo žmónes,
Ir dėl kõ jį vė̃l viſì mylė̃davo bũrai.
Daũg yr põnpalaikiũ̜, kuriẽ pamatýdami bũrą
Spjáudo nei ant šuñs, ir jį̃ per drìmelį laĩko,
Lýgei, kad žmogùtis tõks ne veȓts pažiurė̃ti.
Ale nabãšninks ámtsrots taĩp nedarýdavo bũrui,
Bėt viſuȓ aštreĩ kaip tė̃vs užſtódavo biẽdžių.
Keĩkeſčių niėkadõs iš jõ burnõs neſuláukėm,
Ir kad kũ̊čės jis burùs išgiȓsdavo keĩkiant,
Taĩ tů tė̃viškai jis jũs mokė̃davo kõliot.
Jis ne ſakýdavo „Tù,“ bet vìs paſakýdavo „Júſų,“
Ir iškõliodams jis vìs ištaȓdavo „Júſų“;
Nė̃s tikt vókiškai jiſaĩ mokė̃davo kõliot.
O kad kaȓtais šį̃ ar tą̃ reikė̃davo gárbįt,
Taĩ jis tám liėtùviškai padarýdavo gaȓbę.

* *
*

Jaũgi ganà šiamſỹk ſtaldè pas mẽžinį šũtyt;
Dár ir piẽvoms reĩks ir diȓvoms ką̃ paſakýti.
Vaĩkai, ſkùbįkitės, añt, vãkars jau priſiártin,
O rytõj reikė̃s pamažì dalgiùs paſipróvyt.
Ar negiȓdit, kaĩp šiėnáut jau pùtpela šaũkia,
Ir kas žiẽmai reĩks, ſukráut į kùpetą liẽpja?
Ak, ir čẽſas bùs; Jonìnių dìdelę šveñtę,
Kaip kiėkviẽns žinaĩ, porýt viėšė̃dami švę̃ſim;
O n'ilgaĩ po tõ laukũ̜ triuſùs nuſitvérſim.
„Ak,“ tare Krìzas, „rõds dar daũg mums reĩks paſipùrtįt,
Ik viſuȓ ſavo bũriškus atlìkſime dárbus.
Ale, žėlė̃k Diėvè, kaip gál vargìngs gaſpadõrius
Iš bėdõs iſſirìſt, kad jam šeimýna neklaũſo.
Aš, girdė̃k broliaũ, šią kiáušę žìlą ſuláukęs,
Irgi nemàž ant ſviẽto šeĩp ir teĩp priſibañdęs,
Daũg dyvũ̜ ir daũg naujiẽnų táv paſakýſiu.
Tė̃vs mano Krìzas nùmirdams manę mãžą paliko;
O našlẽ momà maitį̃tis ùbagais ẽjo.
Tõdėl iš bėdõs man vaȓgſtančiam nabagẽliui
Šlũžyt ir kiaulės varinė̃t pas Blė̃berį tẽko.

Taĩp aš, vãlandą viėrnaĩ jo kaĩmenę gãnęs,
Ir dėl ſmárvių bei biaurỹbių daũg priſivar̃gęs,
Jaũ potám akė̃t ir žãgrę ſèkt panorė̃jau.
Nė̃s aš jaũ kaip glũpas vaĩks daug rãzumo ródžiau,
O kaip pùsbernis neviẽną žìlį pranókau.
Tõdėl pãdarynės viſókias vos pažiurė̃jau,
Štaĩ jau, mìſlyk tìkt, jas taĩp išdrósti mokė̃jau,
Kàd tuls bérnas ſéns dėl tõ dideĩ nuſigañdo,
Ir beſigė̃dėdams ſaugójos man paſiródyt.
Rõds negražù žiliẽms bernáms ir dìdele gė̃da,
Kad jůs kõks bernùks glupóks apgė̃dina dìrbdams,
O štai, dár algõs tokiẽ daug dólerių týko,
Ir vis pãſėlio daugiaũs išver̃št neſigė̃di.
Ak, kur diñgo Prúſůſe barzdóta gadýnė,
Kaĩp šlužáuninks dár už meñką pìnįgą klaũſė.
Aš, dar vaĩkpalaikiù glupù pas Blė̃berį búdams,
Daũgſyk dỹvyjaus, kad kóks turtìngs gaſpadõrius
Su bernaĩs kasmèts ſuderė̃dams dólerį ſiúlė;
O bernaĩ dar gýrės, kàd kokſaĩ geradė̃jas
Kar̃tais iš tikrõs širdiẽs šeštõką pridė̃jo.
O kad kélnes jiėms ir dvì vyžì pažadė̃jo,
Štaĩ, jiė dár už gar̃bę tą̃ dideĩ dėkavójo.
Bet kaip ſviẽts potám didžiũtis jau praſimãne,
Ir Liėtùvninkai ſu Vókiėčeis ſuſimaĩše,
Štaĩ, ir viėžlybùms tůjaũs į niẽką pavir̃to
Taĩp, kad klãpai vỹžų*) viẽžlybai padarýtų
O mergáitės krõſytų margìnių nekeñčia.
Klãpai kaip ponáčei ſu puikeĩs ſopagáčeis,
O nenáudėlės mergáitės ſu kedeláčeis
Lýg kaip jùmprovos paſiródyt jau neſigė̃di.
Taĩp Liėtùvninkai ſavo viėžlybùmą pražáide.
Bèt ir múſ' valgiùs liėtùviškai padarýtus
Túls išdỹkėlis nenáuds išpeĩkt neſibìjo.
Tė̃vai múſ' kytrì, kiſiẽlių vìrdami ſkãnų,
Ir ſu piẽnu jį šeimýnai dů̃dami válgyt,
Dìdelį ſavo namáms viſiẽms padarýdavo džiaũgſmą;

*) sonst vyžų̃.

O kad šiùpinį kar̃tais jiẽms išvìrdavo tir̃štą,
Ir lašinių̃ kokį̃ šmotẽlį dű̃davo priẽdams,
Ak, kaip gìrdavo ſótinti bernaĩ gaſpadõrių!
Ogi dabar̃ kasdiẽn kiėkviẽns, mėſõs iſſižiódams
Ir daugſỹk kaip šű̃ išplẽšdams var̃gina bũrą.

Tìkt girdẽk, broliaũ, kaip mán biėdnám paſidãre!
Aš kone peñkias dẽšimts mẽtų šį̃ ſavo nãmą
Viẽžlybai valdýdams ir niėkadõs nepateĩkdams
Põnams taĩp kaip bũrams vìs įtìkti mokẽjau;
Tìkt šeimýnai ant garbẽs padarýt negalẽjau.
Man šykštùms klaſtà, kad šùtinu dìdelį pű̃dą,
O kad reĩk padalýt, šmotùs vis kýšteriu riẽbius.
Tõdėl vos dyvaĩ, kad kar̃tais mẽzlavą miẽlą
Užmokẽt n'įmanaũ ir ámtmons ìšbara vìſą,
Ar neſviẽtiškai ſupýkęs mùša per aũſį.
O štaĩ, man daugſỹk dėl čį́žės taĩp paſidãre.
Bet ak, kaĩpgi galiù mokẽt, kas reĩk, ſavo põnams,
Kad nelabà šeimýna jau manę vìſą ſuẽde?"

Krìzui taĩp beſiſkuñdžiant, štaĩ, pulkaĩ ſuſibẽgo,
Ir viſur̃ rėkſmaĩ: „šók, kir̃ſk, grẽbk, kráuk" paſidãre.
Tű̃ laukaĩ kaip ſkruzdėlýns kribždẽti pagãvo,
Ir gaſpadõrei ſu bernaĩs šiėnáudami ſpárdės.
Ródės man, kad vìſas ſviẽts, kovót ſuſibẽgęs,
Kárdus ir šoblès į márgas nùneše piẽvas.
Štaĩ, tűjaũs viſur̃ iſſišiẽpuſi Giltinė ſmáuge,
Ir viſóms laukẽlėms raũdą dìdę padãre;
Nės dar daũg žiėdų̃ tikt võs žydẽti pradẽjo,
Ir daugùms jų võs ſavo blõgą pum̃purą róde.
Daũgel dar viſur̃ nei bũrų kũdikei žáide,
O kitì jau ſu žilõms barzdõms ſvyrinẽjo.
Giltinė ſu dalgiù nei ſẽną grémždama bar̃zdą
Bũrams tű̃ viſiẽms viſur̃ ištùštino piẽvas.

*　　*
*

Taip bedumójant mán, štai, vẽl niukìms paſidãre.
Žìnot jùk, kaip múſų Liėtùvninkai priſirẽkia,
Kad jiė po Jokubìnių, jau rugiùs nukapóję,
„Plónį nẽšam," bũriškai šokinẽdami ſűkia.

Taĩp ir vaĩkpalaikei Plaučũno ſavo tėtáčiui
Garbę ſu šaudų̃ kuliù padarýdami rẽke. 512
O štai, dár raspùſtą jiė padarýt praſimãne. 515
Meȓčius ſu Laurù mergàs į vándenį viłko,
O Pakuliẽne ſu Lauriẽne tů, paſitiẽšyt,
Výrus ir vaikùs ſu pìlna mìlštuve plóve. 518
Laũras jau perdaũg mirkýts tů pìną pagãvo, 521
O Lauriẽne ſu Pakuliẽne lópetas ẽmės.
Taip beſikẽſant jau tůjaũs Plaučũns paſiróde,
Ir grečnùs lašinių̃ šmotùs kožnám padalýdams
Pãpykius durnùs ir vaĩdą vìſą nutìlde. 525

* *
*

— — Štaĩ, pakamóre ſurìko: 543
„Vaĩkai, kám vis vẽpsot taĩp? Ant, dárgana ródos,
Ir ſtulpaĩ ſaulẽlės ant debeſių̃ praſiplãtin. 545
Bẽgkim, ſkùbįkimės greitì ſuvalýt vaſaróją. 547
Ant, jau bałtůja laukaĩ, ir vãſara*) baĩgias,
O vaſarójas mùs dalgiùs vėl rãgina próvyt.
Pùpos pérnokuſios, o žìrnei jau ſuſiraũkia,
Ir iš ánkščių jų byrẽt jau pràdeda vaĩſius.“

* *
*

Diẽvs visgálįſis, kurs ſviẽtą vìſą ſutvẽre, 660
Ir mums žmõgiškus umùs bei rãzumą dãve,
Tas širdìngas tẽvs ir múſų miẽls geradẽjas,
Rúpindams už mùs, mus vẽl doſneĩ pamylẽjo
Ir mums dũnos daũg, o bañdai pãšaro dãve.
Žìnot juk viſì, koks blõgas bùvo zopõſtas, 665
Kaip ſaulẽle vẽl pas mùs atgrį̃šti pradẽjo
Ir mes bũriškai laukùs įdìrbt ſuſibẽgom.
Dẽšros ir lašineĩ ſu kum̃peis irgi ſu ſúreis
Baĩgės jau, o mẽs praſtùs išvìrdami kį́ſnius
Uždaro daĩrėmės viſuȓ mėſõs paſigẽdę; 670
Bet kiſiẽlius ans gardùs ſu šiùpiniu miẽlu
Bùvo jau viſaĩ ant ſtãlų múſ’ paſibaìgę.
O štai, kaip jau vẽl po šałčiu šìlumą jaũtėm,
Ir gaivìnančę mums Diẽvs vėl vãſarą dãve,

*) sonst vaſarà.

Tũ ir riẽbus vałgei vėl pamažì praſidẽjo,
O mes tũ gardžeĩ ką vìrt ir kèpt praſimãnėm,
Ik potám pašaleĩ viſì pilnóki paſtójo,
Ir mes vẽl šmotùs grečnùs išvìrdami válgėm.
Ale žmogaũ, žmogaũ, ſaugókis tõ neminẽti,
Kurs tav ant laukų̃ bėginẽjant ir triuſinẽjant
Su ſavo daũgiškais ſargaĩs kribždẽti padẽjo.
Véi, ką žẽme tav viėrnaĩ augį́dama dãve,
Ir ką ſõdai bei daržaĩ žydẽdami róde,
Vìslab jau, kaip pàts žinaĩ, kampè pakavójei,
Ir iščẽrauſi, kad Diẽvs laikýs, žiėmavódams.
Argi dabar̃ tav ne reikẽs aukštỹn pažiurẽti
Ir kasdiẽn daugſỹk tą šlóvįt irgi pagárbįt,
Kurs taip daũgel vẽl iš naũjo táv dovanójo?

Rùdenio gėrỹbės.

Ant, ſaulẽle vẽl nů múſ' atſtódama rìtas,
Irgi palìkuſi mùs greità vakarõp nuſileĩdžia.
Véi, kasdiẽn daugiaũs ji mùms ſavo ſpìndulį ſlẽpia,
O šešẽlei vìs ilgỹn kasdiẽn iſſitiẽſia.
Vẽjai ſu ſparnaĩs pamažì jau pràdeda múdraut,
Ir šilumõs atſtànkas*) išbaidýdami šlam̃ščia.
Tõdėl ir orų̃ drungnùms atvẽſti pagãvo,
Irgi ſenỹſtę jau graudéna kaĩlinius im̃tis.
Bóbą ſu diėdù blogù pas kãkalį ſiuñčia,
O kitùs atšìlt į ſtùbą rãgina lį̇ſti,
Ir valgiùs drungnùs bei šiłtą vìralą válgyt.
Žẽme ſu viſaĩs pašaleĩs įmùruſi ver̃kia,
Kad muſų rãtai jos išpláutą nùgarą drãſko.
Kur pirm dù kuinù lengvaĩ mums pàveže nãštą,
Jaugi dabar̃ ketureĩs arkleĩs pavažiũti ne pìgu.
Rãtas ant ašiẽs braškẽdams ſùkaſi ſuñkei,
Irgi žemės biauriàs išplẽšdams tẽškina šmõtais.
Véi, laukų̃ ſklypaĩ viſur̃ ſkendẽdami máudos,
O lytùs žmonẽms teškẽdams nùgarą ſkałbia.

---

*) ãtſtanka, -os Akk. Pl. ãtſtankas.

Vỹžos ſu blogaĩs ſopãgais vándenį ſur̃bia,
Ir biauriùs purvùs kaip tãšlą mįdami mìnko.

Ak, kur diñgot giẽdros jũsgi pavãſario diẽnos,
Kaip mes, pìrmąſỹk ſtubõs atvérdami lángus,
Šìldantį šiltõs ſaulẽlės ſpìndulį jaũtėm?
Lyg kaip ſãpnas kõks, kurį̃ miėgódami mãtom,
Ogi pabùdę jo potám trumpaĩ paminẽjam,
Lýgei taĩp prašóko mùms ſu vãſara*) džiaũgſmas.
Ogi dabar̃ purvýnai, kad jů̃s krùtina vỹžos,
Nei kiſiẽlius ant ugniẽs pleškẽdami tẽška.
Vìslab, kas pas mùs lakſtýdams vãſarą šveñte,
Ar plezdéndams ant laukų̃ linkſmaĩ šokinẽjo,
Vìslab, kas lingű̃dams ik debeſių̃ paſikẽle,
Ir paſidžiaũgęs taĩp, grudeliùs ſu vãbalu válge,
Vìslab jau praſtójo mùs ir nùlėke ſlẽptis.
Taip laukaĩ paſilìko mùms viſur̃ gėdulìngi,
Irgi grožỹbės jų nei kãpas ſens paſiródo.

Krúmus ir girès linkſmàs jau Giltinė ſùka,
Ir grožỹbes jų gaišìn draſkýdama vẽtra.
Šãkos, ant kurių̃ po lãpais ùžgime veiſlė,
Ir lizdẽlyj nei lopšỹj čypſẽdama ver̃ke,
Ar apžẽluſi jau potám lakſtýdama jũkės,
Ir ſavo pẽną be momõs ſkraidýdama gáude,
Tõs viėtẽlės jau viſur̃ taipõ nuſirẽde,
Kad jos nei žagaraĩ ſauſì ſubű̃dami bárška.
Tẽn, kur mẽškins ant kelmų̃ bitès kopinẽjo,
O meškà vaikùs glupùs murmẽdama žìnde,
Tẽn, kur briẽdžei drãſkančių vilkų̃ nuſigañdo,
O vilkaĩ ſavo veĩſlę kaũkt ir plẽšt pamokìno,
Tẽn, kur vãnags ſu vaikaĩs daug ſùleſe vìštų,
Ir varnaĩ pulkaĩs žąſýčius pàvoge múſų,
Tẽn, žiurẽkit, tẽn džiaugſmaĩ taipõ paſidẽjo,
Kad tikt várnos dar biaurỹbę rùdenio gárbin,
O paukštẽlei ſu dainõms ankštaĩ paſiſlẽpė,
Irgi be rũpeſčių šaltaĩ ſapnű̃dami miẽgti.

---

*) sonst vaſarà.

Ak, daržų̃ grožỹbės jū̃s ſu ſavo žolẽlėms,
Jū̃s kviėtkẽlės jáunos, jū̃sgi pavãſario šlõvė,*)
Ak, kur diñgo júſ' puikùms ſu ſãvo kvapẽleis!
Véi, ką ſõdai mùms margaĩ žydẽdami róde,
O ką vãſara mùms potám augį́dama ſiúle,
Tas viſàs gėrỹbes jau kampè pakavójam,
Irgi ſu pū̃dais**) ar ſkaurãdoms vìrdami válgom.
O jus žą̃ſys, jū̃s niėkùs pliuškẽdamos ántys,
Eĩkit, máudykitės, pakõl dar ãtviros ùpės.
Jus gaidžeĩ ſu vìštoms, ir kas mẽžinį krãpštot,
Bẽgkit, ſkùbįkitės ben kar̃tą dar paſilìnkſmint.
Ale ne dìngokit, kad mes dėl álaſo miẽlo
Ar dėl júſ' dainų̃ šventų̃ jus šẽriame tvártůs,
Né, mes dėl miėſõs tiktaĩ juſų gìriame bałſą.
Tikt dyvaĩ žiurẽt, kaip móters dìlina ſtùngius,
Ir baiſù klauſýt, kad bóbos tárškina pū̃dus.
Grýta ſu Pimè kampū̃to tìtnago jiẽško,
O Selmýke ſav iš aũtų pùrvelį ſvìlin.
Bet Katrýne ſu Bergè ſkaurãdą šurū̃ja,
Ir, kad daũg ugniẽs ben véik po kãtilu dègtu,
Su pilvótais zū̃bais vìs į kãminą pùčia.
Jéke ſu Magužè džovį́tą pãgalį ſkáldo,
O Enskỹs ſauſõs malkẽlės àtneša glẽbį.
Ale Dočỹs nenáudėlis pas kãkalį šiłtą
Snáusdams ir zubùs laižýdams ẽdeſio týko,
Nės Aſtẽ piėtùms nupenẽtą šùtina gaĩdį,
Ir kelìs kviėčių̃ plyckùs į kãkalį šáuja.
Dõčiui taĩp beſilaĩžant ir dideĩ beſidžiaũgiant
Štaĩ, kviėſlỹs puikeĩ rėdýts ir raĩts paſiróde,
Ir viſùs ſvodbõn ateĩt pas Krìzą paprãše.
Svõtų kõžnas viẽns, tůjaũs kepùrę nuvóždams
Ir už gãrbę tą dideĩ, kaip reĩk, dėkavódams,
Krìzą pagárbįt ir ſvodbõn ateĩt pažadẽjo.
O vei, võs ašmà diėnà potám paſiróde,
Štaĩ, viſì kaimýnai ſvõdbiškai paſirẽde.

---

*) sonst šlovẽ.
**) sonst pů̃daĩs.

Stéps ſu Meřčum kùrpes ſav naujàs nuſipiřkę
O Jons ſu Laurù dailės vyžàs nuſipýnę
Rẽdės iř ſvodbõn nukeliáut kuinùs pažebójo.
Ypačei iš viſų̃ Enskỹs ſavo šìmelį praũſe,
Ir balnódams jį priė šónų prìſege kìlpas.
Taĩp išrẽdęs jau žirgẽlio nùgarą vìſą
Tů̃ ſavo kùlšes ſu naujù diržù ſurakìno,
Ir ant blaũzdų*) ſvõdbiškus ſopagùs uſſimóve.
Móterų pùſe kapõs ſuneliùs palydė̃t paſiſiúle,
Nė̃s ir jàs kviėſlỹs į čẽſnį bùvo pakviẽtęs.
Tõdėl jos taipjaũ, kaip reĩk viėšnė̃ms, iſſirẽde.
Ale ne vókiškai, kaip kẽlios jau praſimãne,
Né, liėtùviškai kožnà tarp jų̃ ſuſiglam̃že.
Juk žinaĩ, kaip múſ' Liėtùvninkės dabinė̃jas,
Kad viėšė̃t ar į čeſnìs nukeliáut uſſigeĩdžia.
Kỹkas ſu nometù bei plõšte móterų rẽdai,
Bet vainìkas ſu kaſõms mergų̃ dabinė̃jims.
Bóbos, šùkštu jùms, margų̃ vainìkų norė̃ti,
O jus mẽrgos vėl, minaũ n'uſſigeĩſkite kỹkų.
    Taĩp, kaip giřdit, dìdis pułks viſaĩp iſſirẽdęs
Irgi nešvánkei klýkaudams pas Krìzą nukãko.
Krìzas tů̃ paſiklõniodams paſvéikino kõžną,
Ir į ſãvo namẽlį viẽžlybai ſuvadìnęs
Tů̃ pavitót viſùs, brangvỹno àtneše plẽčką
Ir ſvotùs linkſmùs meilìngai rãgino ſuřbti.
Ale momà marčiõs viſókių ſùneše plỹckų
Ir ſavo ſùkviėſtus ſveteliùs taipõ pamylė́jo,
Kad kelì jau bū̃riškas šutkàs praſimãne.
    Taĩp pirmõnes ſvõdbiškas linkſmaĩ beragáujant
Štaĩ, tů̃ ſvõdbiškas bliovìms viſuř paſikė̃le,
Taĩp, kad iř arkleĩ blogì šokinė̃dami žvénge.
O vei, vẽl tůjaũs tas pàts kviėſlỹs paſiróde
Irgi beklýkaudams kumẽlės nùgarą daũže.
Tu nenáudėli, kam ſpárdai kùmelio šónus?
Ar ne ganà, kad jį vos gývą baũdžiava lùpo?
O tu ſu pentìnais jam dar dáugſini vařgą?

*) sonst blauzdų̃.

Jók pamažì, žioplỹ, nemùšk be reĩkalo kuĩną,
128 Juk girdì, rytõj reikẽs į gìrę važiũ̃ti!
130 Taĩp jam, kaip girdẽjot, bũriškai beſiſpárdant,
Štaĩ, tů̃ pro vartùs rėdýtą parveže pórą,
Ant kuriõs švents výſkupas pas diẽvſtalį šveñtą
Viñčavodams, kaip reĩk, žegnõnę bùvo padẽjęs.
Geñtys ir kaimýnai, jau viſì ſuſibẽgę
135 Ir jaunìkį ſu marčè paſvéikinę daĩlei
Tů̃ gardžeĩ pavitót į Krìzo ſùvede nãmą.
Krìzas irgi močiùte jo, ſurùkuſi bóba,
Gẽrėjos dideĩ dukteřs ſuláukuſiu ſvõdbą.
Nės Ilzbùte jų dukčiùte bùvo paſkiáuſi,
140 Ir priėgtám už šùlco į Taukiùs nutekẽjo.
Tõdėl tẽvai jos, ſukviẽtę gìminę vìſą
142 Týtveik daũg dėl tõ kaštãvos irgi ſteliãvos.
146 Tas miėſàs viſókias, šeĩp ir taĩp ſukapótas
Krìzo kùkorius taip ſmařkei plẽškino ſvõdbai,
Kad ant ũlyčių viſuř užìms paſikẽle.
150 Taip išvìrtus jau valgiùs iš kãtilo ſémdams
O pečénkas ſu kableĩs iš kãkalio tráukdams
Pẽtras kùkorius, kaip giřdit, bùvo ſutaĩſęs,
Irgi ſvečiẽms išálkuſiėms vis rãgino ſiúlyt.
Tùše, ſtáltiėſes tůjaũs atnẽšuſi plónas
155 Svõdbiškai kaip reĩk išrẽde dìdelį ſtãlą,
O potám kviėsleĩ greitì daug ſùneše vałgių,
Jáutiėnos riėbiõs, kiauliẽnos iřgi žąſiẽnos,
Plaũčių bei kepenũ bei daũgel šùtįtų blẽkų.
Svõtams taip potám Tėvemúſ’ šventaĩ paſiſkaĩčius
160 Ir krikščióniškai pas ſtãlą jau ſuſiſẽdus
Krìzas ſavo ſvečiùs meilìngai rãgino válgyt
Ir, kaip dũšei reĩk, paſiſótįt ir paſilìnkſmįt.
Štaĩ, tůjaũs Enskỹs, ištráukęs dìdelį peĩlį,
Vìrtas ir keptàs mėſàs padalýt paſiſiúle.
176 Taĩpgi beválgant jau ir bũriškai beſidžiaũgiant
Krìzas šúkterėjo; štai tů̃ tarnaĩ paſiróde,
Ir alaũs macnaũs ſu drõgais àtneše bãčką
O kviėſleĩ ſu krãgais ſvõdbiškaĩs ſuſibẽgę
180 Pỹvo ſùdrumſto malkùs tikt kóšia, tikt kóšia.

Laũras ſu pirštù dambrẽlį ſkámbino pũsdams,
O Jokũbs, ſtrunàs įteñpdams čìrškino ſmuĩką.
    Bet ir móters ſvõdbiškai paſidžiaũgt n’uſſimir̃šo,
Ale labaĩ kytreĩ; nės greĩtos móterų klãſtos
Kar̃tais ir kytriáuſį klãpą móka prigáuti.
Bárbe ſu Pimè, Lauriẽne bei Pakuliẽne
Válgydamos brangvỹno neĩ pažiurẽt nenorẽjo,
Irgi padỹvyjo dideĩ, kad miẽla Kriziẽne
Ir mergóms tokiõ nešvánkaus gẽrimo ſiúle.
O štai, mìſlyk tìkt, broliaũ, kas čè paſidãre!
Tos klaſtõrkos tũ potám kampè ſuſiliñdo,
Ir pakavótą ſav brangvỹno dìdelę plẽčką
Su keleĩs malkaĩs ſlaptõms ištùštino vìſą,
O paſkuĩ niėkùs viſókius plúſti pradẽjo,
Ir kitóms viėrnóms kaimỹnkoms gẽdą padãre.
Bárbe ſu Pimè dainãvo pãšukų daĩną,
O Lauriẽne ſu Pakuliẽne gárbino gaĩdį.
Bet gaſpadìnės viẽžlybos ſkyriù ſuſiẽdo
Ir kaš nãmui reĩk, kaimýniškai pavapẽjo.
Dãke ſavo žąſis ir Jéke dìdeles ántis
Gárbįdamos dyvũ viſókių daũg ſumeliãvo.
    Taĩp beſipãſakojant, štai, špiẽlmonai ſuſibẽgo
Ir ſavo bũriškus ant šõkio ſkámbino žáiſlus.
Plỹckius cimbolùs, o Kùbas čìrškino ſmuĩką,
Bet Žnairiùks zubùs išteñpęs bìrbino vañzdį.
Štaĩ, tũjaũs Enſkỹs mergàs kruvõn ſuvadìnęs
Su puikeĩs kaimýnų klãpais rãgino šókti.
Klìšis ſu bjaureĩs ſopãgais Pìmę nutvẽre
O Kairiùks apſ’ãvęs kùrpes, Tùšę pagriẽbe,
Ir liėtùviškai ant ãſlos*) šókdami ſpárdės.
Bet kitì ſu vyžomìs tyčõms iſſirẽdę
Ar baſì rubùs nuſivil̃kę štùką padãre.

* * *

    Nùgi dabar̃ naštàs vargũ viſàs nuſikrãtę
Jau paſilìnkſmįkim benſỹk čeſnỹj ſuſikviẽtę!
Tám juk Diẽvs doſnùs gėrỹbes mùms dovanója,

---

*) sonst aſlà, Gen. aſlõs.

Kad nuſimũčyję bei, kaip mums reĩk, triuſinẽję
Vėl atſigáutumbim, gardžeĩ kramtýdami ką̃ſnius.
Dárbo reĩk, nės taĩp kožnám Diėvs pàliėpe válgyt,
Vałgio reĩk, kad dìrbančius ſylà nepamèſtu.
Taĩgi nečẽdykim mùšt, pjáut ir ſkeřſt ſavo vałgį.
Vaĩke, numùšk draſà jautùką ſav nupenẽjęs ;
Pjáuk avių̃ keliàs, nečẽdyk ãviną luĩną;
Kìšk žą̃ſìs, pylės, vištàs į dìdelį pũdą;
Skeřſk daglùs paršùs, paſiſkeřſk nutùkuſę kiaũlę;
Válgyk ſveĩks dešràs iš krũpo ſav paſidãręs.
Imk raumeñs ſtukiùs, ſukapóję kiñšk ſmagenìnę,
O kad dár ne ganà, nuſitvẽręs dìdelę žárną
Kiñšk draſà plaučiùs, n'atbók, kad plýšdama drìkſters,
Ir kepenų̃ n'užmiřšk, kad ſtórą prìdrebi dẽšrą;
Nės tokiẽ daiktaĩ tav gál dideĩ ſuſigãdyt.
Jùk žinaĩ, koks kũds daugſýk pavãſario čẽſas.
Ar ne geraĩ, kad dár per mẽšlus ſpìrgini ſpìrgus,
Ir kad per rugiùs į miẽlą baũdžiavą bẽgdams
Argi namẽj ką veĩkdams ſav iſſišùtini kuñpį?
Rõds, tare Laũras, ſu miėrà vis reĩk paſipùrtįt.
Prõto reĩk, kad ką rudeñs čėſė mėſinẽji,
O kad čẽrauji, vėl reĩk ſu rãzumu čẽraut.
Taĩgi ne vìs kasdiẽn, nei ſvõdbą dìdelę kéldams
Ir nei kókias krikštynàs padarýdamas čẽrauk!
Ne kasdiẽn vis ſu ſmalſtùmais vẽdarą lìnkſmįk,
Irgi ne vìs durnaĩ ir taĩp ſav ùždarą pũſtyk,
Kad paſkiaũs valgiùs tav reĩks išpliuřpt nedarýtus.
Paſtarnõks ſu mõrkais, rópės irgi repùkai,
Bařščei ſu burõkais bei raugìnta lapiẽne
Žìrnei, kad ſu pùpoms jũs iššùtini pũde,
Ir šiupinỹs gardùs, taipjaũ ir mañdagi grùče
Su kiſiẽlium, kad jũs ſáv išplẽškini vìrdams,
Ar potám viſaĩp virtì kartùpelių vałgei
Ir kelmùčei, kad jũs ſáv ſu ùždaru vérdi,
Vìslab bus gardù ir tav dideĩ ſuſigãdys,
Kad kasdiẽn, kaip reĩk, bandýſi mañdagei čẽraut,
Irgi bečẽraudams kitų̃ diėnų̃ paminẽſi.

*　　*
*

Ant, jau Mértyno nulydějom dìdelę šveñtę,
O adpeñtai ſu kalẽdoms jau priſiártin.
Véi, kaip iš vakarų̃ tamſių̃ ruſtáudami vějai
Vė́l jau į žiėmiùs bei rýtus pràdeda tráuktis,
Ir žiėmõs šalčiùs pas mùs į Liẽtuvą vãro.
Ak jau ſkùbįkimės ben véik ſtubàs paſišìldyt,
Ir gaſpadõriškai ſtonès galvìjų papróvyt,
Kad minaũ niėks, nei paršùks turẽts, neſušáltu.
Jùk kiėkviẽns galvìjas, kad jau rañdaſi grũdas,
Múſų rūpeſčiėms viėrniẽms paſiliėcavódams
Ir į ſáujas múſų žiurẽdams pãšaro láukia.
Dũkim, bet vis ſu protù padalýdami dũkim,
Nės ateĩſenčios žiėmõs ilgùmo nežìnom,
Ir kiėk priėš šventàs velýkas lìks, nenumãnom.
Ar ne geraĩ, kad jau vargìngai pérziėmavóję
Grẽčną zopõſtėlį*) mums dár paſilìkuſį mãtom?

Žiėmõs rūpeſčei.

Ant, žiėmõs narſaĩ jau vẽl ruſtáudami grį̃šta,
Ir šiaurỹs paſišiáušęs vẽl mus àtlekia gañdįt.
Véi, kaip ant ežerų̃ viſur̃ langaĩ paſidãro,
Lýgei, kaip antaĩ ſtiklõrius įdeda ſtìklą.
Taĩpgi namaĩ žuvių̃, kur var̃lės vãſarą šveñtė,
Dėl barnių̃ žiėmõs nei ſu šarvaĩs uſſideñgia,
Ir tamſõj miėgót kiėkviẽną gývůlį ſiuñčia.
Ant, laukùs žiėmỹs jau taĩp išgañdino bárdams,
Kad ir bãlos ir klampỹnės pràdeda raũktis
Ir purvỹnai jų teškẽt ir šliur̃pt paſiliáuja.
Kẽlias, kad jį mẽgina treñkt šokinẽdami rãtai,
Nei koks bũbnas ĩtemptas dėl pãšalo trìnka,
Taĩp, kad gar̃ſas jo tolì galvõj atſiliẽpja.
Taĩpgi dabar̃ jau vẽl ſviėts ſvéikįt pràdeda žiẽmą.
Ak, jau ben ir reĩk; kalẽdų dìdele šveñte
Artinas ir atpeñtai nor porýt paſibaĩgti.
Rùdenis, ans dramblỹs, perdaũg nemañdagei drẽbdams
Ir beſivõliodams purvůſ mus várgino ſkaũdžei.

*) für zopoſtẽlį.

Kõžnas į klumpės ir į vyžàs įſinérdams
20 Kõliojo jo dárbus ir jo mãdarą ſkýſtą.
Bet ir põnai, ſu šulnaĩs ſkraidýdami žìrgais
Ir ſu põniškais kasdiẽn vièšẽdami rẽdais
Bè teškant purváms nešvarñkų rùdenį peĩke.
Tõdėl į žiėmiùs viſì žiurẽdami žmónės
25 Ir ſauſõs žiėmõs dideĩgi beláukdami ſkuñdės.

Taĩp viſiẽms bedejű́jant, štaĩ pažárs paſidãre,
Ir tů žiẽmiškai viſuȓ plezdéndami vẽjai
Dárganas į piėtùs, kur gañdras miẽgti, nubaĩde.
Iš debeſių̃ žiėmà potám iškìšuſi gálvą
30 Nei pikčiùrna kokià ſu šúdais rùdenio bárės
Ir ſu šałčeis jo šlapiùs nudẽgino dárbus,
Ik ji jau potám, rudeñs iškópuſi šúdus
Ant viſų̃ baiſių̃ klampỹnių kẽlią padãre,
Ir ſu rõgėms vẽl ſkraidýt ir čű́št pamokìno.
35 Taĩpgi dabaȓ, kur mes pirm tõ pavãſarį liñkſmą
Šveñtėm ir žolelės jo márgas ſáv nuſiſkýnėm
O paſkuĩ džiaugſmùs šiltùs ſu vãſara*) baĩgėm,
Tẽn puſnýnai ſu baltaĩs kalnaĩs paſidãre
Ir žiėmà ſav žiẽmiškas kviėtkàs nuſipýne.

72 Taĩp bedumójant mán vilkaĩ gaujõms ſuſibẽgo
Ir, kaĩp prãtę yr, tamſõj tralaláudami ſtaũge.
Ak, jus nepriẽtelei, ar jau mėſõs paſigeñdat?
Ar jau vẽl ſkilvỹj jums pãſtninkai paſidãrė?
Eĩkš, šiaurỹ baiſùs, išklẽſtyk nùgarą blõznų,
77 Baũſk, pribaũſk ſu šałčeis jű̃s, kad glóda jų bútu!
89 Ai, kiėk márgių, kiėk dvylių̃ jiė ſviẽte ſuẽda!
Žãlį ſu laukiù kytrù bei biñguſį kéršį
91 Kaȓtais į laukùs nuſibãſtę, prãdeda gañdįt.
94 Keȓdžiaus ir piėmenių̃, kad jű̃s ulű́dami baĩdo,
Kaȓtais taĩp n'atbój, kad võs į pãgirį tráukias,
Ir nuſinẽšę ką tůjaũs tikt ẽda, tikt ẽda.
101 O jus jẽgėrės mokį́ti, jũs liėſiniñkai,
Kám ne šáudot, ką valdõnai pàliėpe šáudyt?
Aȓgi nežìnot, kad nei viẽns malonìngs karãlius

*) für vaſarà.

Jůs ůžmùšt ir išgaišįt žmonėms nepavýdi?
Ar dykaĩ jis jùms kulkàs bei pãraką dãvė? 105
O dėl kõ vartùs kytrùs pas gìrę paſtãte
Ir linkſmaĩ gyvént, jiėms úbą prìmuše laũko?
Ei kiėkſŷk į šìlą võgt nuvažiũdami bũrai
Su kašelė dovanót ſlaptõms jiėms àtneša kum̃pį
Ir aklaĩ priſiſur̃bt ſu ſtũpoms prìpila gérklę! 110
Bėt tai vìs klaſtà; nės várts, taipõ priſiſiur̃bęs
Jau potám ir prýſiėgos atmįt uſſimir̃šta.
O taip, jám bekãpanojant, klaſtũdami vãgys
Liẽpas ùždrauſtas, pušìs ir drútmedį vãgia,
Ar nuſišóvę ſu griėkaĩs ſav par̃veže briẽdį 115
Irgi namẽj ſlaptà mėſinẽdami jũkiaſi šełmei.
Taĩgi pamèſkim jaũ tokį̃ netìkuſi bũdą 192
O viėrnaĩ viſur̃ ir viẽžlybai paſiełgkim;
Taĩp jau ir ſvetimì mus bũrai gìrt neſigẽdės.
Jùk mums Diẽvs aštreĩ, kaip žìnom, zõkaną*) dũdams
Draũdęs yr klaſtàs viſàs ir vìſą vagŷſtę,
Ir nei šeĩp nei taĩp prigáut mums nè dave vãlę.

* * *

Tůs žodžiùs viſiẽmsgi begir̃dint ìštare Prìčkus 411
Ir į kaĩlinius ìšverſtus tůjaũs įſinẽręs
Amtsroto javeliùs iškùltus į Karaliáučių
Su kitaĩs viėrnaĩs šaltŷšeis nùveže greĩtai.
Bėt ir vãkmiſtrui pons ámtsrots bùvo paliẽpęs, 415
Kad ir jìs ſu Prìčkum ant pinįgũ padabótu.
Nės to ámtsroto šykštùmas bùvo be ſótiės,
Ir kad kar̃tais jis vargdiẽniui dũdavo grãšį,
Taĩ tů trìs naktìs dėl tõ miėgót negalẽjo.
Tõdėl irgi dabar̃ šaltŷšiams į Karaliáučių 437
Dérgiant ſu karãliškais grudaĩs nukeliãvus,
Ver̃kė jis kasdiẽn ir nãktyj**) rìmt ne galẽjo. 439
Taĩpgi bevar̃gſtant jam ir gẽdiškai be dejũjant, 443
Štaĩ, viėns jo tarnũ pargrį̃žęs jám paſiróde,
Ir paſiklõniodams, kaip tar̃nui reĩk paſiklõniot,

*) sonst zokãną.
**) für naktŷj (naktyjè).

Jám kupčélninko Mikólo grõmiatą dãvė.
Amtsrotui laiškùs atplě̃šant ir̃gi beſkaĩtant
Štaĩ ir Prìčkus jau parčũžęs iš Karaliáučaus
Ale duſáudams ir ligúſtas jam paſiróde;
Nės jau žìlas bùvo žmogùs ir ſir̃gdavo tánkei.
Amtsrots, tris žakùs naujũ ſkarbų̃ pamatýdams,
Vě̃l atſigãvo ir ſunkeĩ duſáuti palióve.
Bet kaip jo tarnaĩ, kiėk ỹr, ſurokū́ti pagãvo,
Štaĩ! kokià nečě̃ſtis! šìlingo paſigẽdo.
Amtsrots dě̃l iškãdos tõs taipõ nuſigañdo,
Kàd per vìſą nãktį vėl miėgót ne galě́jo,
O išaũšus jau, taipõ ſumùšdino Prìčkų,
Kad vos trìs diėnàs ſuláukęs nùmire biẽdžius.
Bėt ir vãkmiſtrui taip ſmar̃kei mùše per aũſį,
Kad ir jìs penkiàs diėnàs ant pãtalo ſir̃go.
O burùs viſùs, kuriẽ jo pàrdave grúdus,
Liẽpe tõdel pliẽkt, kad jiė paſivě̃linę bùvo
Ir tiėk rūpeſčių ſunkių̃ jam bùvo padãrę.

* * *

Der ehrbare litauiſche Landmann.

Donalitius, Ausg. v. Nesselmann, S. 190.

Bet ir viẽžlybi krikščiónys dár nepalióve.
Diẽvui buk garbě̃! dar ỹr tokių̃ gaſpadõrių,
Ir dar tě̃vų ỹr, kuriẽ, mylě́dami Diẽvą,
Pãtys ne tiktaĩ, kaip reĩk, vertaĩ paſiełgia,
Bet ir ſavo namùs kaip tě̃vai mañdagei wałdo.
Sélmas bū̃ras rõds, ne põns, ale mañdagus bū̃ras.
Jo triobà taipjaũ praſtà kaip kìto burùko;
Vałgis jo kasdiẽn tikt meñks ir meñk nudarýtas;
Skiñkį jis gardžeĩ ar šáltą vándenį gẽria;
O jo rū̃bas tikt praſtaĩ paſiúti trinỹčei,
Ar žiėmõs čė̃ſè dideĩ nudìluſi ſkránda.
Bet jis ne šykštódams taip menkaĩ paſiełgia,
Bet kad vyriauſỹbei, kas jei reĩk, atteſě́tu,
Ir kas šiùilei bei bažnýčei pū̃laſi, dū̃tu.
Žìnot juk viſì, kokiẽ mus ſuñkina čě̃ſai,
Ir kaip bar̃ščei vos bei plùtos mums paſilìko.
Ar ne geraĩ, kad Sélmas kaip naudìngs gaſpadõrius

Rúpįdams kokę̃ mašnẽlę móka paſlẽpti?
Jùkgi nereĩk viſiẽms zopõſtą vìſą paródyt,
Ar viſiẽms paſakýt, kas čè bei tẽn pakavóta.
Sélmo namùs, kad kar̃tais jů̃s lankýt uſſigeĩſi,
Lýgei kaip bažnýčę kókę ràſi rėdýtus.
Stãlas jo nei šveñts altõrius tav paſiródys,
Ant kuriõ knygẽlės šveñtos gùli padė̃tos,
Kad jis pàts ar jo gražeĩ mokįti vaikẽlei,
Daug priſidìrbę bei viſur̃ viėrnaĩ triuſinė̃ję
Tů̃ ſu giėſmėmìs ſaldžiõms linkſmaĩ paſidžiaũgtu,
Ir vargùs šio ámžio ſav lengvùs padarýtu.[1]

Aus Schillers „Jungfrau von Orleans", übersetzt von V. Kudirka.

(Werke, Bd. VI.)

O r l e a n o m e r g ẽ l e.

Įžanga. Scėnà IV.

J o à n n a viėnà.

Sudiẽ ganỹklos, kalnaĩ numylė̃ti
Ir klóniai rãmus! Jau jus niėkadõs
Joànnai júſų nelémta regė̃ti,
Jau mano kója ant júſ' netſiſtós.
Piẽvos ir mẽdžiai, manę̃s išauklė̃ti,
Sudiẽ! žaliũkit liñkſmai viſadõs!
Atbalſio klónių garſaĩ nepgailė̃ti
Mano dainẽlių daugiaũ netkartós.
Sudiẽ jums, ùrvos ir vẽſus šaltìniai!
Sudiẽ! tai mano žõdžiai paſkutìniai.
Ant vìs ſudiẽ ramiaĩ manę̃s dumóto,*)
Nekałto žáiſlo kiėkviėnà viėtà!
Sudiẽ eriùkai! ant ganỹklų plóto
Jus tik minià jau, piėmeñs paliktà.
Ant baĩſaus laũko, kraujù apraſóto

---

*) Statt dieses von mir als Notbehelf vorgeschlagenen Verses steht in der Ausgabe: Sudie tišgirſta džiaugſmo p a š a r v o t o, was anscheinend keinen Sinn gibt.

Reĩk man išgìnti kaĩmenę kìtą.
Klauſaũ ne žẽmės tuštỹbių troškìmo,
Tik dangaũs balſo, dvãſios pašaukìmo.

Tàs, kurs Maižiẽšiui pàts ſavo ėſỹbę
Apréiške krúmo dẽgančio ugnim̃,
Izãjo ſúnui ſùteike narſỹbę,
Nórint tik bùvo meñku piėmenim̃;
Kurs į nekaltą piėmeniũ romỹbę
Viſadõs véizdi malonià akim̃,
Per mẽdį tãre: „Tùri priderỹſtę
Liùdyt ant žẽmės tù mano diėvỹſtę!

Krutìnę ſìlpną geležim̃ prideñgki
Ir eĩk, kur tavo ùžveſtì takaĩ,
Tik žẽmės výro méilės praſileñki,
Neláuk vainìko, pìnto nũtakai,
Priė moterỹſtės niẽkad neſireñgki,
Ne išpažiñki, kas tai yr vaikaĩ.
Nės garbẽ kãro yrà tau paſkìrta,
Móterų tárpe tù búſi pagìrta.“

Kad kóvai eĩnant nuſimįs ſtipriáuſi,
Graudės tėvỹnei žuvìmo dalìs —
Mano vėlùką ugnìnį pagáuſi,
Pagiėžõs délna ſutrémſi ſuvìs
Galìngą priẽšių, jo darbaĩ vyriáuſi
Sugriús. Kadà jau bus viſà šalìs
Liũſà, ir Reimſo pìlį išvadũſi,
Karãlių ſavo ten apvainikũſi!“

Išrinktai ſavo Diẽvas štaĩ! paliẽka
Žeñklą pavéikſle šálmo to puikaũs,
Kuriõ regẽjims įkvepia man viẽką:
Jaučiù draſỹbę ángiėlų dangaũs,
Ir širdìs mano ne drebẽs priėš niẽką.
Į kãrą ſtùmia lyg vẽjo ſmarkaũs
Putìms. Girdžiù jau: vérda kovõs nar̃ſas,
Žirgũ žvengìmas ir trimìtų gar̃ſas.

Aktas IV. Scėnà I.

Joànna.

Jau giñklai ilſiſi, jau kãro trùkšmas
Nutìlo; viẽton mūšių kruvinũ
Dainà ir šókis viėšpatáuja; gãtvės
Vìrte lyg vérda nů linkſmũ žmoniũ;
Bažnýčios ſu altõriais puĩkiai žìba,
Ir áuga vartai iš žaliũ šakũ;
Apliñk ſtabùs vyniójaſi vainìkai;
Didžiam Reimſè negál ſutilpt ſvečiaĩ.
Viėnókis džiaũgſmas akyſè liėpſnója,
Jauſmaĩ viėnóki širdyſè viſũ,
Kuriũs nepýkanta atſkýruſ' bùvo,
Viſì išviẽno šiañdiėn džiaũgiaſi;
Kas Prancuzù ſavę tiktaĩ vadìna,
Iš vardo tõ didžiũjaſi dabar;
Senóji karunà vėl žvilga, Frañkai
Karãliaus ſavo ſūnų ſvéikina.
    Tik àš viėnà, ſureñguſi tą vìską,
Viſãtinės linkſmỹbės nè jaučiù.
Širdìs man pérſikeĩte, atſiſùko,
Ji kreĩpiaſi nů iškilmỹbės tos
Ir tráukia manę į ſtovỹklę Añglų.
Patogùs priẽšius ſtóvi akyſè.
Turiù ſlapſtýtis nů linkſmõs draugỹſtės,
Kad ne išdũčiau kam širdiẽs kaltõs.
        Kàs? àš? Tai àš pavéikſlą výro
        Širdỹj nešióju nekaltõj?
        Tai méile žẽmiška krutìnėj,
        Dangaũs malõnes pripiltõj?
        Tėvỹnės išganýtoja,
        Aukščiáuſojo kariáutoja
        Galẽjo priẽšių pamylẽti?
        Ant ſáulės n'išdrįſtù žiurẽti,
        Iš gẽdos ãkys man ſudėgs!
(Muzìka už scėnõs péreina į švelnią, miñkštą mėliodìją.)
            Vargè! kaip balſaĩ tiė grãžus
        Kiėk graudùmo yr jůſè!

Aš girdžiù, mataũ, tarýtum,
Viẽną jį̃ tůs balſůſè!
Kad kovõs audrà ištìktu,
Jẽtys švilptu pro auſìs!
Aš atràſčiau ſavo drãſą,
Kar̃štyj mũšio ji atgýs.
Tiė balſaĩ, o tiė graudiẽjiė,
Ródos lim̃pa priė širdiẽs!
Taip ilgu nů jų̃, krutìnė
Plýšta man iš gaĩleſtiės.

Ar priderẽjo jį užmùšt? ar šitaĩ
Galẽjau padarýt, pamãčiuſi
Jo véidą? Jį užmùšt! Pirmiaũ aš búčiau
Krutìnę ſãvo pérviėruſ' pliėnù!
Ar aš eſmì kaltà už žmõniškùmą?
Ar tai paſigailẽjims nůdėmė?
Paſigailẽjims! Ar klauſeĩ tu balſo
Paſigailẽjimo ir ſu kitaĩs,
Kuriůſius tavo kárdas paaukãvo?
Dėlkõ tylẽjo jis, kaip Valijõs
Ans jaunikáitis pagailẽti mélde?
Širdiẽ klaſtìnga! Kám melůji tu
Priėš Diẽvą? Šìčia ne paſigailẽjims!
Kám žiurẽjau aš į jõ akìs
Kám aš išvýdau jo patõgų véidą?
O nelaimìnga! Akys prãpultį
Padãre! Diẽvui įrankio reĩk ſpañgo,
Su ſpangomìs akim̃s reikẽjo tau
Jo vãlią pìldyt! Vos tikt pražiurẽjai,
Dangùs apléido, ſùėme peklà!
(Fleĩtos vėl atſiliẽpia tykaĩ ir liudnaĩ).
O kad aš búčiau niẽkad nemaĩniuſ'
Ant aštraũs kárdo piėmeñs lazdẽlės
Kad aš ne búčiau klaũſiuſ', ką šnãbžda
Aržůlo ſẽno šveñtos šakẽlės!
O kad nebútum, šventà mergẽlė,
Man apſiréiškuſ' dangaũs galýbėj!

Atſimk karūną, àš nè užpełniuſ' —
Priė jõs neléidžia mano kaltȳbė.
Atidarýtą dañgų regė́jau
Ir jamè áiškius šventų̃jų veidùs.
Bet mano viltìs, kurì danguĩ bùvo,
Grį̃žo ant žẽmės, dañgų apléiduſ'.
Kámgi reikė́jo pãreigą ſuñkią
Ant pečių̃ mano ſilpnų̃ uždė́ti?
Kaip galiù méilę uždraũſti šir̃džiai,
Kuriaĩ pats Diẽvas liẽpė mylė́ti?
O visgalį̃s! jei nóri ródyt
Šìtai paſáulei galȳbę ſãvo,
Tai riñkis tū̃ſius, kuriẽ ne mìršta,
Kalčių̃ ne tùri! Sių̃ſk dvaſiàs tãvo,
Kuriõs ne jaũčia, ver̃kti ne móka —
Jos tegùl ſkełbia tãvo diėvȳſtę!
Bet ant piėmẽnės, ſilpnõs mergáitės,
Nedė̃k taip ſuñkią paſiuntinȳſtę!
Ar mán rupė́jo vaidaĩ karãlių?
Ar kovà bùvo mán reikalìnga?
Po áukštus kálnus, liůſà nů kaltẽs
Eriukùs ſavo ganiaũ laimìnga.
Tù man paródei rumùs aukſū́tus,
Kur viẽn karãliai gyvénti gáli,
Kad nekaltȳbės tẽnai nuſtóčiau.
Ne àš ſau tókią parinkaũ dãlį.

Berichtigungen.

Man lese: S. **9,** Z. 5: ſavo. Z. 9: vỹnkalnyj. Z. 27: čẽſą. S. **10,** Z. 10: múrą. S. **12,** Z. 8: nužudýtas. Z. 16: týkote· Z. 21: bróliai. Z. 35: ſavę̃s (statt manę̃s). S. **13,** Z. 6: jómdviė̃m. Z. 10: išẽjus. S. **14,** Z. 2: didẽſnėj. Z. 17: pačiõms. Z. 37: šérloku. Z. 38: muĩtininką. S. **15,** Z. 23: paiłſęs. Z. 26: gývą. Z. 30: užſìgule. Z. 35: gývs. S. **16,** Z. 10: pàts. Z. 11: į̃veda. S. **17,** Z. 24: yr. S. **18,** Z. 9: nekuriam̃. Z. 24: ìlgą . . kivir̃čyjos. S. **19,** Z. 32: véik. S. **21,** Z. 3: ſéns. Z. 29: plaũkt. S. **22,** Z. 12: bėgũns. Z. 23: aš. S. **23,** Z. 1: par̃neše. S. **25,** Z. 2: dien̂. Z. 4: jaũ gẽrą. Z. 9: Eĩkš. S. **26,** Z. 4: ſutẽmo. Z. 11: avinẽlį. Z. 14: papjóve. Z. 18: jam. Z. 24: dű́ſęs. S. **27,** Z. 26: véik. Z. 35: ir̃. S. **28,** Z. 11: ẽjęs. Z. 35: eĩnąs. S. **29,** Z. 8: prikìšk. S. **30,** Z. 6: paſidẽkavot. Z. 11: jómdviėm. Z. 17: jómdviėm. Z. 18: jómdviėm. Z. 20: pamokį́ts. S. **32,** Z. 7: jėškótu. S. **33,** Z. 13: užſimùšęs. Z. 26: zuĩkį. Z. 32: atnẽšęs. S. **35,** Z. 11: kapẽlį. S. **36,** Z. 31: padarýſiu. Z. 32: padarýſiu. S. **37,** Z. 17: bìjoſi. S. **39,** Z. 20: tẽvą. Z. 25: kurſaĩ. S. **40,** Z. 10: į̃meſtas. Z. 37: gerų̃. S. **43,** Z. 21: ùgnį. S. **44,** Z. 6: mãrių. S. **45,** Z. 10: rãdos. Z. 16: jůs į kuleliùs. S. **46,** Z. 6: dẽšimt. Z. 8: vìslab. Z. 34: ſãke. S. **47,** Z. 17: teĩſų. Z. 32: ſavę̀. S. **49,** Z. 11: ſàvajį. S. **54,** Z. 13: numìruſiųjų. Z. 26: iš. S. **57,** Z. 20: kurį̃. Z. 29: ir. S. **61,** Z. 7: Sveikà. S. **62,** Z. 27: pamažù. Z. 38: girdẽti. S. **63,** Z. 26: múſų. S. **64,** Z. 4: diėnoſè. S. **68,** Z. 15: vaiſkaĩ. S. **77,** Z. 24: išpìldyti. S. **78,** Z. 18: kuriẽ. S. **79,** Z. 10: paſiróde.

Inhalt.